

HANSA BİRLİĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AHMET BALLIKAYA

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TARİH
ANABİLİM DALI**

**MERSİN
KASIM-2018**

HANSABİRLİĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AHMET BALLIKAYA

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

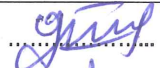
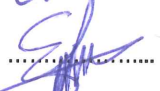
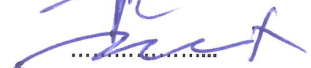
**TARİH
ANABİLİM DALI**

**Danışman
Doç. Dr. TARIK TOLGA GÜMÜŞ**

**MERSİN
KASIM-2018**

ONAY

Ahmet BALLIKAYA tarafından Doç. Dr. Tarık Tolga GÜMÜŞ danışmanlığında hazırlanan "Hansa Birliği" başlıklı bu çalışma aşağıda imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından oy birliği ile Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Görevi	Unvanı, Adı ve Soyadı	İmza
Başkan	Doç. Dr. Tarık Tolga GÜMÜŞ	
Üye	Prof. Dr. Efrumiye ERTEKİN	
Üye	Doç. Dr. Nevzat TOPAL	

Yukarıdaki Jüri kararı Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 22 / 11 / 2018 tarih ve 2018 / 12 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Süleyman DEĞİRMEN
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Bu tezde kullanılan özgün bilgiler, şekil, tablo ve fotoğraflardan kaynak göstermeden alıntı yapmak 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu hükümlerine tabidir.

ETİK BEYAN

Mersin Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliğinde belirtilen kurallara uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak kullandığımı,
- Kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- Bu tezin herhangi bir bölümünü Mersin Üniversitesi veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı,
- Tezin tüm telif haklarını Mersin Üniversitesi'ne devrettiğimi beyan ederim.

ETHICAL DECLARATION

This thesis is prepared in accordance with the rules specified in Mersin University Graduate Education Regulation and I declare to comply with the following conditions:

- I have obtained all the information and the documents of the thesis in accordance with the academic rules.
- I presented all the visual, auditory and written informations and results in accordance with scientific ethics.
- I refer in accordance with the norms of scientific works about the case of exploitation of others' works.
- I used all of the referred works as the references.
- I did not do any tampering in the used data.
- I did not present any part of this thesis as an another thesis at Mersin University or another university.
- I transfer all copyrights of this thesis to the Mersin University.

..... 2018 /..... 2018

İmza / Signature

Ahmet BALLIKAYA

ÖZET

Hansa Birliği, 13. ve 16. yüzyıllar arasında Baltık bölgesinde etkili olmuş ticari bir lonca olarak ifade edilmektedir. Ancak bu tanım tek başına, Hansa Birliği'ni anlamak için yeterli değildir. Zira, Baltık kıyısında yer alan ve Alman şehirlerinin başını çektiği Birlik, sadece ticari olmaktan öte ciddi derecede askeri ve siyasi bir organizasyona da sahiptir. Nitekim Hansa Birliği'nin Danimarka ile yaptığı savaşlar neticesinde imzaladığı Stralsund Antlaşması, onun askeri ve siyasi karakterini ortaya koymaktadır. Stralsund Antlaşmasının ardından en parlak dönemini yaşayan Hansa Birliği; İsveç, Norveç, Danimarka, Hollanda, Rusya ve hatta İngiltere'de *kontor* adı verilen ticari üsler kurarak nüfuz sahasını genişletmiştir. Birlik, idari açıdan da farklı bir karakter sergilemiş ve *Hansetags* adı verilen meclisler kurmuştur. O halde; ekonomik, askeri, siyasi ve idari yapısı dikkate alındığında Hansa Birliği; Geç Orta Çağ Avrupası içerisinde nasıl konumlandırılmalıdır? Bu problem temelinde hazırlanan tez çalışmasında Geç Orta Çağ Avrupası içerisinde Birliğin farklı bir karakter sergilediği görülmüştür. Bu çalışma şüphesiz Hansa Birliği ile ilgili tüm sorulara yanıt verme ya da yanıt arama iddiasında değildir. Ancak ulusal akademik literatürde bu konudaki ilk çalışma olması hasebiyle konuyla ilgili genel bir çerçeve çizme gayretindedir.

Anahtar Kavramlar: Hansa Birliği, Baltık, İskandinavya, Lübeck, Gotland

Danışman: Doç. Dr. Tarık Tolga GÜMÜŞ, Tarih Anabilim Dalı, Mersin Üniversitesi, Mersin.

ABSTRACT

The Hanseatic League is expressed as a commercial guild effective in the Baltic region between the 13th and 16th centuries. However, this definition alone is not enough to understand the Hanseatic League. The League, which is located on the Baltic coast and is the head of the German cities, has a military and political organization, not only commercial but also serious. As a matter of fact, the Treaty of Stralsund, which the Hanseatic League signed at the outset of wars with Denmark, reveals its military and political character. After the Stralsund Treaty, the Hanseatic League, Sweden, Norway, Denmark, the Netherlands, Russia, and even Britain. The League has also displayed a different character in administrative terms and has established parliaments called *Hansetags*. In that case; economic, military, political and administrative structure of the Hanseatic League; How should it be positioned within the Late Middle Ages Europe? In the thesis study prepared on the basis of this problem, it was seen that the League displayed a different character in the Late Middle Ages Europe. This work is undoubtedly not the answer to all the questions about the Hanseatic League or the search for answers. However, due to the fact that it is the first study on this subject in the national academic literature, it is trying to draw a general framework about the subject.

Key Words: HanseaticLeague, Baltic, Scandinavia, Lübeck, Gotland.

Advisor: Assoc. Prof. Tarık Tolga GÜMÜŞ, Department of History, The University of Mersin, Mersin.

TEŞEKKÜR

Bu tez alıŐmasının hazırlanması sűrecinde desteęini esirgemeyen sevgili annem Fatma BALLIKAYA'ya, tezimin son redaksiyonunda ciddi katkı saęlayan deęerli dostum Yunus Emre ÖZKUL'a, tezin tamamlanması için gereken Őartları műmkűn kılan sayęı deęer baŐkanım Sabri TEKLİ'ye eleŐtiri, öneri ve yol gűsteren yardımlarıyla bu çalıŐmanın Őekillenmesinde bűyűk desteęini gűrdűęűm sayęıdeęer hocam Doç. Dr. Tarık Tolęa GŪMŪŐ'e Őűkranlarımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İÇ KAPAK	i
ONAY	ii
ETİK BEYAN	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar ve HARİTALAR LİSTESİ	viii
1. GİRİŞ	1
2. KAYNAK ARAŞTIRMASI	5
3. MATERYAL VE YÖNTEM	8
4. BULGULAR	9
4.1. Hansa Birliği'nin Doğuşu	9
4.1.1. Tarihsel Arkaplan	9
4.1.2. Alman Kentlerinin Kuruluşu	13
4.1.3. Hansa Ağı'nın Oluşumu	17
4.1.4. Alman-Dan Rekabeti	21
4.2. Hansa Birliği'nin Organizasyonu ve Yapısı	26
4.2.1. Ticari Yapı	26
4.2.2. İdari Yapı	30
4.2.3. Askeri Yapı	36
4.2.4. Siyasi Yapı İçindeki Yeri	38
4.3. Hansa Birliği'nin Altın Çağı	40
4.3.1. Stralsund Barışı	40
4.3.2. Baltık Korsanları ve Deniz Savaşları	43
4.3.3. Hansa Birliği'nde Yapısal Krizler	44
4.3.4. Baltık'ta Hakimiyet Mücadelesi	48
4.3.5. Hansa-İngiltere İlişkileri	51
4.4. Hansa Birliği'nin Çöküşü	53
4.4.1. Hansa Kentleri Arasında Çatışmalar	54
4.4.2. Yükselen Güçler: Danimarka ve İsveç	57
4.4.3. Hollanda Bölgeselciliği	59
4.4.4. Hansa Birliği ve Otuz Yıl Savaşı	61
4.4.5. Baltık Merkantilizmi	63
5. SONUÇ	66
KAYNAKÇA	69
ÖZGEÇMİŞ	71

TABLÖLAR ve HARİTALAR LİSTESİ

	Sayfa
Harita 1. Baltık Bölgesi	12
Harita 2. Kuzey Denizi Bölgesi	16
Harita 3. Baltık'ta Hansa Kentleri	21
Tablo 1. Hansa Birliği Kentleri Listesi	32
Tablo 2. Hansa Birliği ile Bağlantılı Kentlerin Listesi	32
Tablo 3. Lübeck'in başkenti olduğu batı Baltık bölgesi kentleri	35
Tablo 4. Köln'ün başkenti olduğu Rheinland bölgesi kentleri	35
Tablo 5. Brunswick'in başkenti olduğu Sakson bölgesi kentleri	35
Tablo 6. Danzig'in başkenti olduğu doğu Baltık bölgesi kentleri	36

1. GİRİŞ

Hansa Birliği, özellikle Baltık Denizi etrafında çeşitli Alman kentlerinde yer alan ticaret şirketleri ve kentli tüccarların bir araya gelmesiyle oluşmuş ve 13. yüzyıldan 17. yüzyıla kadar etkisini sürdürmüş ticari ve siyasi bir organizasyondur. Birlik, üyeleri için en uygun şartlara haiz ticaret anlaşmalarını güvence altına almak için sayısız ülke ile toplu pazarlık düzenlemelerine girmiş ve böylece “düzenleyici bir şirket”, bir tür “menajerlik kurumu” ya da bir “tüccar sendikası” rolüne soyunmuştur. Aslında Hansa Birliği'nin tam olarak nasıl tanımlanması gerektiği, akademisyenler açısından bile hala tartışılan bir konudur. Stanford Üniversitesi'nden bir grup akademisyen Birliğin, bir tüccar loncası olduğu görüşünde hemfikirlerdir.¹ Diğer taraftan Hansa Birliği üzerine araştırmalar yapan F. R. Salter ise aynı kanıda değildir. Zira ona göre Hansa Birliği, lonca, şirket ya da dernek değildir. Olsa olsa bir “şirket konfederasyonu”dur.² Hansa Tarihi konusunda araştırmalar yapan en büyük isimlerden biri olan Fransız tarihçi Philippe Dollinger ise Batı literatüründe Hanseatic League olarak geçen Birliğin aslında bir lig sayılamayacağını, nihayet liglerin bir karışımı olabileceğini iddia etmektedir. Dollinger'e göre Birliği tanımlayabilecek en doğru sözcük “Hansa Topluluğu”dur.³

Hansa Birliği ile alakalı bütün bu ifadeleri değerlendirecek olursak söyleyebiliriz ki; Birlik, Geç Orta Çağ'da Avrupa'nın kuzeyinde Baltık kıyıları boyunca gelişme gösteren büyük bir ticaretin mutlak hâkimi olmuştur. Hansa Birliği'nin de ortaya çıktığı 13. yüzyıl, aslında dünyada ticaretin ciddi derecede gelişme gösterdiği bir yüzyıl olmuştur. Bu açıdan bakıldığında Baltık kıyılarının da bu gelişmelerden nasibini büyük oranda aldığı söylenebilir. Mezkûr yüzyılda, Dünya ticaretinin merkezi konumundaki Akdeniz ticareti, Haçlı Seferlerinin etkisi ile daha da büyüme eğilimi göstermiştir. Asya hinterlandından gelen malların Avrupa'ya pazarlanması şeklinde özetlenebilecek Akdeniz ticareti, Roma'nın çöküşünün ardından tamamen Venedik, Cenova, Pisa kentlerinde meskûn tacirlerin ve hatta Katalanların eline geçmiştir. Haçlı seferleri, Akdeniz şehirlerinin deniz ticareti gelişimini en üst seviyeye ulaştırırken, kuzeyde Baltık'a bitişik olan tüm arazileri derinden etkileyerek kurulmuş bir deniz gücünün küçük başlangıçları ortaya çıkmıştır. Zaten devam eden ticari eğilim ve Ren Nehri'nin aşağı doğru hareket etmesi, Hollanda ve kuzey batı Almanya'da ticaret kentlerinin gelişmesine yol açmıştır ve özellikle Hollanda ve Flanders'in denizcilik gücünü geliştirmiştir. Bu nedenle de Ren ticaretinin kuzeyi veya Akdeniz'den deniz yoluyla gelen mallar İngiltere'ye ihraç edilmeye başlamıştır. Hamburg'dan Brugge'ye kadar şehir hayatının erken ve hızlı gelişimi kısa zamanda bu bölgenin

¹Greif A., Milgrom P., Weingast B.R., “Coordination, Commitment, and Enforcement: The Case of the Merchant Guild”, *Journal of Political Economy*, The University of Chicago Press, Vol. 102, No. 4 (Aug., 1994), s., 745.

²Salter F.R., “The Hanse, Cologne, and the Crisis of 1468”, *The Economic History Review*, (Jan., 1931), Vol. 3, No. 1, s. 97.

³Dollinger, P., *The German Hansa*, Londra, 1970, s.XX.

tamamının Kuzey Avrupa'nın ticari merkezi olmasını sağlamıştır. Ren Nehri üzerinden gelişme gösteren bu ticari ağ, daha sonraki dönemde de artarak devam etmiştir. Onuncu yüzyılın başlarında Köln'den Aşağı Saksonya, Soest, Brunswick ve Magdeburg üzerinden Kiew ve Konstantinopolis'e doğru yeni bir ticaret yolu oluşmuştur. Fakat bu yol; küçük, pahalı, tehlikeli ve gelişime sınırlı derecede açık olan bir karayolu rotasıdır. Hızlı ticari genişleme için deniz ticaretinin cazibesi hesaba katıldığında, doğu-batı yönlü bir çizgi izleyen Baltık sahillerinin tüccarlar açısından yeni ilgi alanı haline gelmesi anlaşılabilir bir durumdur. Almanların ulusal yaşamındaki hareketlenme de buradaki talebi artırmıştır. Zira Baltık'ın güney sahilleri boyunca, Hansa Birliği'nin kurulmasına öncülük edecek Alman kentleri, tam da bu dönemde kurulmaya başlamıştır.⁴

Avrupa'nın güneyinde; Akdeniz'deki ticaret çok daha eski dönemlerde başlamasına rağmen, kıtanın kuzeyinde Baltık çevresinde 13. yüzyılda yeni bir ticari ağ gelişmeye başlamıştır. Ancak her iki ticari saha arasında büyük benzerlikler bulunduğunu söylemek mümkün değildir. Her şeyden evvel Akdeniz'de Venedik ve Cenova'ya rakip olabilecek güçlü bir siyasi figür yoktur. Ancak Baltık Denizi bölgesinde, güneydekiyle karşılaştırıldığında belirgin bir siyasi ve ticari sistem farklılığı vardır. Baltık, farklı kasabalar arasında düzenli deniz ticaretinin gerçekleştirildiği, siyasi olarak bölünmüş, fakat kültürel olarak bir şekilde birleşik bir bölgedir. Baltık Denizi bölgesinin ticari önemi, politik birliğin olmaması ile birlikte, kaçınılmaz olarak çeşitli çatışmalara yol açmıştır. Genellikle bu çatışmalar, Hansa Birliği ve Novgorod (Rusya) arasındaki ticari ilişkiler, Güney Baltık Denizi bölgesinin Hansa ile Danimarka arasındaki egemenlik mücadelesi ve daha sonraki dönemde Kalmar Birliği ile Hansa Birliği arasındaki rekabet ile bağlantılıdır.

Baltık'taki topluluklar arasındaki ilişkiler de, Akdeniz'den farklıdır. Baltık'ta, çoğu küçük olan birkaç düzine kasaba vardır ve toplam tüccar sayısı birkaç bin civarındadır. Lübeck ve Danzig gibi en büyük kentler bile İtalyan kentlerine kıyasla nispeten oldukça küçüktür. Akdeniz'de ve özellikle İtalya'da, tüm Baltık kasabalarından ticari olarak daha etkili olan daha az ama çok daha büyük şehirler vardır. Cenova ve Venedik gibi İtalyan şehirleri, tüccarlarının yurt dışında güvenliğini sağlamak için yeterince büyük ve kudretlidir. Baltık'ta ise, sayısız küçük kasabalar arasındaki iş birliği ve dayanışma ticaret için gerekli bir şart olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda Baltık kasabalarının hiçbiri ticari olarak baskın bir konumda bulunmadığı için, ticari ağlarını güçlendirmek ve tüccarlarının güvenliğini sağlamak amacıyla aralarında çatışan çıkarlara rağmen, iş birliği ve dayanışma yoluna gitmişlerdir. Hansa Birliği, bu nedenle Baltık

⁴Semple, E.C., "The Development of the Hanse Towns in relation to their geographical environment", *Journal of the American Geographical Society of New York*, 1899, Vol. 31, No. 3, s. 236-237.

Denizi bölgesinin ademi merkezietçi siyasi ve ticari örgütlenmesinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.⁵

Günümüzde de artarak devam eden bir şekilde tarih akademisyenleri ve araştırmacılar 20. yüzyılın başından beri Hansa Birliği'nin oluşmasına neden olan koşulları ve Birliğin yapısını anlamaya odaklanmışlardır. "Hansa Birliği hangi ihtiyaçtan doğmuştur?" ya da "Orta Çağın klasik feodal yapısı içerisinde nasıl bir karakter sergilemiştir?" gibi problemler, akademisyenlerin ana uğraşı alanlarını oluşturmuştur. Aslında tarihçi akademisyenler Hansa Birliği'ne 1870'ten sonra *Hansische Geschichtsverein'in** kurulmasının ardından ilgi duymaya başlamışlardır. Hansische Geschichtsverein'da yer alan ilk akademisyenler, tahmin edileceği üzere Kuzey Almanya'nın başlıca Hansa kentlerinde bulunan yerel tarihçiler ve arşivcilerdir. İlk yıllarda, *Hansische Geschichtsverein'in* yayın organı olan *Hansische Geschichtsblätter*'de yayınlanan eserlerin çoğu, Hansa Birliği'nin ekonomik ve toplumsal ilişkilerini göz ardı etmiş ve yeni kurulan Almanya'nın yükselen milliyetçiliğine uygun olarak politik ve diplomatik tarih konularına yoğun bir şekilde eğilmiştir. Ancak bu durum Almanlara özgü bir yaklaşım değildir. 19. yüzyıl sonunda ki genel yapının ve Tarih bilimine yaklaşımın sonucudur.⁶

20. yüzyılın başlarına gelindiğinde, Hansa tarihi, sosyal ve ekonomik tarih konularını önceki yıllarda sahip olduklarından çok daha fazla içermeye başlamıştır. Hansa Birliği'ni ekonomik güç üzerine kurulu bir tür ticari cumhuriyet olarak tasvir eden Ernst Daenell ve sonraki kuşağı temsil eden Rudolf Häpke, Fritz Rörig ve Walther Vogel bu anlamda Hansa araştırmalarına ciddi katkılarda bulunmuştur.

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Hansa Tarihi'nin hızla siyasallaşmaya başladığı görülmektedir. Rostock gibi en önemli Hansa kasabalarının çoğunun, savaşın ardından kurulan sosyalist Alman Demokratik Cumhuriyeti'nin kıyıları boyunca uzanması nedeniyle, Doğu Alman tarihçileri Hansa'ya ilgi duymaya başlamıştır. Bu tarihçiler, Marksist tarih felsefesinden etkilenerek Hansa Birliği'nin burjuva karakterine odaklanmışlardır. Doğu Alman tarihçileri ayrıca Hansa kasabalarında -1408 krizinde olduğu gibi- zanaatkârlar arasındaki politik protestoya ve sınıfsal çelişkilere karşı güçlü bir vurgu yapmışlardır. Aynı tarihçiler Hansa kentlerinde bir tür erken dönem kapitalizminin de yaşandığını belirtmişlerdir.

Doğu Alman rejiminin çöküşünün ardından, Hansa tarihine yaklaşım farklı bir yöne doğru ilerlemiştir. Günümüzde Hansa Birliği araştırmaları, Almanya, İngiltere, Belçika, Norveç, İsveç, Litvanya, Letonya, Estonya ve hatta Rusya'yı birbirine bağlayarak siyasi sınırları aşan bir ekonomik sistem ve bölgesel bütünleşme modeli olarak ele alınmaya başlanmıştır. Çoğu

⁵Kallioninen, M., "Inter-communal institutions in medieval trade", *The Economic History Review*, 2017, s.15.

* Hansa Tarih Derneği

⁶Edt. Harreld D.J., *A companion to the Hanseatic League*, Koninklijke Brill nv, Leiden, 2015, s.1.

araştırmacı ve hatta Avrupalı siyasetçi Hansa Birliği ile Avrupa Birliği arasında yapısal ve kökensel benzerlikler arama ihtiyacına girmektedir.⁷

Hansa Birliği, 13. ve 17. yüzyıllar arasında Baltık bölgesinde etkili olmuş ticari bir konfederasyon olarak ifade edilmektedir. Ancak bu tanım tek başına, Hansa Birliği'ni anlamak için yeterli değildir. Zira, Baltık kıyısında yer alan ve Alman şehirlerinin başını çektiği Birlik, sadece ticari olmaktan öte ciddi derecede askeri ve siyasi bir organizasyona da sahiptir. Nitekim Hansa Birliği'nin Danimarka ile yaptığı savaşlar neticesinde imzaladığı Stralsund Antlaşması, onun askeri ve siyasi karakterini ortaya koymaktadır. Stralsund Antlaşmasının ardından en parlak dönemini yaşayan Hansa Birliği; İsveç, Norveç, Danimarka, Hollanda, Rusya ve hatta İngiltere'de *kontor* adı verilen ticari üsler kurarak nüfuz sahasını genişletmiştir. Birlik, idari açıdan da farklı bir karakter sergilemiş ve *Hansetags* adı verilen meclisler kurmuştur. O halde; ekonomik, askeri, siyasi ve idari yapısı dikkate alındığında Hansa Birliği; Geç Orta Çağ Avrupası içerisinde nasıl konumlandırılmalıdır? Bu problem temelinde hazırlanan tez çalışmasında Geç Orta Çağ Avrupası içerisinde Birliğin farklı bir karakter sergilediği görülmüştür. Bu çalışma şüphesiz Hansa Birliği ile ilgili tüm sorulara yanıt verme ya da yanıt arama iddiasında değildir. Ancak ulusal akademik literatürde bu konudaki ilk çalışma olması hasebiyle konuyla ilgili genel bir çerçeve çizme gayretindedir.

⁷ Bkz. Aytüre, S., Aydoğdu Bağcı, S., Berki, Ö., "Hansa Birliği (Avrupa Birliği'nin sonu da Hansa Birliği gibi mi olacak?)," *International Journal of Social Science*, 2017, S.58, s.523-541. Estonya Başbakanı Ansand Ansip, ülkesinin Euro Bölgesi'ne girişini "AB, yeni bir Hansa" diyerek kutlamıştır. Bkz. Graichen G., Hammel-Kiesow R., Hesse A., Mehler N., Sarnowsky J., *Die Deutsche Hanse: eine heimliche Supermacht* (Reinbek bei Hamburg, 2011), s. 6.

2. KAYNAK ARAŞTIRMASI

Hansa Birliği araştırmalarına yönelik çalışmalar günümüzde artan bir ilgiyle devam etmektedir. 1870 yılında Hansische Geschichtsverein'in kurulmasıyla başlayan Hansa araştırmaları, günümüzde Baltık bölgesinde yer alan pekçok üniversitenin bünyesinde oluşturduğu Hansa Araştırma Merkezleri marifetiyle özellikle akademik açıdan ağırlığını artırmaktadır. Leiden Üniversitesi ve Groningen Üniversitesi son dönemde Hansa konusunda yayınlarını gittikçe artırmaktadır. Ancak Hansa Birliği konusunda araştırma yapan bir tarihçinin belki de ilk bakması gereken kaynak Hansische Geschichtsverein'in yaygın organı olan Hansische Geschichtsblätter'dir. Özellikle Almanya'da Hansa literatürünün ağırlıklı bir kısmını oluşturan Hansische Geschichtsblätter, 1870'ten bu yana yayınlanmakla birlikte uzunca bir dönem Hansa'yı Alman milliyetçiliği ekseninde romantik öğelerle değerlendiren yazırlarla doldurulmuştur. Ancak İkinci Dünya Savaşı'nın ardından yayın politikası ve içeriği daha bilimsel temellere oturtulmuştur. Hansische Geschichtsverein'in kuruluşunun ardından, bu dernekten bağımsız olarak Hansa araştırmasına girişen birtakım tarihçiler ve eserleri de Hansa Birliği'nin tarihi açısından önem arz etmektedir. Cornelius Walford, 1881'de yayınladığı "An Outline History of the Hanseatic League, More Particularly in Its Bearings upon English Commerce" adlı makalesinde İngiltere-Hansa ilişkilerini yıl yıl kronolojik açıdan incelemiştir. Ellen C. Semple ise 1899'da *Journal of the American Geographical Society of New York*'ta yayınladığı "The Development of the Hanse Towns in relation to their geographical environment" adlı makalesinde kendi çağdaşlarının aksine Hansa Birliği'nin evrimini romantik bir milliyetçilikten bağımsız olarak coğrafi çevreyle bağlantılı ele almış ve belki de ilk modern Hansa analizini yapmıştır. Hansa'nın esasen iktisadi bir teşekkül olduğunun ilk farkına varan ise Ernst Daenell'dir. Onun özellikle 1909 tarihli "The Policy of the German Hanseatic League Respecting the Mercantile Marine" adlı makalesi bu hususta önemlidir.

Hansa tarihinin çağdaş versiyonlarında yayınlanan neredeyse tüm eserlerde Philippe Dollinger'e atıf yapılmaktadır. Dollinger, 1970 yılında yayınladığı "The German Hansa" adlı eserinde Birliği, baştan sona tüm yönleriyle ele almakta ve Hansa Birliği konusunda belki de en derli toplu kaynak durumundadır. Dollinger'in haricinde Johannes Schildhauer'in 1985 tarihli "The Hansa: History and Culture" adlı eseri de sık atıf yapılan kaynaklar arasındadır. Bir de yıllar geçse de eskimeyen Hansa araştırmacıları vardır. Bunların en başında David K. Björk gelmektedir. Björk'ün *Speculum* dergisinde yayınladığı 1932 tarihli "The Peace of Stralsund, 1370" ve 1943'te yayınladığı "Piracy in the Baltic 1375-1398" adlı makaleleri hala aşılammıştır. Hansa Birliği'nin genel tarihi içerisinde yer alan spesifik konuları irdeleyen birtakım makaleler de literatür içerisinde öne taşımaktadır. Örneğin William L. Winter 1948 tarihli "Netherland Regionalism and the Decline of the Hansa" adlı makalesinde Hollanda'nın

güçlenmesiyle Hansa Birliği'nin düşüşünü eş zamanlı olarak değerlendirmiş ve bu iki unsur arasında bir bağ kurmuştur. F. R. Salter 1931 tarihli "The Hanse, Cologne, and the Crisis of 1468" adlı makalesinde Hansa Birliği'nin İngiliz tüccarlarıyla giriştiği hâkimiyet mücadelesini ve Köln'ün 1468'de Hansa Birliği'nden bağımsız hareket ederek, Birlik'ten dışlanması sürecini irdelenmiştir. Rhiman A. Rotz ise 1977 tarihli "The Lubeck Uprising of 1408 and the Decline of the Hanseatic League" adlı makalesinde Lübeck'te 1408'de başgösteren esnaf ayaklanmasının Hansa'ya verdiği zararı ele almıştır. Waldemar Westergaard'ın 1932'de yayımladığı "The Hansa Towns and Scandinavia on the Eve of Swedish Independence" adlı makalesinde ise İsveç'in bağımsızlık süreci ele alınmaktadır.

Günümüz Hansa araştırmacıları içerisinde özellikle üç isim ön plana çıkmaktadır. Bu isimlerden biri olan Mike Burkhardt, Hansa kariyerine Kopenhag Üniversitesi'nde verdiği "Die Geschichte des Bergenhandels im Spätmittelalter. Handel, Kaufleute, Netzwerke" başlıklı doktora teziyle adım atmıştır. Aynı yıl *Hansische Geschichtsblätter*'de yayımlanan "Das Hansekontor in Bergen im Spätmittelalter—Organisation und Struktur," adlı makalesinde Hansa Birliği'nin en önemli kontorlarından biri olan Bergen'in organizasyon ve yapısını incelemiştir. Burkhardt, son dönemdeki en derli toplu eserlerden biri olan ve Donald J. Harreld'ın editörlüğünde 2015'te basımı yapılan *A companion to the Hanseatic League* adlı kitabın hazırlanmasına da "Kontors and outposts" başlıklı makalesiyle katkıda bulunmuştur. Önemli isimlerden bir diğeri de Hanno Brand'dir. Brand, aslında Hansa Birliği'nden ziyade Baltık bölgesindeki ekonomik ve siyasi ilişkilere odaklanmıştır. Nitekim Lennart Bes ve Edda Frankot ile birlikte hazırladığı *Baltic Connections* adlı eseri literatüre ciddi bir katkı sunmuştur. Modern Hansa araştırmalarının diğeri önemli ismi ise Rolf Hammel-Kiesow'dur. Almanca eserler veren Kiesow'un başyapıtı *Die Hanse*'dir.

Bu çalışma hazırlanırken üç tane de doktora tezi irdelenmiştir. Bunlardan biri olan Mike Burkhardt'ın tezinden yukarıda kısaca bahsedilmiştir. Diğeri tez Julien R. Smith'in 2010 yılında Lincoln'deki Nebraska Üniversitesi'ne verdiği "Hanseatic Cogs and Baltic Trade: Interrelations between Trade Technology and Ecology" başlıklı tezidir. Smith, tezinde hem Baltık ticaretini hem de Hansa Birliği'nin kullandığı *koggegemilerin* ticari anlamda Hansa'ya sağladığı avantajları irdelenmiştir. Charles-nicholas M. Beard ise 2017'de New Hampshire Üniversitesi'ne verdiği "The German Hansa and King Richard II of England: A Nuanced and Evolving Relationship during the latter 14th Century" başlıklı tezinde Hansa-İngiltere ilişkilerini Kral II. Richard dönemi üzerinden incelemiştir.

Türkçe literatürde Yrd. Doç. Dr. Selma Aytüre, Arş. Gör. Semra Aydoğdu Bağcı ve Ömer Berki tarafından 2017'de kaleme alınan *International Journal of Social Science*'ta yayımlanan "Hansa birliği (Avrupa Birliği'nin sonu da Hansa Birliği gibi mi olacak?" başlıklı makale haricinde Hansa Birliği ile ilgili herhangi bir yayına rastlanmamıştır. Başlığında da anlaşılacağı

gibi söz konusu makale Hansa Birliği tarihine derinlemesine bir inceleme yapmaktan ziyade, Hansa yapısını günümüzdeki Avrupa Birliği ile mukayese üzerinden incelemiştir. Akademik anlamda da Türkiye'deki üniversitelerde Hansa Birliği ile ilgili derin bir boşluk görölmektedir. Dolayısıyla bu çalışma bir ilk olması açısından da ayrı bir heyecanı taşımaktadır.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmamızın hazırlanmasında temel materyal olarak Hansische Geschichtsblätter'in çeşitli sayıları, 19. yüzyıl ve 20. yüzyıl başındaki Hansa çalışmaları kullanılmıştır. Ancak Hansa Birliği ile ilgili farklı bakış açılarını görmek, tarihsel olarak Hansa çalışmalarının evrimini gözlemlemek ve çalışmamıza teorik bir çerçeve çizmek adına farklı bakış açılarına sahip bir takım ikincil kaynaklar da materyal olarak kullanılmıştır. Çalışmamızın temel kaygısı bir durum tespitine dayanmaktadır. Dolayısıyla niteliksel bir araştırma yöntemi tercih edilmiş ve veri toplama teknikleri sayesinde Tezimiz şekillenmiştir. Verilerin ortaya çıkması ve birikmesi bağlamında öncelikle belge tarama yöntemi kullanılmış ve temel materyal olarak belirlediğimiz kitap ve makalelerde, Hansa Birliği ile ilgili pekçok veri tespit edilmiştir. Daha sonra elde edilen veriler sınıflandırılmış ve doküman analizi yöntemiyle yorumlanarak Tezimiz'in teorik çerçevesi oluşturulmuştur.

4. BULGULAR

4.1. Hansa Birliği'nin Doğuşu

Avrupa'da Orta Çağ dünyasının temel karakterini belirleyen olay Roma İmparatorluğu'nun çöküşü olmuştur. Orta Çağı başlatan "Büyük Göçler" ve buna bağlı olarak yer değiştiren kitlelerin yurt edinme arzusu, toprağın değerini artırmıştır. Yerleşmek için yeni topraklar arayan barbar toplulukların Roma'ya düzenledikleri sürekli saldırılar, İmparatorluğun çöküşüyle sonuçlanmıştır. Roma'nın yok olması, kıtada ciddi bir istikrarsızlığın ve güvenlik ihtiyacının artmasına neden olmuş, bu sebepten topluluklar yerel güçlerin etrafında birikmeye başlamıştır. Avrupa'daki merkezî otoritenin parçalanarak yerelin güç kazanması, üretim ilişkilerinin de dönüşüm geçirmesine yol açmıştır. Literatürde Feodalite olarak adlandırılan bu yeni siyasi ve iktisadi düzen, bin yılı aşan bir süre kıtaya egemen olmuştur. Roma'nın ardından özellikle Akdeniz'de baş gösteren ticaret ihtiyacını İtalyan kent devletleri gidermeye çalışırken, Avrupa'da da zaman zaman güçlü imparatorluklar kurulmuştur. Bunların en önemlilerinden biri şüphesiz Şarlman önderliğindeki Karolenj İmparatorluğudur. Yaklaşık yüz yıl hayatta kalan bu imparatorluk, yerini Büyük Otto tarafından kurulan Kutsal Roma İmparatorluğu'na bırakmıştır. Öte taraftan Hristiyanlık da Orta Çağ Avrupası'nın temel karakterlerinden biri haline gelmiştir. Papalık ve kilisenin gücünü artırması, siyasi iktidarların dinsel otoriteyle ittifaklar kurmasına neden olmuştur. Ancak 11. yüzyıla girerken bile tüm kıtanın Hristiyan olduğunu söylemek zordur. Zira bu dönemde Kuzey Almanya'da yaşayan Slavların pagan olduğu bilinmektedir.

Hansa Birliği'nin ortaya çıkışından önceki ön koşulların belirlediği 11.-13. yüzyıllar arası döneme Kıta Avrupası bu şekilde girmiştir. Dolayısıyla Hansa Birliği'nin ortaya çıkış nedenlerini anlayabilmek için 11.-13. yüzyıllar arası kesitin tarihsel arkaplanını irdelemek zorunludur.

4.1.1. Tarihsel Arkaplan

Avrupa'da Şarlman iktidarının hüküm sürdüğü 8. yüzyıldan itibaren Almanlarla Slavlar arasında sert bir rekabetin olduğu görülmektedir. Hristiyan bir imparator olan Şarlman, Elbe nehrinin batısındaki pagan Saksonlarla doğudaki pagan Slavları Hristiyanlaştırma siyasetini takip etmiştir. Nitekim 8. yüzyılın sonlarına doğru Saksonya, Şarlman tarafından tamamen işgal edilmiş ve buradaki topluluklar Hristiyanlığa devşirilmiştir. Almanlar, imparatorluğun baskısıyla bugünkü Almanya'nın kuzey doğusuna yayılmaya başlayınca Alman-Slav çekişmesi çoğu zaman çatışmaya dönüşmüştür. Şarlman'ın Avrupa'nın kuzeyini Hristiyanlaştırma politikasına rağmen Saksonların önemli bir bölümünün, Frizyanların, Danların ve Slavların 10. yüzyılda bile hala pagan olduğu görülmektedir. Ancak neticede bu toplulukların neredeyse

tamamı aynı dönemde Hıristiyan Alman imparatorların üstünlüğünü kabul etmiştir. Kutsal Roma İmparatorluğu'nun putperest topluluklar üzerindeki son derece etkili sindirme faaliyetine rağmen bir süre sonra başlayan Slav isyanlarıyla durum yeniden karmaşık hale gelmiştir.

Avrupa'nın kuzey topraklarında varlığını devam ettiren pagan kitleler, 11. ve 12. yüzyıllar boyunca hem imparatorluk hem de Papa için önemli bir sorun olmayı sürdürmüştür. Nitekim bu dönemlerde başlayan Haçlı seferleri ile Kudüs üzerine gönderilen orduların bir kısmı Papa'nın isteği ve imparatorluğun desteğiyle Kuzey'in paganları üzerine yönlendirilmiştir. Çoğu tarihçi tarafından Kuzey Haçlı Seferleri olarak nitelendirilen bu operasyonlar, Baltık bölgesinde zaman zaman bir etnik temizliğe de dönüşmüştür. Aslında bu seferler iki farklı bölüm halinde incelenmelidir. Pagan Slavlar üzerine yapılan 1147'deki saldırılar Baltık Haçlı Seferleri olarak Batı literatüründeki yerini almıştır. Bu seferlerde öncü rol oynayan askeri güç Saksonya ve onun ünlü Dükü "Saksonya Aslanı Henry"dir. 1147'de Baltık Haçlı Seferi'nin başlamasının ardında, Slavların kıyı saldırıları vardır. O zamana kadar Saksonlar, kendi doğusundaki genişlemeyi Slav topraklarına doğru ilerletmiştir. "Henry'nin öncülüğünde gerçekleşen bu seferler çoğu zaman, kişisel kin ve nefret, Hıristiyanlık'a zorla dönüştürme ve bazen de direnenlerin katledilmesiyle karakterize edilmiştir."⁸ 1198'de yeniden başlayan seferler ise Kuzey Haçlı Seferleri olarak nitelenmiştir. Bu saldırılar yine imparatorluk ve Papalık himayesinde gerçekleşmiş fakat hem kullanılan askeri güç hem de hedef kitleler açısından Baltık seferlerine göre farklılık arz etmiştir. Öncelikle Kuzey Haçlı Seferlerinde ön plana çıkan askeri kuvvetler Töton Şövalyeleri ve Kılıç Kardeşliği adı verilen tarikatlardır. Askeri bir yapıya da sahip olan bu tarikatların temel hedefi pagan toplulukların yoğun olarak yaşadığı Avrupa'nın kuzey doğusundaki Livonya olarak görüle bile bir diğer hedefi de Ortodoks Ruslar olmuştur. Baltık ve Kuzey Haçlı Seferleri, toplamda 150 yıl kadar (1147-1298) devam etmiştir. Bu seferlerle Avrupa'nın kuzeyi ve Baltık bölgesinin Hristiyanlaşması sağlanmış ve aynı zamanda bölge Slavlardan temizlenerek Alman bir karaktere bürünmüştür.

Baltık Bölgesi'nin, 11. yüzyıldan başlayarak Batı ve Orta Avrupa'ya entegrasyonu, Baltık ve Kuzey Haçlı Seferleri sayesinde gerçekleşmiştir. Batı literatüründe, Baltık Denizi'ni çevreleyen alanların nüfusu, 'Avrupalılışma' terimi altında sunulmaktadır.⁹ Nitekim Aşağı Almanya'dan gelen tüccarlar, Kuzeydoğu Baltık bölgesinin Batı ve Orta Avrupa kültürüne dahil edilmesinde birincil oyuncular olmasını sağlamıştır. Aslında Kuzey seferleri öncesinde de bölgede ticari bir canlılığın varlığı görülmektedir. Sonuçta Roma döneminin başlarından beri, hem kuzey hem de kuzey doğu Avrupa'daki ormanlardan gelen metaller ve köleler hem güney hem de batı Avrupa'da oldukça rağbet görmüştür. Zaman geçtikçe, bu mallara olan talep hem

⁸Nicolle, D., *Forces of the Hanseatic League*, Osprey Publishing, 2014, s.4.

⁹Blomkvist, N., "The Discovery of the Baltic: The Reception of a Catholic World-System in the European North (ad 1075–1225)", *The Northern World*, vol. 15 (Leiden and Boston: Brill, 2005).

Karolenj İmparatorluğu'nda hem de Akdeniz'i çevreleyen Müslüman topraklarda istikrarlı bir şekilde artmıştır. Şarlıman döneminde de, kuzey kürkleri için ek bir talep gelişmiştir. Ancak giriş bölümünde de belirtildiği üzere, Baltık tüccarlarının doğrudan ticaret yolları geç 9. yüzyılda değişmiştir ve Rus nehir sistemini Bizans'a ve oradan da Halifelğe bağlayan bir kara yolu daha fazla kullanılmaya başlanmıştır.

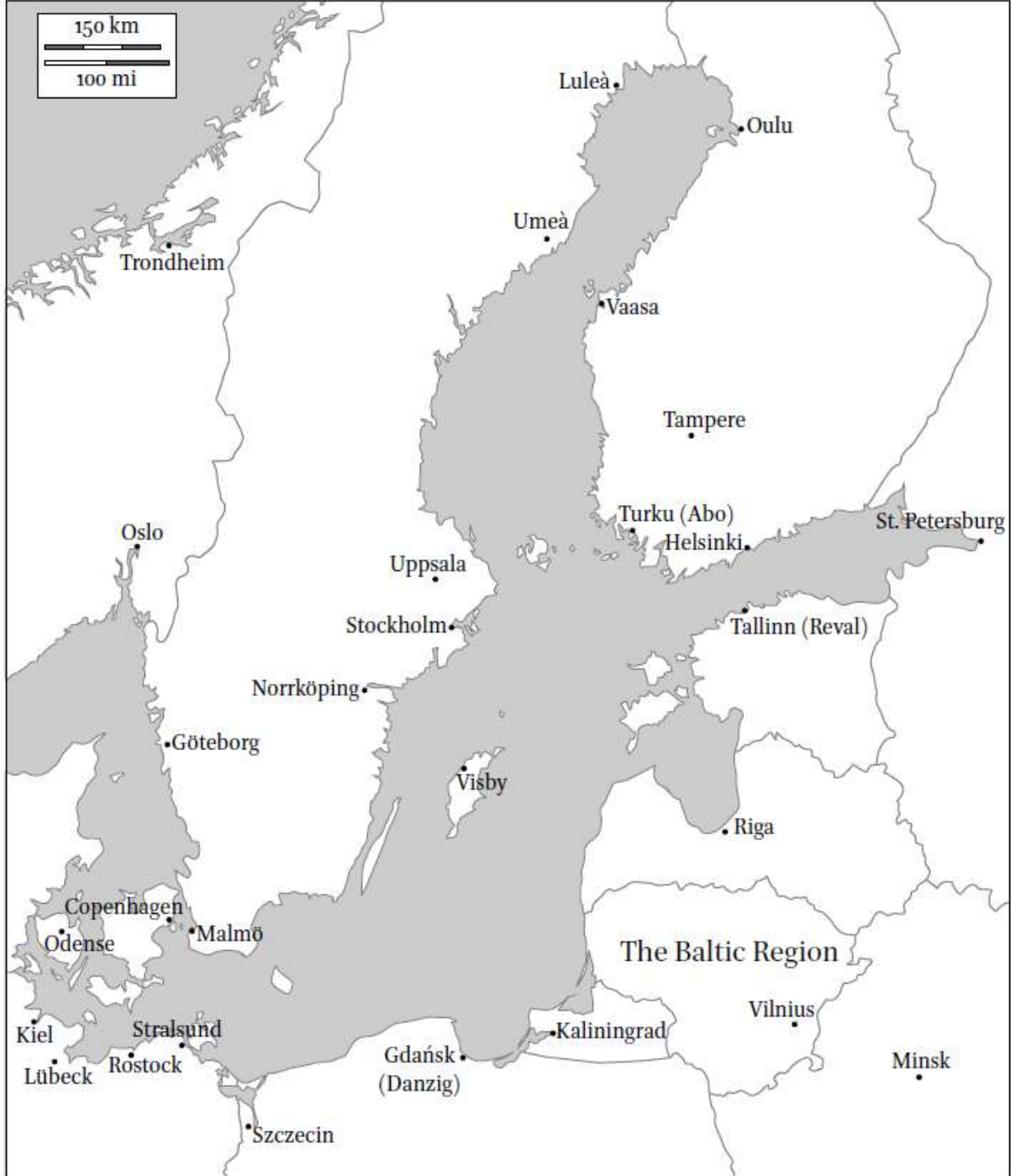
Bu ticaret yolunun temeli Araplar ve Hazarlar tarafından atılmış en önemli kullanıcıları ise Vikingler olmuştur. Vikingler yaklaşık yüz yıl boyunca Bizans ve Arap dünyasına köle ihracatı gerçekleştirerek, Baltık Bölgesi'nde tahmini 50-100 milyon Dirhem (Arap gümüş parası) elde edilmesini sağlamıştır. Bu Dirhem, batıda İzlanda ve İrlanda'dan, İskandinavya'ya, Baltık Devletlerine ve doğuda Rusya'ya uzanan itibarlı bir para olarak, standart para birimi haline gelmiştir.¹⁰ Bununla birlikte 970'li yılların ardından Avrupa'daki bu gümüş Dirhem sistemi çökmüştür. Bunun nedeni olarak Aral Gölü civarındaki madenlerden çıkarılan gümüş miktarının azalması ve bu dönemde en önemli gümüş üreticisi olan Sasanilerin Araplar tarafından yıkılması görülmektedir.

Dirhem sisteminin çöküşü ve Papalığın köle ticaretini yasaklamasının ardından Kuzeyden başlayıp Bizans ve Arap dünyasına uzanan kara ticaret yolu sönmeye başlamış, ancak Baltık'ta üç yeni ticaret rotası 11. yüzyılda belirmeye başlamıştır. Bunlardan ilki Danimarka ve İsveç bölgeleri ile Köln ve Frank bölgeleri arasında Ren Nehri ve Kuzey Denizi üzerinden yapılan ticarettir. İkinci ticaret yolu Baltık ve Novgorod topraklarının önem kazanmasına yol açmıştır. Bu bölgelerde, deniz yoluyla da gelen Frizyen parası ciddi derecede değer kazanmıştır. Bu ikinci rota, bir deniz rotasıdır ve kuzeyde Malar bölgesini Ladoga'ya bağlayan bir kuzey yoludur. Bu deniz rotası Rusya içlerinden Neva Nehri'ne, Finlandiya Körfezi'nin kuzey sahili boyunca ve oradan Aland Adaları'nın enlemesine Doğu İsveç kıyıları boyunca uzanmıştır. Üçüncüsü, batı Slav bölgesinde Baltık Denizi'nin güney kıyıları içeren Vistula Nehri boyunca uzanan ve çoğunlukla İtalyan ticari şirketlerin kullandığı bir yoldur.

11. yüzyılda gelişme gösteren bu ticaret rotalarının toplamı göz önüne alındığında Baltık ile Batı ve Orta Avrupa arasındaki ticaretin en önemli merkezi, Schleswig kenti olmuştur. Schleswig, Batıdan gelen paraların toplandığı yer olarak adeta Baltık bölgesinin finans merkezine dönüşmüştür. Baltık ticareti ile ilgilenen Alman tüccarlar, özellikle Saksonlar ve Frizler, Schlei Nehri üzerindeki bu şehrin fuar ve pazarlarına dolmuşlardır. Schleswig, 12. yüzyıl boyunca da bu konumunu sürdürmüş ve Kuzey Denizi'nden Baltık Denizi'ne kadar Hovingstedt ve Schleswig arasında yer alan yeni transit yol sayesinde Batı ve Orta Avrupa ile Baltık arasındaki trafiğin sağlanmasında en önemli kent olmuştur. Yine bu dönemde Köln ve Schleswig

¹⁰Wiechmann, R., "Der Wandel des Wahrungssystems bei den Elb- und Ostseeslawen. Zur ältesten Münzprägung in Mecklenburg-Vorpommern," in *Geld und Kredit in der Geschichte Norddeutschlands*, ed. Klaus-Joachim Lorenzen-Schmidt, Studien zur Wirtschafts- und Sozialgeschichte Schleswig-Holsteins, Bd. 43 (Neumunster: Wachholtz-Verlag, 2006), s.50.

arasında yakın ticari ilişkiler olduğu görülmektedir. Bu ticari ilişkiler batıda Güney Fransa'ya kadar uzanmış ve doğuda Schleswig'in ötesine geçmiştir.

Harita 1. Baltık Bölgesi*

11. yüzyılın son çeyreğinden itibaren Baltık Bölgesi'ndeki ekonomik gelişme hızlanmıştır. Bu gelişmenin göstergeleri arasında, Schleswig'in genişlemesi ve Eski Lübeck yakınlarındaki bir tüccar yerleşiminin kurulması gösterilmektedir. Stettin olarak bilinen bu

*Edt. Harreld D.J., a.g.e., s.11.

kent, Oder Nehri boyunca önemli bir ticaret merkezi haline gelerek gelişmiştir. Gelişme gösteren bir diğer bölge, nüfusu gönüllü olarak Hıristiyanlığa dönüşen Gotland Adası'dır. Özellikle Rus tüccarların uğrak limanlarından biri haline gelen Gotland Adası'nda ciddi bir Rus etkisinin varlığı görülmektedir. Ancak tüm bu gelişmeler göz önüne alınırken henüz Baltık ve Kuzey Haçlı Seferleri gerçekleşmediği için bölgede yoğun bir pagan Slav nüfus yaşadığını unutmamak gerekmektedir.

12. yüzyılın ilk yarısında özellikle Baltık'ın güney sahillerinde yoğun derecede iç çatışmaların yaşandığı görülmektedir. Sakson Dükü III. Lothar'ın iktidara gelmesiyle birlikte Saksonya, topraklarını Slav bölgelerine doğru genişletme siyasetini başlatmıştır. Bu politika bölgenin istikrarını bozmuş ve Slavlarla Saksonlar arasındaki çatışmalara zaman zaman Polonya, Danimarka ve hatta Novgorod müdahil olmuştur. Bu çatışmalar esnasında Eski Lübeck olarak adlandırılan ve Slavlar tarafından kurulmuş kent, stratejik bir önem taşımıştır. Bu nedenle çatışan topluluklar bu kente hakim olmayı hedeflemişlerdir. İleride, bu kentin yıkılmasıyla kurulacak olan yeni Lübeck kenti de eski kent gibi stratejik ve tarihsel önemini koruyacaktır. Zira Lübeck, Hansa Birliği'nin oluşumunda öncü kent rolüne soyunacaktır. Slavlar 1138'de Lothar'ın ölümünden hemen sonra Eski Lübeck'i yıkmışlardır. Slavlar bu kaleyi Alman nüfuz yayılımı açısından askeri bir üs olarak algılamışlar ve bölgenin Almanlaşmasını engellemek için kalenin yıkılmasını elzem görmüşlerdir. Ancak, eski yerleşimi tahrip ederek, 1143 yılından kısa bir süre sonra -tarihte büyük roller oynayacak olan- Lübeck'in kurulmasına giden yolu açmışlardır.¹¹

4.1.2. Alman Kentlerinin Kuruluşu

1143 yılında Lübeck kenti kurulduğu sıralarda Baltık ticaretinde etkin olan üç topluluk göze çarpmaktadır. Bunlar Saksonlar, Frizyanlar ve Slavlardır. Ancak, Almanya'da daha güneyde özellikle şarap ticaretinde aktif olan Yahudi tüccarların yoğun toplulukları da bulunmaktadır. Baltık ticareti ile ilgilenmeyen Alman Yahudileri, bu yüzden Baltık ve Hansa tarafından yönetilen Kuzey Denizi'nin dönüşümüne hiç katılmamışlardır. Lübeck on ikinci yüzyılda gelişmeye başlayana kadar Baltık'ta hiçbir Alman kasabası yoktur. 12. yüzyılın ortalarında bugünkü Almanya'nın doğu bölgesi aslında farklı bir kimliğe sahiptir. Bölgenin yerel halkı pagan Slavlardır. Lübeck, Liubice ya da Alt-Lübeck olarak da adlandırılan eski Lübeck, Slav klanları tarafından kurulan bir kaleden oluşmuştur. Burada farklı dilleri ve lehçeleri konuşan çok sayıda farklı halk vardır ve küçük gruplara parçalanmış olan yapı, bunların hepsini Almanların ve Danimarkalıların organize saldırılarına karşı daha savunmasız hale getirmiştir. Fakat söz

¹¹Hammel-Kiesow, R., "The Early Hanses", Edt. Harreld D.J., *A companion to the Hanseatic League*, Koninklijke Brill nv, Leiden, 2015, s.26.

konusu topluluklar arasında barışçıl temaslar da yok değildir. Slav halklarının birçoğu, İsveç'ten Gotland'a gelen Rus tüccarlar tarafından da ziyaret edilen deniz ticaretini yapmaktan memnundular.¹²Lübeck, daha korunmasız gibi görünen eski Lübeck kenti ile aynı yerde değildir. Yeni şehrin temeli, ilk olarak, Slavlar ile Almanlar arasındaki savaşlarda eski Lübeck'in tahrip edilmesiyle ve daha sonra 1143'te Holstein'in hâkimi, Adolf von Schauenburg tarafından yeni bir kentin kurulmasıyla gerçekleşmiştir. Baltık Haçlı Seferleri başladığı zaman Slav Abotrit hükümdarı Niklot, Lübeck'e saldırmıştır ancak kent Slav saldırılarına karşı direnmeyi başarmıştır. Öte taraftan Almanya'nın en güçlü prenslerinden biri olan Saksonya Dükü Henry'ye direnmek, Lübeck açısından daha zor olmuştur. Nitekim Henry, 1159'da Lübeck'i işgal ederek, kenti yeniden inşa etmiş ve buradaki Alman tüccarlara yasa yapma yetkisi vererek onları kentin seçkinleri olarak tayin etmiştir.

12. yüzyılın ikinci yarısında Baltık bölgesinde Lübeck'ten başka parlayan bir başka yer daha vardır: Baltık Denizi'nin ikinci büyük adası olan Gotland ve buradaki ticaret kenti Visby. Saksonya Dükü Henry, Visby'deki tüccarları Lübeck'e çekmek için büyük bir çaba sarfetmiştir. Zira Baltık'ın tam ortasındaki Gotland'ı ve iç bölgelere erişimi olan Lübeck'i birbirine bağlayan ticari bir ağın aşırı derecede kârlı olacağını öngörmüştür. Neticede 1163'ten itibaren Gotlandlı tüccarlar, Lübeck'e geçiş ücreti ödemediği girmeye başlamışlar ve kent bu sayede nüfus açısından hızlı bir büyüme göstermeye başlamıştır. Lübeck nüfusunun 1300 öncesi büyüklüğünün kesin olmamakla birlikte 15.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Bu rakam 14. yüzyılın sonlarında Avrupa'daki veba salgınına rağmen 20.000'e ulaşmıştır.¹³

On ikinci yüzyılın ortalarında, Almanlar Elbe'nin doğusundaki ülkeyi ele geçirmek için, Saksonya Dükü Henry'nin önderliğinde sistematik bir mücadele örneği sergilemişler ve pagan Slavlar üzerine yapılan bu operasyonlarda Lübeck'i askeri bir üs olarak kullanmışlardır. Hareket, sınır akımının uzunluğu boyunca her noktadan başlamış ve Saksonyalı Henry özellikle Mecklenburg ve Pomerania'daki Slav kabileleri üzerindeki saltanatını genişletmiştir. Yerli nüfus büyük oranda öldürülmüş ya da sürülmüş ve yerine, Hollandalı ve özellikle de Alman kolonistler alınmıştır. Baltık sahili boyunca, 12. ve 13. yüzyılda Wismar, Rostock, Stralsund, Greifswald, Wolgast, Stettin ve Colberg gibi şehirler yayılmıştır. Baltık Haçlı Seferleri ve ardından gerçekleştirilen Kuzey Haçlı Seferleri tarafından harekete geçirilen dini dürtü, bu sömürgeleştirme hareketinde son derece etkili olmuştur. Doğu Prusya olarak adlandırılan bölge tamamen Hristiyan bir karaktere bürünmüştür. Danzig, Dirschau, Culm, Thorn, Elbing,

¹²Schildhauer, J., *The Hansa: History and Culture* (Leipzig, 1985), s.20.

¹³Hammel-Kiesow, R., 'Novgorod und Lübeck: Siedlungsgefüge zweier Handelsstädte im Vergleich', in N. Angermann and K. Friedland, *Novgorod: Markt und Kontor der Hanse* (Quellen und Darstellungen zur Hansische Geschichte, neue Folge, Bd 53, Cologne, 2002), s. 53.

Königsberg, Meniel ve diğer kentler Bremen ve Lübeck'in aktif tüccarlarının etkisi altında ve Tötön Şövalyelerinin belirlediği siyasi koşulların korunması altında ortaya çıkmıştır.¹⁴

Alman sömürge kentleri, Kiel'den Revel ve Narva'ya doğru genişlerken Baltık kıyılarının en iyi şeridini ele geçirmişlerdir. Buradaki kıyı şeridinde liman için uygun çok sayıda girinti, en uzun nehirler, orman, tarla ve madenin tüm kaynaklarıyla zengin bir hinterland ve hiç el değmemiş, ticarete uygun kaynaklar bulunmaktadır. Dahası, bu ticari şehirler, bir tarafta Flanderler, Hollanda ve Batı Almanya'nın gelişmiş üretim merkezleri ile diğer tarafta, güneydoğu, doğu ve kuzeydeki gelişmemiş topraklar arasında jeostratejik bir konumdayer almıştır. İskandinavya, Rusya ve Polonya'nın ham ürünleri ile Ren ticaretinin zengin malları burada değiştirilmeye başlanmış ve bu ticaret için Baltık'ın Alman kentleri doğal aracı konumuna yükselmiştir. Ancak daha önemli bir nokta Novgorod olmuştur. Alman ticaretinin canlanmasıyla birlikte bu şehir, kuzeydoğu Avrupa'nın en ünlü ticaret merkezi haline gelmiştir. Novgorod'un ticareti Volkhof ve Volga tarafından Hazar Denizi ve İran'a diğer taraftan da Dinyeper'den Karadeniz'e ve Konstantinopolis'e doğru uzamıştır. Bu ticari bağlantılar, kentin en erken tarihlerinden beri mevcuttur ve politik rahatsızlıkların birçoğu, uzak doğudaki ticaretle uğraşan vatandaşlarının ve ekonomik ilişkilerinin çatışan ekonomik çıkarlarından kaynaklanmıştır. Novgorod'daki çıkar çatışmalarından en iyi şekilde faydalanan grup Alman tüccarlar olmuştur. Nitekim Hansa Birliği'nin oluşumunun ardından kent tamamen bir Hansa kontoru olmuştur.

Baltık bölgesinde kurulan Alman kentlerinin tüccarları İskandinavya'daki Norveç pazarına da yoğun bir şekilde ilgi duymuşlardır. 1240 yılına gelindiğinde, Lübeck'den Bergen'e tahıl, un ve malt ihraç edildiği bilinmektedir.¹⁵ Bergen'den de, Kuzey Norveç'te üretilen kurutulmuş morina balığı toplanmış ve ihracat için hazır hale getirilmiştir. 13. yüzyılın ortalarından itibaren, Alman tüccarlar nihayetinde, Norveç pazarına egemen olan İngiliz ve Flaman tüccarlarının gücünü kırmayı başarmışlardır. Bu durum, Holstein, Lauenburg ve Mecklenburg'un Doğu yerleşimlerine ait toprakların tarımsal gelişmesi nedeniyle, giderek artan miktarlarda üretilen çavdar sayesinde gerçekleştirilmiştir. Zira çavdar Norveç pazarında büyük bir talep görmüş ve Alman tüccarlar bu talebi fazlasıyla karşılamışlardır.

13. yüzyıl boyunca Elbe'nin doğusundaki Alman yayılması devam etmiş ve iç kesimlerde bile yeni Alman kasabaları kurulmuştur. 1231'de, Thorn (Torun) kurulmuş ve daha sonra 1237'de kıyıya ulaşıldıktan sonra Elbing kenti ortaya çıkmıştır. Kırsal yerleşim yüzyılın sonlarına doğru, iç bölgelerde başlamış ve yoğunlaşarak, doğu Prusya'nın en doğusundaki en uzak noktaya ulaşmıştır. Bu kırsal yerleşimler Mecklenburg'dan Memel Nehri'ne kadar güney Baltık kıyılarına bir hinterland oluşturmuş ve böylece Hansa ticaretinin malları için üretim alanı

¹⁴Semple, E.C., a.g.m.,s. 237.

¹⁵Hammel-Kiesow, R., "The Early Hanses", s.33.

olmuştur. 13.yüzyıldan itibaren, tahıl, odun, zift ve daha fazlası dahil olmak üzere bu hinterland bölgesinin tarım ve orman ürünleri, Geç Orta Çağ ve sonrası dönemlerde yoğun nüfuslu 'endüstriyel uluslar' tarafından da ihtiyaç duyulan malzemeler ve ham maddeler olarak ticari değerini korumuştur. Alman tüccarların doğu bölgelerine olan bu ilgisi 13. yüzyıl sonlarında Lübeck'in Polonya Krallığı'ndan ticari imtiyazlar elde etmesiyle doruk noktasına ulaşmıştır. Lübeckli tüccarlar, Polonya'da Vistula nehri üzerinden gerçekleşen ticari rotayı takip etmiş ve zengin bakır yataklarıyla tanınan eski Krakow ve Macaristan'la bağlantı kurmuşlardır.

Harita 2. Kuzey Denizi Bölgesi*

*Edt. Harreld D.J., a.g.e., s.12.

Silezya ve Bohemya'ya da yönelen Lübeck, Silezya'dan altın Bohemya'dan ise, balmumu, teneke ve gümüştedarik etmiştir. Aslında 13. yüzyıl ortalarında Lübeck'in temel hedefi eski doğu ticaret rotasının kontrolünü ele geçirerek Karadeniz'in İtalyan kolonilerine ulaşmaktır. Ancak Lübeck'in bu hedefi hiçbir zaman gerçekleşmemiş çünkü eski doğu ticaret rotasının en önemli kenti olan Kiev 1240'ta Moğollar tarafından ele geçirilmiştir. Kiev'in Moğollar tarafından fethi, kenti Doğu ve Orta Avrupa arasında faaliyet gösteren ticaret sisteminden çıkarmıştır.

Hansa araştırmaları içerisinde her ne kadar Lübeck kenti Baltık ticaret sistemindeki en önemli yer olarak ön plana çıksa da, belki onun kadar önemli bir başka Alman kenti Köln'dür. Lübeck'in Avrupa'nın kuzeyi ve doğusuna olan ilgisinin aksine Köln kentinde meskûn tüccarlar Batı'ya yönelerek Baltık ticaret sistemini genişletmişlerdir. Ren bölgesinde ticaret hakimiyetini ele geçiren Könlü tüccarlar 12. yüzyıldan itibaren İngiltere'de de faal bir konuma yükselmişlerdir. Esasen Köln'ün İngiltere'yle ticari ilişkilerini geliştirebilmesindeki temel etken, bölgedeki Flaman ticaretinin İngiltere aleyhine gelişme göstermesidir. Bunu engellemek için, İngiltere Kralı II. Henry 1176'da, Köln'ün tüccarlarına 12. yüzyılın herhangi bir Alman kentinin hayal bile edemeyeceği ayrıcalıklar vermiştir. 13. yüzyılda, bu ayrıcalıklar, Lübeck ve onunla birlikte hareket eden Hamburg'a da verilecek ve bu kentler Hansa Birliği oluşana dek İngiltere'de ticari üstünlüğü ele geçirmek için Köln'le rekabete girişeceklerdir.

4.1.3. Hansa Ağı'nın Oluşumu

Hansa ağının oluşumunu inceleyebilmek için şüphesiz klasik Orta Çağ Avrupa'sının toplumsal yapılarını referans göstermek gerekmektedir. Ancak gözden kaçırılmaması gereken husus Hansa Birliği'nin, bir klasik Orta Çağ değil, geç Orta Çağ organizasyonu olduğudur. Zira geç Orta Çağ, hiçbir zaman klasik dönemdeki kadar katı değildir ve klasik dönemi belirleyen koşulların dönüşüm geçirmeye başladığı bir dönemdir. Nitekim yeni araştırmalar Hansa Birliği'nin oluşum sürecine eğilirken dönemin ruhunu ve koşullarını daha özenli bir şekilde dikkate alırlar. Bu hususta Ewert ve Selzer'in ortak makalesi şu cümlelere yer vermiştir:

Bilimsel olmayan ama popüler görüş Ortaçağ toplumunu genellikle çok katı ve neredeyse hareketsiz olarak tasvir ediyor. Bununla birlikte, bu yorum, aşırı basitleştirmedir, çünkü yüksek ve geç Orta Çağlarda, sosyal yapı esnek ve sürekli değişen bir konuydu. Böyle bir önyargı, tüm Avrupa'da on birinci yüzyıldan sonra ortaya çıkan muazzam demografik ve toplumsal dinamikleri göz ardı ediyor. Nüfusun sürekli artması, ekilebilir arazinin devasa genişlemesi, yüzlerce kentin kurulması ve sürekli ekonomik büyüme, yüksek Orta Çağ'da önemli bir toplumsal kalkınma olan sosyo-ekonomik arka planı oluşturdu. Bu sürecin bir başka sonucu, Robert S. Lopez'in analizini takiben, "Orta Çağın Ticari Devrimi" olarak adlandırılan bir mesele olarak uzun mesafeli ticaretin yeniden kurulmasıydı. Bu genel ekonomik kalkınma başlangıçta Batı Avrupa ve Akdeniz'de meydana geldi, ama sonunda Avrupa'nın çoğuna

yayıldı ve on ikinci yüzyılın ilk yarısında Baltık'a ulaştı. Baltık bölgelerinin hem siyasi entegrasyonu hem de Slav halkının Hristiyanlığına dönüşmesi, seyrek nüfuslu kıyı bölgelerinin ve bunların iç bölgelerinin daha da gelişmesi için önemli bir önkoşuldur. Lübeck ve Reval arasındaki Baltık kıyıları boyunca onüçüncü yüzyıla kadar çok sayıda köy ve kasaba kuruldu.¹⁶

13. yüzyıl ortalarında Hansa Birliği'ni oluşturacak olan Alman kentlerinin neredeyse tamamı, Baltık kıyılarında kurulmuştur. Bu kentler, her ne kadar Kutsal Roma İmparatorluğu'nun desteğiyle bölgenin Hristiyanlaşması ve Almanlaşması gibi bir işleve sahip görünse de, esasen temelde bölgedeki ticari ihtiyaçların karşılanması amacıyla hizmet etmiştir. Nitekim bu kentlerin toplumsal ve idari yapıları incelendiğinde, tüccarların ayrıcalıklı bir sınıf oluşturduğu görülmektedir. Ancak, bölgedeki canlı ticari hayata rağmen, tüccarların ciddi derecede güvenlik problemi yaşadığı da göz ardı edilmemelidir. Örneğin, şehirlerde ve pazarlarda yabancı tüccarlar için hiçbir yasal koruma yoktur. Bir tüccarın mallarına, herhangi bir neden göstermeksizin yerel makamlarca konulabilmektedir ya da yabancı tüccarlara, bazı Pazar ve fuarlara giriş yasağı konulabilmektedir. Bu yasal koruma eksikliği, tüccarların önce ortak girişimlerle bir araya gelmesinde ve dış ticaret merkezlerinde lobiler kurmalarında etkili olmuştur. Neticede Alman tüccarların bu dayanışması Hansa Birliği'nin oluşmasına yol açacaktır. Buna ek olarak, bir dizi başka şehir bu zamanda gelişmiş ve Hansa öncesi kuzey Avrupa'daki kara ve deniz ticaretinde etkili olmuştur. Bu şehirlerin yerleri büyük ölçüde kıyıya ya da pazarların ve fuarların geliştiği nehirlerle yakındır. Bunların birçoğu feodal topraklar üzerinde kurulmuş, fakat bu pazar kentlerinin ticaret hacmi ve kentleşmesi büyüdükçe, orijinal feodal yapıdan kurtulmaya, kendilerini savunmaya ve medeni kanunlar oluşturmaya başlamışlardır.¹⁷

Alman kentlerini ve tüccarlarını dayanışmaya yönelten tek etken ticari güvenlik eksikliği değildir. 13. yüzyılda Baltık civarındaki siyasi istikrarsızlık da (Kuzey Haçlı Seferleri ve Danimarka hakimiyeti korkusu) bu dayanışmanın ortaya çıkışında etkili olmuştur. 13. yüzyıl başlarında, Danimarka, Kral Waldemar'ın politikası sonucu topraklarını doğuya doğru genişletmeyi hedeflemiştir. Ancak Danimarka'nın bu siyaseti gerek Kutsal Roma İmparatorluğu gerekse de Papalık tarafından hoş karşılanmamıştır. Hatta Baltık Haçlı Seferleriyle Hristiyanlığa devşirilmiş olan bölgedeki Slav yöneticiler bile bu politika karşısında İmparatorluğu desteklemişler ve böylece Hristiyan dünyasındaki varlıklarını tescillemişlerdir. Sonuçta 1219 yılında, Danimarka Kralı Waldemar, pagan Estonya'yı fethetmek için büyük bir filo göndermiş ve bölgeyi büyük bir başarıyla işgal etmiştir. Ancak başarısı, yeni Estonya eyaletini yönetecek olan Danimarkalı ve Alman kilise adamları arasındaki sürtüşmenin artmasıyla neticelenmiştir.

¹⁶Ewert, U.C. and Selzer, S., "Social networks", Edt. Harreld D.J., *A companion to the Hanseatic League*, Koninklijke Brill nv, Leiden, 2015, s.166.

¹⁷Schildhauer, J., a.g.e., s.17.

Waldemar'ın Papalık ve Kutsal Roma'yla olan rekabeti Kuzey Haçlı Seferleri sırasında da devam etmiştir. Nitekim seferler sırasında Livonya'daki Haçlı kuvvetlerine katılmak için Lübeck'e gelen Alman gönüllülerine Lübeck'in resmi efendisi olarak limanını kapatmıştır. Birçok haçlı, o dönemde bir Hıristiyan kralın, haçlı takviyelerini engellemesi konusuna çok şaşırmıştır.¹⁸

Bu dönemde, imparatorluk otoritesinin Baltık bölgesi ve Almanya içlerinde zayıflamaya başlaması, otonomilerini güçlendirmek ve bölgesel işbirliği kurmak isteyen tüccar kentlere, yerel aristokrasi ve kilise adamlarına olanak sağlamıştır. Lübeck'in ilk resmi bağlantısı Hamburg'la olmuştur. Her iki şehir de Danimarka imparatorluğuna karşı ihtiyatlı davranmış, ancak, birkaç yıl içinde Baltık'taki Danimarka gücünün çökmesi neticesinde* serbest hareket etme imkânı bulmuşlardır.

1223'de Danimarka'nın boyunduruğundan kurtulan Lübeck'e 1226'da Kutsal Roma İmparatoru II. Friedrich tarafından "özgür bir imparatorluk kenti" statüsü verilmiştir. Bu aslında bir çeşit özerkliktir ve Lübeck bu özerk yapısını 1937'de Hitler kaldırıncaya kadar korumuştur. Bununla birlikte Baltık ticaretinde etkin olan tüccarlar hala yasal korumalardan mahrum görünmektedir. Bu nedenle tüccarlar ve kentler ticaret imtiyazları elde etmek için çeşitli stratejiler geliştirmişlerdir. Bu stratejilerden biri Lübeck'in üstünlüğünü kabul ederek onun elde ettiği imtiyazlardan faydalanabilmektir. Ancak bu diğer kentler açısından işlevsel bir durum değildir zira Lübeck 1226 itibarıyla Baltık kentleri içerisindeki liderliğini tescillemiş olsa bile elde ettiği imtiyazlar çoğunlukla politiktir. Baltık kentleri açısından ikinci strateji, ticari güvenlikleri açısından çok daha işlevsel olmuştur. Buna göre kentler kendi aralarında yaptıkları anlaşmalarla bir tür ortaklık kurma yoluna gitmişlerdir. Bu anlaşmalar, karada veya denizde seyahat eden tüccarlar için mümkün olan en yüksek güvenliği sağlamak amacıyla yapılmıştır. Başlangıçta, 1241'de Lübeck ve Hamburg arasında ya da Munster ve Osnabruck arasında yapılanlar gibi ikili anlaşmalar vardır. Ancak kısa bir süre sonra bu ikili anlaşmaların yerini bölgesel ittifaklar almaya başlamıştır. Örneğin, Munster ve Osnabruck arasındaki anlaşma 1246'da Ladbergen İttifakı'na evrilmiştir. Bu ittifak; Munster, Osnabruck, Minden, Coesfeld ve Herford gibi Westphalia kentlerini içermiştir. Başka bir grup, 1253 yılında Werne kent ittifakı tarafından oluşturulmuş ve Dortmund, Soest, Munster ve Lippstadt'ı da bu ortaklığa dâhil edilmiştir. Aşağı Saksonya'da da Munden ve Northeim, 1246'da bir anlaşma oluşturmak için bir araya gelmişlerdir. Bu ittifak, Braunschweig'in önderliğinde 15 kadar kenti kapsayacaktır. Bu

¹⁸Nicolle, D., a.g.e., s.9.

*1223 yılında Waldemar ve en büyük oğlu, Schwerin Kontu Henry tarafından ele geçirilmiştir. Henry, Waldemar'ın Holstein'deki fetihlerinden vazgeçmesini ve İmparatorluğun bir vassalı olmasını istemiş ve Waldemar'ın hapisanede kalmasıyla birlikte, Danimarka İmparatorluğu içindeki Alman bölgelerinin çoğu, Schwerin'e bağlanmıştır. Serbest bırakıldıktan sonra Waldemar, kaybettiklerini geri kazanmak için derhal kuvvetlerini toplamıştır. Sonunda 1227'de Bornhöved'deki savaş, Danimarka'nın yenilgisiyle sona ermiş ve Danlar sadece güney Baltık fetihlerinden Rügen'i koruyabilmiştir.

antlaşma ve antlaşmalarda, ilk defa, Hansa Birliği'ni oluşturan belirli bölgeler tanınabilmektedir. Bu bölgeler, Zuijdersee, Westphalia, Aşağı Sakson, Wendish, Prusya ve Livonya bölgelerindeki kentleri içermiştir. Bununla birlikte, Hansa tarihinde, bölgesel ve bireysel kent çıkarları, Hansa Birliği'nin kendisinden çok daha yaşlıdır. Bu nedenle, başlangıçta kentsel ticaret ve nihayetinde bölgesel olarak ortak ticaret üzerinden bölgedeki yapının Hansa Birliği'ne evrilmesi kolay olmayacaktır.

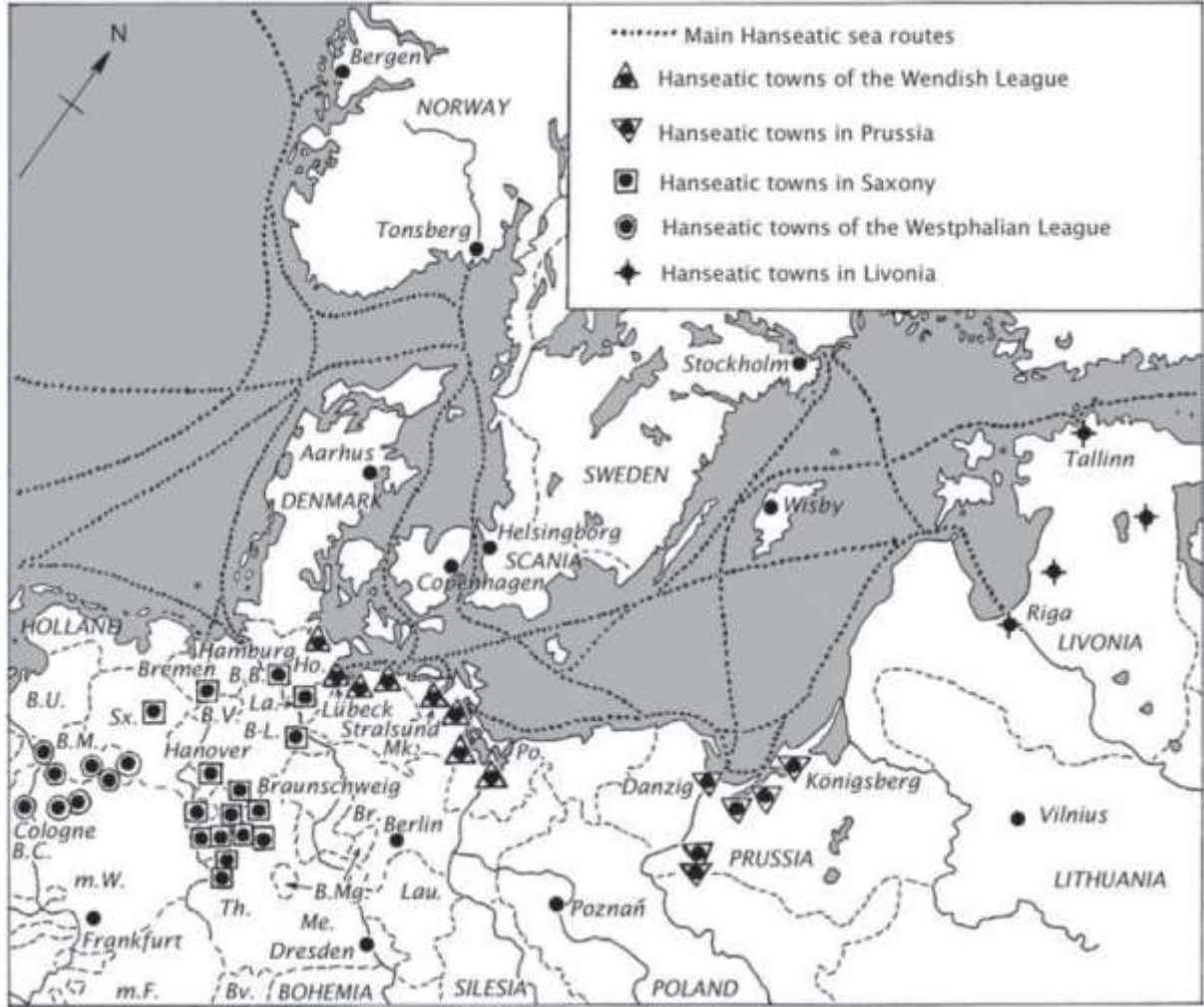
Birbirleriyle rekabet ettikleri için, Wendish kentlerinin bir araya gelmesi zor olmuştur. Lübeck ve Hamburg da dahil olmak üzere Hansa Birliği'nin daha sonraki çekirdek grubu, 1241'den beri zaten birlikte hareket etmiştir, ancak Lübeck'in Baltık kentleri, Wismar ve Rostock, 1265 gibi geç bir tarihte denizciliğin korunması, ticari haklar ve ortak çıkarlar hakkında yılda bir kez bir araya gelme kararını da içeren bir anlaşma imzaladılar. 1249'da kuşatılmış ve kısmen Lübeck tarafından tahrip edilmiş olan Stralsund (büyük olasılıkla Rugen yakınlarındaki ringa zemini için yaptıkları rekabetten dolayı), ve Greifswald 1281'de bu birliklere katılmıştır.¹⁹ Hansa araştırmaları içerisinde Lübeck'in başını çektiği bu birlik, Wend (ya da Wendish) Ligi olarak adlandırılmıştır. Ancak bu ticari birlikteliğin karşısında çok sert bir başka rakip daha kurulmuştur: Bu da Köln'ün liderliğini yaptığı Westphalia Ligi'dir.

Aslında her iki lig mukayese edildiğinde Wendish Ligi'nin daha organize ve güçlü olduğu görülmektedir. Zira bu lig, temelde Hansa Birliği'nin çekirdeğini oluşturmuştur. Söz konusu ligler gücünü sahip oldukları kontorlardan almaktadır. Kontor, Alman tüccarları açısından hem güvenlik hem de ticari üstünlük gibi kavramları ifade etmiştir. Tüccarlar, ticaret yaptıkları bölgelerde ofisler açarak buradaki yerel yöneticilerden imtiyaz elde etmişler ve ofislerin bulunduğu bu kentleri ticari bir üs olarak kullanmışlardır. Wendish Ligi'nin biri kuzeyde Bergen, diğeri ise kuzey doğuda Novgorod olmak üzere iki önemli kontoru vardır. Westphalia Ligi (Köln) ise Batı'ya yönelmiş ve Londra gibi önemli bir kontorun sahibi olmuştur.

Londra kontoru Wendish Ligi ile Köln arasında sert bir rekabetin de nedenini oluşturmuştur. Lübeck ve Hamburg, Londra'da ticari ayrıcalık elde etmek için uzun uğraşlar vermiş ve neticede 1267'de Köln'ün de sahibi olduğu aynı ayrıcalıkları kazanmıştır. Bu sürecin ardından Köln ile Wendish Ligi arasındaki ilişkilerin yumuşadığı görülmektedir. Özellikle İngiltere karşısındaki ortak çıkarlar bu yumuşamayı sağlamıştır. 1281 yılı bu ligler arasında tam bir birleşmeye sahne olmuştur ki, bu tarihten sonra İngiliz hükümeti Londra'daki bu üç kent temsilcisini "The German Hanse" olarak adlandırmıştır. Hansa Birliği kesin olarak oluşturulmuştur.²⁰

¹⁹Hammel-Kiesow, R., "The Early Hanses", s.56.

²⁰Smith, J. R., "Hanseatic Cogs and Baltic Trade: Interrelations between Trade Technology and Ecology" University of Nebraska at Lincoln, Anthropology Department Theses and Dissertations. 2010, s.21.

Harita 3. Baltık'ta Hansa Kentleri²¹

4.1.4. Alman-Dan Rekabeti

Tarihte Hansa Birliği'nin tam olarak ne zaman kurulduğuna dair kesin bir belge bulunmamaktadır. Ancak araştırmacıların önemli bir bölümü 1281 yılı üzerinde ittifak etmişlerdir. Zira bu dönem Londra kontoruna ait belgelerde "The German Hanse" terimi kullanılmaya başlanmıştır. Aslında "Hanse" sözcüğünün ne anlama geldiği konusunda da çeşitli fikirler söz konusudur. Örneğin bir makalede şu ifadeler yer almıştır:

Birlikte yolculuk yapan tacirler Batı Avrupa'da 'Hanse' olarak adlandırılmaktaydı. 9. yüzyıl'da 'Hansa' kelimesi, Gotça ve Eski Yüksek Almanca dillerinde, 'silahlanmış grup, halk topluluğu' anlamına geliyordu. 12. yüzyılda ise kelimenin anlamı, 'gurbetteki topluluk' ve 'yabancıların topluluğu' olarak daralmıştır. Nihai olarak kelimenin

²¹Nicolle, D., a.g.e., s.7.

anlamı, „uzun mesafe ticareti yapan tacirlerin kooperatifi“ olarak kalmıştır.²²

Bir diğer makalede de “Hanse” sözcüğünün Latince “kulp” ve “dügüm” anlamına geldiği, eski Gotik bir sözcük olan “Anse” nin ise “şirket”, “grup” anlamı taşıdığı belirtilmektedir. Ulfilas* İncil’inde ise “İsa’yı büyük bir ‘Hanse’ ile ele geçirmek için gelen Yehuda”dan bahsedilmiştir.²³

Hansa Birliği’nin kuruluşunun ardından Lübeck, 13. yüzyılın son on yılında tüccarlarının Baltık bölgesindeki üstünlüğünü pekiştirmeye çalışmıştır. Lübeck bu hususta Rus tüccarlarının nüfuzu altındaki Gotland Adası ve onun önemli ticaret merkezi Visby’ye yönelmiştir. Lübeck, Wismar ve Stralsund gibi Hansa kentlerinin sahip olduğu deniz gücü sayesinde bu hakimiyet mücadelesi Hansa lehine sonuçlanmıştır. Visby, bu sayede gemene kopman’ın bir parçası olmuştur. Gemene kopman, Alman bölgesi dışında ticaret yapan tüccarların oluşturduğu bir kooperatiftir. Bu yapı tamamen Hansa Birliği’nin bir parçasını teşkil etmiştir ve özellikle kontorların idaresinde etkin bir rol oynamıştır. Öte yandan Lübeck, bu dönemde kendisini gemene kopman’ın lideri olarak kabul etmiştir.

Hansa Birliği’nin bundan sonraki hedefi Novgorod olmuş ve Birlik, buradaki varlığını güçlendirmek için daha fazla imtiyaz talep etmiştir. İsteklerini gerçekleştirmek için de bölgeyi ticari bir abluka altına almış ve başarılı olmuştur. Ancak 14. yüzyıla gelindiğinde Birliğin temel hedefi aslında Brugge kentidir. Zira Brugge, 14. yüzyılda Kuzey bölgesinin tartışmasız en önemli ticaret merkezi konumundadır. Burada Alman tüccarların haricinde Portekiz, İtalyan, Flaman, İspanyol ve İngiliz tüccarlar da faal bir şekilde ticaret yapmışlardır. Ancak Hansa Birliği, kendi tüccarları için Brugge’ü elinde bulunduran Flander hükümetinden daha fazla ayrıcalık ve yasal koruma talep etmiştir. İstekleri reddedilince Birlik, hem Brugge’e hem de Flander hükümetine karadan ve denizden ticari abluka ve ambargo uygulamaya başlamıştır. Hansa tüccarları, 1309’da Brugge’den ilk kazanımlarını elde etmişler, isteklerinin tamamı ise 1360 yılında kabul edilmiştir.

13. yüzyıl başından 14. yüzyıla kadar olan dönemde, Hansa Birliği’nin kurumsal yapısının oluşması için gerekli örgütsel kriterler gelişmiştir. Ancak 14. yüzyılın ilk on yılında ekonomik ve politik çalkantılar, Hansa Birliği’nin çekirdek üyelerinin çoğunluğunu, lordların egemenliği altında toplamış ve bu durum kentlerin dış ekonomik ve politik özerkliğini sınırlamıştır. Nihayetinde, 14. yüzyılın ilk yirmi yılı boyunca, Hansa Birliği’nin içerisinde yer alan özellikle Wendish kentleri, 70 yıldır ortalıkta fazla görünmeyen Danimarka saldırganlığına maruz kalmıştır. 14. yüzyıl başında Kral Erich Menved’in (1286–1319) iktidarında Baltık

²²Aytüre, S., Aydoğdu Bağcı, S., Berki, Ö., “Hansa Birliği (Avrupa Birliği’nin sonu da Hansa Birliği gibi mi olacak?)”, *International Journal of Social Science*, 2017, S.58, s.527.

* İncil’i Vizigot diline tercüme eden Pispokostur. (M.S. 311-383)

²³Salter F.R., a.g.m., s.7.

kıyılarındaki Danimarka yayılcılığı, bölgedeki birtakım prensliklerin de desteğiyle yeniden canlanmaya başlamıştır. 1306'da Lübeck, komşu prenslere karşı mücadelesinde Wismar, Rostock, Stralsund ve Griefswald gibi ortaklarından yardım gelmediği için Danimarka'yakarşı tek başına kendini korumaya mecbur kalmıştır. Ancak kent, Erich Menved'e vergi vermek ve onun politikasını desteklemek taahhüdüyle işgal edilmekten kurtulabilmiştir. Danimarka'ya verilen vergi ve politik destek güvencesi, Lübeck'in özgür bir imparatorluk kenti statüsü ve 1226'da elde edilen imparatorluğun ayrıcalıklarına aykırı bir görünüm sergilemiştir. Ancak diğer Wendish kentleri Lübeck kadar şanslı olmamıştır. 1311'de Wismar, Danimarka tarafından desteklenen yerel prenslik tarafından fethedilmiştir. 1313 yılında Rostock, bazı kent elitlerinin ihaneti nedeniyle Mecklenburg Prensi'nin eline geçmiştir; 1314'te, Stralsund ise Rügen Prensi ile yeni bir antlaşma yaparak, ağır vergiler ödemek, belli ayrıcalıklarını kaybetmek ve bağımsız bir şekilde ittifak kurma hakkını kaybetmek zorunda kalmıştır. Bu gelişmeler Erich Menved'in 1319'daki ölümüne dek Hansa Birliği organizasyonunun en azından politik olarak kesintiye uğradığını göstermektedir.²⁴

Erich Menved'in ölümünden sonraki süreçte Danimarka, oldukça zayıflamış ve Holstein Kontu III. Gerhard tarafından yönetilmiştir. Ancak güç kaybetmiş bir Danimarka'ya rağmen Hansa kentleri ve Kuzey Alman prenslerinin iç huzuru yeniden tesis etme çabaları başarılı olmamış ve sonuç olarak 1340'da III. Gerhard'ın ölümünden sonra IV. Waldemar 'Atterdag' ın kral olarak seçilmesi Danimarka açısından yeniden yükselişin belirtisi olmuştur.²⁵ IV. Waldemar gerçekten de vizyonu olan bir kraldır. Bjork, makalesinde onu şu şekilde tanımlar:

O, sadece yirmi yaşında olmasına rağmen, ne olursa olsun krallığını geri kazanmak için soğukkanlı, hesaplı, kararlı ve enerjikti. Emrinde sadece Jutland'daki bir kontluğun gelirleriyle O, başta Holstein Kontları olmak üzere zalimlerden Danimarka'yı zorla almak için planlarını yaptı. O, yirmi yıl içinde hayallerini gerçekleştirdi ve Boğaz'ın batısındaki Danimarka'ya kavuştu. Valdemar 'Danimarka'nın Restoreri' olmuştur. Ancak bu başarılar sadece onun iştahını açtı. O, güney İsveç ve doğu Baltık bölgesinde yeni fetihler ve bunun yanı sıra bir Dan-Baltık İmparatorluğu kurmayı planladı. Bu tasarılar onun felaketi oldu.²⁶

Waldemar, iktidarının ilk döneminde önce krallığının bazı kısımlarından vazgeçerek kraliyet iktidarının restorasyonu üzerine yoğunlaşmıştır. 1343'te Scania'yı İsveç'e bırakmış ve 1346'da Kuzey Estonya'yı Töton Şövalyeleri'ne satmıştır. Bu, Waldemar'ın zorunluluktan yaptığı uygulamalardır zira merkezi otoritesini güçlendirmek istemiştir. Ancak 1350'de, nihai amacının seleflerinin bir zamanlar inşa ettiği Baltık imparatorluğunun restorasyonu olduğunu

²⁴Hammel-Kiesow, R., "The Early Hanses", s.61.

²⁵Sarnowsky, J., "The 'Golden Age' of the Hanseatic League", Edt. Harreld D.J., *A companion to the Hanseatic League*, Koninklijke Brill nv, Leiden, 2015, s.69.

²⁶Bjork, D.K., "The Peace of Stralsund, 1370", *Speculum*, The University of Chicago Press, Vol. 7, No. 4 (Oct., 1932), s. 448-449

açıkça belli etmiştir. 1360'da Waldemar, politikalarını bu hedef doğrultusunda hayata geçirmeye başlamıştır. İsveç Kralı Magnus'un zayıflığını fırsat bilerek Güney İsveç, Scania, Halland ve Blekinge'e saldırmış, ancak Magnus ona tazminat ödemeyi garanti edince bu saldırılarını durdurmuştur. Waldemar, 1361 yılının Temmuz ayında Gotland'a dönmüş ve buradaki köylü ordusunu mağlup etmiştir. Bu zaferin ardından Visby, savaşmayarak Waldemar'a bağlılığını bildirmiştir. Waldemar, Visby'nin Hansa Birliği içindeki konumunu sürdürmesine ve ayrıcalıklarını yenilemesine izin verse de, Alman kentleri, özellikle Kralın Scania üzerindeki vergileri yükseltmesinden rahatsız olmuş ve bu yüzden Kuzey Avrupa krallıklarında iktidar değişikliği tehdidinde bulunmuştur. Bu durum Orta Çağ Avrupa'sının yapısı hesaba katıldığında gerçekten şaşırtıcı bir durumdur. Çünkü tüccar taifesinin siyasal iktidarlara tehdit etmesi Orta Çağ'ın genel fotoğrafıyla uyumsuz durmaktadır. Bu durum Hansa Birliği'nin gücünü göstermesi açısından önemlidir.

1361 yılının Ağustos ayının başlarında, Greifswald'da belediye meclislerinin temsilcilerden oluşan bir grup, Danimarka ve Scania ile olan bütün ilişkileri askıya almaya karar vermiştir. Greifswald diyetinde alınan karara göre, Øresund aracılığıyla Flanders'e gitmek isteyen tüccarların bu bölgeyle ticaret yapması yasaklanmıştır. Ancak bu ticaret yasağı ile ilgili son karar, bir hafta sonra Norveç ve İsveç ile müzakerelerin başladığı ve kasabaların daha çok elçisinin geldiği ve böylece en sonunda Wendish, Pomerania ve Prusya kasabalarının temsil edildiği bir meclise ertelenmiştir. Nitekim bu daha geniş tabanlı mecliste tüm Alman kentlerinin, Danimarka ve Scania ile herhangi bir ticaret yapması yasaklanmıştır. İsveç Kralı Magnus ve Norveç Kralı Håkon ile bir ittifak yapılması da kararlaştırılmıştır. Bundan sonraki süreçte Hansa Birliği, İsveç ve Norveç'in desteğiyle Danimarka'ya karşı açılacak savaş için hazırlık yapmaya başlamıştır. Birliği en fazla tedirgin eden konu olası bir savaşın Hansa kentlerine getireceği mali yüküdür. Bu nedenle Birlik, savaşı finanse edebilmek amacıyla bir süre için tüccarlara ek vergiler getirmiştir.

Hansa Birliği'nin Danimarka'ya karşı başlattığı savaş kötü şans ve yanlış kararlarla şekillenmiştir. Zira Holstein, Töton Şövalyeleri, İsveç ve Norveç kralları ile yapılan anlaşmalar Danimarka'ya karşı açık bir ittifakı işaret etse de, savaş başladığı zaman Hansa Birliği, müttefiklerinden beklediği desteği görememiştir. Örneğin, Jutland'a karşı tek bir Holstein saldırısı meydana gelmiştir; bu durum, Wendish kentlerinin savaşın yükünü neredeyse tek başına çekmek zorunda kalmasına neden olmuştur. Lübeck belediye başkanı Johann Wittenborg'un komutası altında, Nisan 1362'de askeri bir filo, Baltık Denizi'nden Kuzey Denizi'ne serbest geçişi sağlamak için ilk önce Øresund'daki kalelere yönelmiştir. Wittenborg öncelikle Helsingborg'u kuşatmış, fakat İsveç'ten yardım gelmediği için, kuşatmada gemilerdeki askerleri kullanmıştır. Bu noktada, Waldemar Hansa filosuna saldırmış ve gemilerin büyük bir bölümünü yok etmiş ya da ele geçirmiştir. Zor durumda kalan Wittenborg, bunun üzerine Hansa

Birliği açısından dezavantajlı bir ateşkes kararı vermek zorunda kalmıştır.²⁷ Johann Wittenborg, tam bir fiyaskoyla sonuçlanan savaşın ardından çok az gemiyle Lübeck'e geri dönmüştür. Burada başarısızlığın bütün sorumluluğu sırtına yüklenen Wittenborg önce hapse atılmış, sonra da idam edilmiştir.²⁸ Waldemar bu başarının akabinde artarda diplomatik zaferler elde etmiştir. İsveç Kralı Magnus'u ve Norveç Kralı Håkon'u taraf değiştirmesi için ikna etmiş ve küçük kızı Margaret'i Håkon ile evlendirerek onun desteğini kazanmıştır. Ayrıca Hıristiyan Avrupa'nın yöneticilerine geziler düzenleyerek önce Prag'daki İmparator IV. Charles'ı, ardından Avignon'daki PapaV. Urban'ı ziyaret etmiştir. Waldemar, Töton Şövalyeleri'ni kontrol eden, Prusya ve Livonya'daki kentleri çatışmaya karışmaktan koruyan Polonya Kralı III. Kazimierz'i de ziyaret ederek gönlünü kazanmıştır.

1362'deki savaşta aldığı yenilgiye rağmen Hansa Birliği, Scania üzerindeki ticaret ambargosunu devam ettirmiştir. Ancak, bu ambargonun bölge ticaretine gittikçe daha fazla zarar vermesi üzerine Birlik, yumuşamaya başlamış ve Danimarka ile yapılan 1365 Vordingborg Antlaşmasıyla ticari ambargolar esnetilmiştir. Danimarka, gerek 1362'de Hansa kentlerine karşı elde ettiği zafer, gerekse de Waldemar'ın diplomatik girişimleriyle konumunu bir hayli güçlendirmiştir. Ancak 1363'te Danimarka'nın arkasına aldığı rüzgâr tersine dönmeye başlamıştır. İsveç'te, Krallar Konseyi, artık Danimarka tarafında yer alan Kral Magnus ve oğlu Norveç Kralı Håkon'u tahttan indirmeyi başarmıştır. Magnus'un yerine, Waldemar'ın politikalarını desteklemeyen yeğeni Mecklenburglu III. Albert getirilmiştir. Waldemar, Vordingborg Antlaşması'nın hükümlerine uymadığı, Scania'da ticaret üzerindeki vergileri ve Øresund'dan geçiş ücretini artığı için, sadece Hansa Birliği'nin değil, aynı zamanda Prusya ve Hollanda kentleri tarafından da tepki görmüştür.

Vordingborg Antlaşması'nın ihlal edilmesi karşısında Danimarka ve Norveç'e karşı ilk tepki gösterenler Prusya kentleri olmuştur ve bu kentler, 1366'da Rostock'ta toplanan Wendish kasabalarını da kendileriyle birlikte hareket etmeye çağırılmışlardır. Ancak Waldemar'ın yenilgisinin etkisi altında olan Wendish kentleri bu çağrıyı olumsuz karşılamışlardır. Yinede, Prusyalılar kısa süre içinde Hollandalı kentler Kampen ve Zuiderzee'den destek bulmuşlardır.²⁹ Bu ittifaka daha sonra İngiliz ve Flaman tüccarlar da destek vermişlerdir.

Danimarka'ya karşı olan ittifakın büyümesi, Wendish kentlerinin de kararını değiştirmesine neden olmuş ve işbirliğini kabul etmiştir. Kasım 1367'de, kent konseylerinin temsilcileri, Köln'de, Hansa üyelerinin en önemli meclisi olan Hansetag'da toplanmıştır. Ancak bu Hansetag, olağanüstü bir toplantı olmuş ve Hansa üyeleri haricinde bazı Hollanda kentleri de

²⁷Stefke, G., "Der Lübecker Bürgermeister Johan Wittenborch, hingerichtet 1363," *Hansische Geschichtsblätter* 126 (2008), s.1-144.

²⁸Bjork, D.K., a.g.m., s.451.

²⁹Westrate, J., "Abgrenzung durch Aufnahme. Zur Eingliederung der süderseeischen Städte in die Hanse, ca. 1360-1450," *Hansische Geschichtsblätter* 121 (2003), s. 17.

katılmıştır. Bu organizasyonun lideri kesin bir şekilde eski Westphalia Ligi olarak anılan “Köln Konfederasyonu” olmuştur. Köln kentinin ortak düşmana karşı başlattığı bu girişimler, 1282’den bu yana gevşek bağlarla birbirine bağlı olan Hansa üyeleri arasındaki ilişkinin sıklaşmasını sağlamıştır.

İttifak, özellikle Mecklenburglu II. Albert ve oğlu İsveç Kralı III. Albert ile Holstein Dükü gibi prenslerle daha da güçlenmiştir. Askeri operasyonlar başladığında, birliklerin başlangıçta planlanandan daha büyük olduğu görülmüş ve böylece başarıya daha hızlı bir şekilde ulaşılmıştır. Holstein, hızlı bir şekilde Jutland’a saldırmış, Mecklenburg güçleri ise Scania’ya ve Danimarkalı adalara hücum etmiştir. 1368’in Nisan-Haziran aralığında Hansa filosu, uzun bir kuşatmadan sonra teslim olan Helsingborg hariç olmak üzere Øresund boyunca tüm kaleleri fethetmiştir. Eylül 1369’da Waldemar, düşmanlarının başarısı üzerine 1362’den sonraki yıllarda olduğu gibi, diplomatik bir saldırı kararı almıştır. Ancak Waldemar bunun için geç kalmış ve önce 1369 yılının Kasım ayında bir ön barışa nihayetinde de 24 Mayıs 1370’te Stralsund Antlaşması’na razı olmuştur. Bu antlaşma, Hansa Birliği açısından mutlak bir zaferdir ve bundan sonraki süreçte Birlik, kendi tarihi içerisindeki en iyi konumuna yükselmiştir.

4.2. Hansa Birliği’nin Organizasyonu ve Yapısı

Hansa Birliği, Baltık bölgesinde faaliyet gösteren Alman tüccarların ortak çıkarlar etrafında örgütlenerek oluşturdukları organizasyona verilen isimdir. Bu organizasyon ticari çıkarlar temeline dayandırıldığı için, ömrü de söz konusu çıkar ortaklığının ömrü kadar olmuştur. Peki, Hansa Birliği organizasyonu sadece ticaret ve ekonomiyle anlaşılabilir mi? Hansa araştırmaları sıklıkla Birliğin organizasyon ve yapısının karmaşıklığından söz etmektedir. Bu karmaşık yapı içerisinde Birliğin karar alma mekanizması, askeri gücü, yönetimi ve ticari organizasyonu bu bölümde incelenmeye çalışılacaktır.

4.2.1. Ticari Yapı

Hansa Birliği’nin kuruluşundan itibaren, Baltık Denizi kıyılarındaki ticaret, Hansa açısından hayati bir önem taşımıştır. Baltık Denizi’nin en uzak doğusundaki bölgelerden getirilen ürünler, Roma döneminden beri tüccarların batıya satış yapmak için uzun ve zahmetli bir yolculuğun risklerini kabul etmelerine neden olmuştur. 11. yüzyılda Baltık’a gelen ve daha sonra Hansa Birliği’ni kuracak olan Alman tüccarlar yeni bir ticaret yolu yaratmamış; bölgede zaten var olan ticareti geliştirmişlerdir.

Baltık Denizi’nin doğu kıyıları daha eski dönemlerde de ticari açıdan daha büyük bir potansiyel taşımaktadır. Özellikle balmumu ve kürk 11. yüzyıldan 16. yüzyıla kadar en önemli

ticaret ürünleri arasında olmuştur. Ancak Baltık Denizi ticareti yalnızca balmumu, kürk ve diğer ticari mallar nedeniyle değil, aynı zamanda Avrupa'nın iç kesimleriyle kuzey bölgelerini birbirine bağlayan pek çok bağlantı noktasını içermesi açısından da ilgi çekicidir. 10. yüzyıldan itibaren Baltık Denizi, sadece Baltık Denizi'nin kıyılarını değil, aynı zamanda Rus, Polonya, Macar ve orta Alman üretim merkezlerini nehirden uluslararası ticaret yollarına bağlayan karayolu ve nehir taşımacılığına sahiptir. Bu nedenle, Baltık, ağırlıklı olarak Avrupa'da sadece bir üretim merkezi değil, her şeyden önce Avrupa'nın en önemli temas ve ticaret bölgelerinden biri olmuştur.

Hansa deniz ticaretinin nispeten muazzam gelişimi, bir denizcilik ve gemicilik kültürel altyapısı olmadan tahayyül edilemez bir durumdur. Hansa'daki deniz ticaretini gerekli bağımsızlık ve özgürlüğe kavuşturmak için Hansakentlerinde gemi inşası çalışmalarına büyük önem verilmiştir. Hansa tüccarları ve kentleri nakliye masraflarını azaltmak, güvenliği sağlamak ve arttırmak, ticari ilişkileri düzenlemek ve yabancı tüccarlarla rekabeti önlemek için gemiciliğe ve gemi taşımacılığına özel bir önem göstermişlerdir.³⁰

Hansa Birliği'nin 1250 civarında kurduğu ticaret sistemi statik bir seyir takip etmemiştir ve birkaç ana aşamaya bölünebilmektedir. 1370 yılına kadar Hansa Birliği içerisindeki en önemli ticari bölge Lübeck ve Hamburg arasındaki rotadır. Çoğu mallar oradan geçmek zorunda kalmış, bu yüzden Baltık ticaretinin anahtarı Lübeck olmuştur. Ancak Stralsund Barışı ve Scania pazarlarında bir Hansa hükümetinin kurulmasıyla sistem değişime uğramıştır. Prusya ve Hollanda kentleri, Lübeck'i 15. ve 16. yüzyılda artan bir şekilde dışlayarak, kendi çıkarlarıyla daha çok örtüşen yeni bir ticari merkezi ön plana çıkarmışlardır. Lübeck Baltık ticareti için önemini yitirmemiştir ancak Hollanda ve Prusya kentleri tarafından parlatılan Danzig kenti 16. yüzyıldan Lübeck'ten daha zengin bir konuma yükselmiştir.

Hansa Birliği kentleri birer üretim merkezleri değillerdir. Bu kentlerin her biri kendine özgü bir hinterlanda sahip olmuş ve buradan elde ettiği malları çeşitli pazarlarda satmışlardır. Yani bu kentler kendi hinterlandlarındaki üretim merkezleri ile Pazar bölgeleri arasında aracı bir konuma sahip olmuşlardır. Örneğin Hansa Birliği'ne üye Reval, Riga ve Novgorod Rus hinterlandına sahip olmuştur. Königsberg ise uluslararası ticareti Kaunas ile birleştirmiş, Danzig ve Thorn, Vistula Nehri'ne bağlı olarak Lviv'den Craków ve Breslau'a kadar olan bölgeyi hinterland olarak kullanmıştır. Bu bölge, Avrupa'nın en önemli ahşap üretim alanı olan Polesia'yı ve Macar maden sahalarını içermiştir.

Baltık ticareti, kehribar, ringa balığı ve biradan değil, esas olarak diğer ticaret kalemlerinden dolayı ünlenmiştir. Bu mallar, Baltık malları olarak adlandırılırsalar bile, daha önce de belirtildiği gibi Baltık coğrafyasında üretilmemişlerdir. Baltık'ın en çok tanınan ve önemli

³⁰Daenell, E., "The Policy of the German Hanseatic League Respecting the Mercantile Marine", *The American Historical Review*, Vol. 15, No. 1 (Oct., 1909), s.48.

ticareti kesinlikle kürk üreticilerinden gelen ince kürktür. Balmumu ve bal için daha az ölçüde aynı şey geçerlidir. Bunların yanı sıra, özellikle gelişmekte olan İngiliz ve Hollanda filoları ve Avrupa pazarı için giderek daha önemli olan Polonya ve Polezya'dan odun ve odun ürünleri vardır. Bu ürünler esas olarak Thorn ve daha sonra Danzig aracılığıyla ihraç edilmiştir ve 19. yüzyılın sonuna kadar önemini korumuştur. Ancak Hansa Birliği tüccarları bu kentlerin bazılarını ahşap deposu olarak kullanırken, bazılarını da metal deposu olarak kullanmışlardır. Macar ve Slovakya'nın bakır, demir ve gümüş madenleri Karpat Dağları'nın kuzey tarafında uzanmıştır ve bu bölgeden çıkarılan metaller Vistula Nehri ve kuzeyi Baltık Denizi güzergâhı ile pazarlanmıştır. Bu rota ile Macaristan, Baltık ekonomik bölgesinin bir parçası olmuştur.

Kürk, balmumu, bakır ve demir gibi başlıca Baltık ticaret mallarına ek olarak, tüccarlar baharat ve ipek gibi lüks malların da ticaretini yapmıştır. 1400 yılına kadar bu mallar, Asya ve Arabistan'dan, Lviv ve Thorn üzerinden ithal edilmiştir. Bu ana ürünler diğerleriyle birlikte Baltık'ı 11. yüzyıldan itibaren Avrupa'nın en önemli ekonomik bölgelerinden biri haline getirmiştir. Hansa Birliği'nin ana amacı, doğudaki üreticiler ve batıda tüketiciler arasında bu mallar için aracı olarak hizmet etmek ve bu ürünleri batı kumaş ve diğer lüks eşyalarla değiştirmek olmuştur.

Baltık ticareti, hem büyük hem de küçük birçok ticaret faaliyetinden oluşmuştur. Bu Baltık-İç ticaretinin birçok bileşeni vardır. Bazıları, tuz ticareti, Baltık bezi, şerbetçiotu, taş ürünler veya Baltık şarabı gibi, bölgeler üstütcari bir ağa sahip görünmektedir. Diğerleri ise, Estonya eldivenleri veya İsveç somonu gibi sadece bölgesel bir mahiyet arz etmektedir. Tüm bu aktiviteler, Hansa ticaretini birbirinden ayırmış ve bu ticaretin birincil ayırt edici özelliği ticaret hacminin büyüklüğü olmuştur. Hansa Birliği bu bağlamda monolitik bir toptancı gibi değil, birçok bağlantı ve ilgi alanına sahip çok yönlü bir şirket konfederasyonu özelliği taşımıştır. Uluslararası düzeyde olduğu kadar, bölgeler üstü ve bölgesel düzeyde hareket etmiştir.

Baltık ticaretinin en büyük sorunlarından biri ticaret merkezleri ile nakliye ve iletişimin mevsimsel sorunları arasındaki uzun mesafeler olmuştur. Hava şartları uygun olduğunda Reval'dan Lübeck'e gitmek dört hafta sürerken, bu süre kış aylarında, üç ya da dört aya kadar çıkmıştır. Bu sorunu çözmek için Baltık'taki Hansa tüccarları kendi ticaret sistemlerini geliştirmişlerdir. Buna göre Hansa tüccarları merkezi bir örgüt yerine, bir tür bayilik yahut komisyonculuk sistemine geçerek federatif bir yapı oluşturmuşlardır. Böylece Baltık'da faaliyet gösteren Hansa şirketleri, kendi malları ve iş ortaklarının mallarıyla aynı şekilde ilgilenen bağımsız tüccarlardan oluşan bir konsorsiyum tarafından şekillendirilmiştir. Sonuç olarak, bu sistemde farklı yerler arasındaki mesafe önemli değildir, çünkü tüccarlar kendi bayisinin (elde edeceği primden dolayı) dikkatli ve sorumlu davranacağını öngörmüştür. Bu sistem son derece ucuz ve güvenilir kabul edilmiştir ve Baltık Denizi çevresindeki şartlar için gayet uygun görülmüştür, ancak bir dezavantajı vardır: Genel bir merkezin yokluğundan dolayı Hansa

tüccarları kazançlarını ve zararlarını sürekli olarak hesaplayamamışlardır. Aksine, tüccarlar, belirli bir şirketteki tüm ortaklarla tüm ticaret faaliyetlerini tamamlayana kadar beklemek zorunda kalmıştır.

Bu sistemin bir sonucu olarak, Baltık tüccarları bireysel olarak zenginleşmişler, ancak uzun süreler boyunca zayıf nakit akışı yaşadıkları için üretken endüstrilere yatırım yapamamışlardır. Bu, Hansa tüccarlarının kazançlarının en azından İtalyan ya da Güney Almanya'daki meslektaşlarınınki kadar yüksek olsa bile, Baltık bölgesinin bir üretim merkezinden ziyade bir geçiş alanı olma eğilimini arttırmıştır.

Baltık ticareti Hansa sisteminin sadece bir parçasını teşkil etmiştir. Ancak, 12. ve 13. yüzyılda devam eden Hansa ticaretinin başlangıç noktası olmuş ve Baltık ticaretinin değişen koşullarının yanı sıra 15. ve 16. yüzyılda Hansa Birliği'nin itici gücü olmayı sürdürmüştür. Baltık'taki Hansa ticareti, batıda bez ve lüks mallar ile doğudaki balmumu ve kürk üreticileri arasındaki çelişkinin kapanmasını sağlamıştır. Bu alanlar arasında Baltık Denizi, en pratik ulaşım aracı haline gelmiştir. Hansa tüccarları, bu iki nokta arasında çok başarılı bir ticaret sistemi geliştirmişlerdir. Bu başarının temel nedenleri Doğu dilleri ve gelenekleri hakkında bilgi sahibi olmaları, arz ve talep üzerine araştırmalar yapmaları ve en önemlisi, ticaret yapabilecekleri bir yapı ve şirketler kurabilmeleridir.³¹

Başlangıçta, balmumu ve kürk ticareti Hansa Birliği üyeleri açısından oldukça kazançlı olmuştur. Fakat Lübeck kenti Luneburg tuzunun girişine onay verdikten sonra tablo değişmeye başlamıştır. Tuz ve Ringa balığı ticareti yavaş yavaş kürk ve balmumu ticaretinin yerini almıştır. Bu değişiklikler ekonomik olarak Baltık Denizi bölgesini yeniden düzenlemiştir. 13. yüzyılın ortasından itibaren ve 14. yüzyılın sonlarına doğru Baltık dört ekonomik bölgeye ayrılmıştır: Lübeck başkanlığındaki bir batı Baltık bölgesi, Köln'ün başkanlık ettiği bir Rheinland bölgesi, Brunswick başkanlığındaki bir Sakson bölgesi ve Danzig / Gdansk başkanlığında bir Doğu Baltık bölgesidir.³²

Hansa Birliği açısından, özellikle Rusya ile olan ticaret çok kazançlı olmuştur, ancak bu ticaret özel riskleri de barındırmıştır. Denizin tehlikeleri ve Hansa Birliği ile Rus kültürü ve folkloru arasındaki farklılıkları içeren uzun ve zahmetli yolculuktan dolayı, Hansa tüccarları ticaret dengesini ayarlamak için Rusya'ya yeterli mal sunamamıştır. Bu dengesizlikten dolayı, Avrupa gümüşü sürekli olarak Rusya, Polonya ve Litvanya üzerinden İran'a akmıştır. Rus Çarlığı, gümüşün bu transit geçişinden dolayı muazzam kazançlar elde etmeyi başarmıştır.

14. yüzyılın sonunda sistem değişmiştir. Batı ve doğu Baltık limanları arasındaki doğrudan ticaret önem kazanmış ve sonuç olarak kontorların oluşumunu sağlayan koşullar

³¹Jahnke, C., "The 'Baltic Trade'", Edt. Harreld D.J., *A companion to the Hanseatic League*, Koninklijke Brill nv, Leiden, 2015, s.239.

³²Nicolle, D., a.g.e., s.11.

ortadan kalkmaya başlamıştır. Aynı zamanda işlem gören malların yelpazesi de değişmiştir. Balmumuna ek olarak, kürkün önemi azalırken ahşap, bakır, tuz, ringa ve tahıl gibi yeni mallar önem kazanmıştır. Wendish bölgesindeki kentler, Hansa kontorları ile esas olarak bira ve kumaş olmak üzere kendi ürünleri üzerinden ticaret yaparak bölgesel ve bölgelerarası ticaretteki pozisyonlarıyla bu gelişmeyi kısmen dengelemişlerdir.

4.2.2. İdari Yapı

Daha önce de belirtildiği üzere Hansa Birliği idari açıdan karmaşık bir yapıya sahiptir. Ancak her şeyden önce belki de ilk sorgulanması gereken husus, Birliğe nasıl üye olunabildiğidir. 14. yüzyılın ortalarına kadar, Hansa Birliği'ne kimlerin üye olabildiği açık bir şekilde anlaşılabilir. Uzak bölgelerde Hansa'nın ayrıcalıklarından yararlanan tüm Alman tüccarların üye olduğu varsayılmıştır. Muhtemelen bu Alman tüccarlar, doğal üye ya da kurucu üye konumundadır. Bilinmeyen nokta, sonraki dönemlerde Hansa'ya üye olmak isteyen bir tüccarın nasıl bir prosedürü takip etmesi gerektiğidir. Hansa araştırmacıları bu hususta, üye olmak isteyen tüccarlar hakkında ilgili Kontorlarda güvenlik soruşturması yapıldığını ve bir tür referans sisteminin var olduğunu ifade etmişlerdir.³³

Hansa Birliği'ne üye olabilmenin koşulları açık bir şekilde belli olmamasına rağmen, Birliğin 14. yüzyılın ortalarında söz konusu bu koşulları hafiflettiği anlaşılmaktadır. Zira Lübeck Meclisi'nin 1366'da aldığı bir kararla üye sayısında hızlı bir artışın yaşandığı görülmüştür. Aynı meclisin 1434'de aldığı bir başka kararla üyeliğe kısıtlamalar getirdiği de anlaşılmaktadır. Bir diğer nokta ise hangi kentlerin Hansa Birliği'nin bir parçası olduğu ya da olmadığı ile ilgili sorundur. Hansa, kendi tarihi içerisinde hiçbir zaman bir kentler listesi deklare etmemiştir. Peki, hangi kentler Hansa olarak kabul edilmelidir? Kontorlardaki ticari ayrıcalıklardan faydalananlar mı, yoksa Hansa meclislerine davet edilenler mi? Aslında Birlik, resmi bir üye kentler listesi hazırlanması ve bunu dikkatli bir şekilde güncel tutma zorunluluğunu gerekli görmemiştir. Zaten ilk Hansa meclisleri kurulduğu zaman, yurtdışındaki tüccarlarını korumakla ilgilenen kentlerin otomatik olarak Hansa'nın üyeleri olduğu kabul edilmiştir. Hansa Birliği'ne üye kentler meselesi sadece çok nadir durumlarda tartışılan bir konu olmuştur. Bu, örneğin, uzun süre Hansa dışında kalan, 1358'de üyelik başvurusu yapan ve ancak mecliste görüşükten sonra kabul edilen Bremen örneğinde görülmüştür. Topluluğun daha önceki üyeliği şüpheli veya tartışmalı olan diğer kasabalarında da aynı durum söz konusu olmuş ve bir kent Birliğe resmen katıldığında, üye kentler meselesi tartışılır olmuştur.

Hansa Birliği'ne, üye kentlerin listesinin düzenli bir şekilde tutulmamasının bir başka nedeni daha vardır. İngiltere örneğinde olduğu gibi zaman zaman yabancı devletler Hansa

³³Dollinger, P., *The German Hansa*, Stanford University Press, Stanford, California, 1970, s.85.

Birliği'nden üye kentlerin listesini talep etmiştir. Bunun temel sebebi yabancı devletlerin bazı kentlerle düştükleri anlaşmazlıklardan dolayı Hansa Birliği'nden tazminat talep etmeleridir. Birlik, bu tür olumsuz durumlarla karşılaşmamak ve kendisine üye olan tüm kentlerin yükümlülüklerini ya da sorumluluklarını paylaşmamak adına kendisine üye olan kentlerin listesini güncellemekten uzak durmuştur.

Ancak 15. ve 16. yüzyılların bazı resmi belgelerinde yer alan Hansa kasabalarının listeleri bulunmaktadır. Bu listeler doğal olarak süreç içerisinde birtakım azalmalar ve artmalar sergilemiştir. Hansa araştırmacıları her ne kadar listeleri çok güvenilir bulmasalar da bunlar, en azından üye kentlerin sayısı hakkında kaba bir tahmin yapılmasını sağlamıştır. En güvenilir görülen listelere göre, üye kentlerin sayısı 55 ile 80 arasında değişiklik göstermiştir. Örneğin, Papa VI. Urban'a (1378-89) hitaben yazılan bir dilekçede, "Hansa" olarak adlandırılan bir lig veya dernekte birleşik 77 büyük kentin başı ve lideri olan Lübeck'den bahsedilmiştir. Sembolik karakteri nedeniyle şüpheli görünen bu rakam, diğer Hansa belgeleri tarafından desteklenmiştir. Örneğin, 1469'daki Brugges Kontoru, "Onlara bakmaktan hoşlanmayan 72 iyi kentten oluşan Hansa"dan bahsetmiştir. Bu dönemde, 72 rakamı yabancı ülkeler tarafından da resmi olarak kabul edilmiştir. Örneğin 1507'de XII. Louis, "topluluğunuzun ve konfederasyonunun 72 kentine" diyerek yazmıştır.³⁴

Farklı kaynaklarda geçen tüm bu rakamlar aslında şüpheli görülmektedir. Zira bu rakamlar aslında Hansa ayrıcalıklarına sahip olan kentlerin sayılarını vermektedir. Modern Hansa araştırmacılarına göre, bir kentin Hansa Birliği'nin üyesi olarak kabul edilebilmesinin ön koşulu, ilgili kentlerin Hansa meclislerinde temsil edilip edilmediğidir. Birliğin gücü, bu meclislerde temsil edilen kentlerin askeri ve mali gücüne dayanmaktadır. Zaten Hansa kayıtlarında da sadece ticari ayrıcalıklar bağlamında ortaklık kurmuş olan kentler tam üye olarak görülmemektedir. Yine de spesifik olarak Hansa Birliği'ne üye olan kentlerin bir listesini hazırlamaya çalışan araştırmacı grubu mevcuttur. 19. yüzyılda bu konuya yönelik bir çalışma yapan Cornelius Walford, yaptığı araştırmada 86 üye kent tespit etmiştir. Walford'un listesi şu şekildedir:³⁵

³⁴Dollinger, P., a.g.e., s.88.

³⁵Walford, C., "An Outline History of the Hanseatic League, More Particularly in Its Bearings upon English Commerce", *Transactions of the Royal Historical Society*, Vol. 9, 1881, s.98.

Tablo 1. Hansa Birliği Kentleri Listesi

HANSA BİRLİĞİ'NE ÜYE KENTLER			
Andernach	Duisburg	Keil	Salzwedel
Anklam	Eimbeck	Konigsberg	Seehausen
Ascherslebe	Elbing	Kosfeld	Soest
Bergen	Elburg	Lemgo	Stade
Berlin	Emmerich	Lixheim	Stargard
Bielefeld	Frankfort-onthe-Oder	Lubeck	Stavoren
Bolsward	Golnow	Luneburg	Stendal
Brandenburg	Goslar	Magdeburg	Stettin
Braunsberg	Gottingen	Munden	Stolpe
Bremen	Greifswald	Munster	Stralsund
Brunswick	Groningen	Nimeguen	Thorn
Buxtehud	Halberstad	Nordheim	Uelten
Campen	Halle	Novgorod	Unna
Colberg	Hamburg	Osnabruck	Venloo
Cologne	Hameln	Osterburg	Warburg
Crakow	Hamm	Paderborn	Werben
Culm	Hanover	Quedlinburg	Wesel
Dantzic	Harderwyk	Revel	Wisby
Demmin	Helmstedt	Riga	Wismar
Deventer	Hervorden	Roermond	Zutpen
Dorpat	Hildesheim	Rostock	Zwolle
Dortmund		Rugenwalde	

Walford, çalışmasında ayrıca Hansa Birliği ile bağlantılı ancak Hansa meclislerinde temsil edilmeyen ya da temsilcisi bulunmayan kentlerin listesini yapmıştır.³⁶ Söz konusu liste aşağıdaki şekildedir:

Tablo 2. Hansa Birliği ile Bağlantılı Kentlerin Listesi

SAYI	HANSA BİRLİĞİ İLE İLİŞKİLİ KENTLER			
1	Amsterdam	Bordeaux	Lisbon	Ostend
2	Antwerp	Cadiz	Londra	Rotterdam
3	Bayonne	Dort	Marsilya	Rouen
4	Brugges	Dunkirk	Messina	Sevilla
5	Barcelona	Leghorn	Naples	St. Malo

Hansa Birliği'ne üyeliğin nasıl sona erdiği, üyeliğe giriş koşullarından daha açık görünmektedir. Buna göre Hansa üyeliği üç şekilde sonlandırılabilmiştir: Dışlama, çekilme ve bir Hansa kentinin hak ve görevlerinin zımnen reddedilmesi bunlar arasında sayılabilir.

Dışlama, çoğu zaman bir krizi işaret eden yöntem gibi görünse de, üyelik sonlandırılmasında oldukça nadir görülmüştür. Dışlama, aynı zamanda pekçok durumda

³⁶Walford, C., a.g.m., s.98.

geçicidir zira dışlanan kent ile Hansa arasındaki sorunun çözümünden sonra kent tekrardan üyeliğe kabul edilmiştir. Bu durum, 1375'te Brunswick, 1427'de Bremen, 1454'te Münster örneğinde görülmüştür.

En sık rastlanan üyelik sonlandırılması yöntemi ise, üyelikten resmi çekilişlerdir. Bu yöntemin önemli sebeplerinden biri, bölgedeki otoritesini güçlendirmek isteyen yerel prenslerin baskılarıdır. 1430'da Northeim'da, 1452'de Berlin'de, 1479'da Halle'de, buna benzer durumlar yaşanmıştır. Bir de resmi olmayan çekilmeler vardır. Üyelikten kaynaklanan mali yükümlülükleri karşılamakta zorlanan birçok küçük kasaba, resmen olmasa da fiilen Hansa Birliği üyeliğinden çekilmişlerdir. Tüm bu belirsizlikler göz önüne alındığında, dönemsel olarak üye kentlerin listesini belirlemek iyice güçleşmektedir. Ancak, genel olarak, 15. yüzyılın ilk yarısında Hansa kentlerinin sayısının arttığı söylenebilir. Hatta bu dönem üyelik açısından Hansa'nın en kalabalık dönemi olarak ifade edilmektedir.

Hansa kentlerinin genel meclisi olan Hansetag, 1356'dan itibaren Hansa'nın kontrol organı görünümündedir. Bu kurum denetimden yoksundur zira Hansa'nın kendi başına hiçbir idari donanımı yoktur ve bölgesel meclisler de Hansa Birliği'nin genel politikası dışındaki konularda danışmanlık yapmıştır. Hansetag toplum içindeki en yüksek otoritedir. Anlaşmaların veya ticari tüzüklerin onaylanması, yabancı şehir veya hükümdarlarla yapılan müzakereler, elçiliklerin gönderilmesi, barış, savaş veya abluka sorunları, mali ve askeri önlemler, her türlü ekonomik düzenlemeler, üyelerin dışlanması veya kabul edilmesi, Hansa kasabaları arasındaki anlaşmazlıklarda arabuluculuk gibi topluma yönelik tüm önemli meselelerde karar vermiştir.

Böylesine ağır görevlere sahip olan Hansetag'ın düzenli oturumlar yapması beklenebilir ancak 15. yüzyılda böyle bir sistemi kurma girişimlerine rağmen toplantılar düzenli aralıklarla hiç yapılmamıştır. 1356 ve 1400 arasında 41, 1400 ile 1440 arasında 14, 1440 - 1480 aralığında 17 oturum yapılmıştır. Bu rakamlar şaşırtıcı derecede düşüktür ve çoğu kez yılda birkaç kez toplanan bölgesel meclislerin sıklığına işaret etmektedir. Kasabalar, delegasyonlarının uzak şehirlere gönderilmesinin yüksek maliyetinden kurtulmak için Hansetag toplantılarına katılmakta çok hevesli görünmemiştir. Ayrıca, tartışılacak bazı sorular sadece belirli kentleri ilgilendirdiğinden, bölgesel meclisler Hansetag'a göre daha aktif bir konumda olmuştur. Tüm kentleri ilgilendiren genel bir sorun olduğunda Hansetag toplantıları tercih edilmiştir. Aynı zamanda Lübeck'in bölgesel meclisi diğer bölgesel meclisler arasındaki eşgüdümünden sorumludur. Lübeck'in önderliği, 13. yüzyılın başlarında kesin bir şekilde kurulmuştur. Önceliği ve coğrafi konumu nedeniyle Lübeck, Hansetag'ın da normal toplanma yeri olmuştur. 1356 ile 1480 yılları arasında yapılan 72 oturumun 54'ü Lübeck'te gerçekleşmiştir. 10 tanesi Stralsund'da, daha az uzak bir buluşma noktası olan, Hamburg'da 2, Bremen'de 2, Köln,

Lüneburg ve Greifswald'da birer oturum yapılmıştır.³⁷

Hansetag oturumlarının kentlerin önerdiği toplam üyeden çok daha az üye katılmıştır. Normalde, her bir kent iki veya üç delege gönderme hakkına sahiptir ancak, katılım genellikle düşük seyretmiş, on ila yirmi kent temsil edilmiştir. 1447'de ulaşılan en yüksek rakam, etkili toplamın neredeyse yarısı olan 39 delegasyondur. Bu, hiçbir meclisin gerçekten temsil edici olmadığı anlamına gelmektedir. Hansetag'daki bu temsiliyet sorununa rağmen oldukça önemli mevkiler delege olarak bu mecliste yer almıştır. Kontlar, Bremen başpiskoposu, prensler gibi örnekler mevcuttur. Kontorlar ise kendilerini ilgilendiren bir konu görüşülecekse delege göndermişlerdir.

Kontor ya da yurtdışındaki Alman tüccarların dernekleri, Hansa ticaretinin bel kemiğini oluşturmaktadır. Farklı zamanlarda kendiliğinden kurulmuş ve iktidardaki güçler tarafından yerleştikleri her yerde özel ayrıcalıklar sağlamışlar, giderek daha titiz hale gelen düzenlemeler tarafından yönetilmişler ve 14. yüzyılın ortalarından sonra Hansetag'ın yetki alanına girmişlerdir.*

Hansa Birliği sadece kuzey ve doğu Avrupa'da değil Atlas Okyanusu'nun Avrupa kıyılarında da çok sayıda kontora sahiptir. Yasal olarak hepsi eşit bir statüdedir, ancak şüphesiz bazıları diğerlerinden daha önemlidir. Özellikle bu kontorlardan dördü Hansa'nın dayanak noktası ve refahının temeli olmuştur. Bunlar Novgorod, Bergen, Londra ve Brugge'deki kontorlardır. Hansa Birliği'nin aktif bir ticaret yürüttüğü Danimarka, İsveç veya Polonya gibi ülkelerde hiç kontorunun olmaması şaşırtıcı görünebilir. Ancak büyük bir Kontor'un yükselişi, yalnızca her yerde elde edilemeyen belirli koşullar altında mümkün olmuştur. Yerel makamların imtiyaz vermeye istekli olması şarttır. Bunun yanında söz konusu ülkelerde Hansa Birliği, geniş bir pazar imkânı bulamamıştır. Scania, kuru ringa balığı nedeniyle kontor olmaya yakın durmuştur, ancak orada büyük bir kentin olmayışı ve yabancıların sadece fuar yapıldığı zamanlarda bölgeyi ziyaret etmesi buna imkân vermemiştir.

Londra, Brugge, Bergen ve Novgorod'daki kontorların organizasyonu birbirinden büyük farklılıklar göstermemiştir. Yerel koşullara ve yetkililerin beklentilerine göre yapılacak özel görevler ve işlevler olsada, ana örgütsel çerçeve, dört kontor için benzerlik arz etmiştir. Kontorlarında özel birer şirket görünümündedir. Teorik olarak, ilgili kentte ticaret yapmak isteyen tüm Hansa tüccarları, kontora üye olmak zorunda kalmıştır. Kentteki ticarî kuralların belirlenmesi, yerel makamlarla anlaşmalar yapmak, tüccarların sorunlarıyla uğraşmak ve yerel makamlarla yaşadıkları anlaşmazlıkları çözmek kontorların başlıca vazifeleri arasındadır. Doğal olarak tüccarlar kontorlar sayesinde idari yüklerini olabildiğince azaltmaya çalışmışlardır.

³⁷Dollinger, P., a.g.e., s.93.

* O dönemde "gemene kopman" olarak adlandırılmışlardır. Kontor sözcüğü 16. yüzyıl sonrasında kullanılmıştır.

Kontorlar iyi işleyen bir organizasyona sahip olmakla birlikte, mevcudiyetinin asıl gayesiticarettir. Bu nedenle, birçok idari görevi bir kurula devretmiştir. Aldermen'in başkanlığındaki yönetim kurulu bir temsilciler heyeti tarafından desteklenmiştir. Yönetim kurulu iç yargılama, dış temsil ve yurt içi ve yabancı güçlerle iletişim ve müzakere gibi görevlere sahipken, temsilciler heyeti, resmi ağırlıkları kontrol etmek, ahşap ve gıda malzemelerini denetlemek ve güvenlik kontrolünü sağlamak gibi özel görevleresahip olmuştur. Aldermen ve milletvekilleri her yıl için seçilmiştir. Seçilmek için, bir Hansa tüccarı olmak ve seçim dönemi boyuncailgili kontorda ikamet etmek koşulları aranmıştır.³⁸

Dört büyük kontorun haricinde Hansa Birliği'nin ana gövdesini oluşturun dört başkent bulunmaktadır. Bu başkentler aynı zamanda kendi bölgelerinde bulunan diğer kentlerin de ticari ve idari olarak öncelikli sorumluluğuna sahiptir. Walford, Hansa Birliği'nde kentler arasındaki idari hiyerarşiyi şu şekilde tabloştürmüştür:³⁹

Tablo 3.Lübeck'in başkenti olduğu batı Baltık bölgesi kentleri

Hamburg	Lunenberg	Greifswald
Rostock	Stettin	Colberg
Wismar	Anclam	Stargard
Stralsund	Golnow	Stolpe

Tablo 4. Köln'ün başkenti olduğu Rheinland bölgesi kentleri

Wesel	Hervorden	Venlo
Duesberg	Paderborn	Elburg
Emmerich	Lemgon	Harderwick
Warburg	Bielefeld	Daventer
Unna	Lipstadt	Campen
Ham	Coesfeld	Zwolle
Munster	Nimeguen	Groningen
Osnaburg	Zutphen	Bolswert
Dortmund	Ruremond	Stavern
Soest	Arnheim	

Tablo 5. Brunswick'in başkenti olduğu Sakson bölgesi kentleri

Magdeburg	Hildesheim	Stade
Goslar	Hanover	Bremen
Einbeck	Ulsa	Hamelen
Gottengen	Buxtehude	Minden

³⁸Burkhardt, M., "Kontors and outposts", Edt. Harreld D.J., *A companion to the Hanseatic League*, Koninklijke Brill nv, Leiden, 2015, s.134.

³⁹Walford, C., a.g.m., s.110-111.

Tablo 6. Danzig'in başkenti olduğu doğu Baltık bölgesi kentleri

Konigsberg	Brunsborg	ve ayrıca Slovenya'da muhtelif kentler
Colmar	Riga	
Thorn	Dorpt	
Elbing	Reval	

4.2.3. Askeri Yapı

Hansa Birliği üyesi kentler güçlü bir askeri organizasyona sahiptir. Özellikle milis kuvvetler, yani siviller bile bu askeri yapıda oldukça önemli bir rol üstlenmiştir. Kentler, her biri genellikle dış duvara doğru bir geçit içeren karargâhlara benzer mahallelere ayrılmıştır. Surların içindeki her bir bölge, kent meclisi tarafından atanmış bir "mahalle ustası"nın yönetimi altında mahalle sakinlerinin askeri bir ünitesi şeklinde işlev görmüştür. Kentlerdeki her bir mahalle-karargahda bir de gözetleme kulesi bulundurulmuştur.

13. yüzyıldan itibaren Alman kentsel milisleri içindeki ana unsurlar, hem süvari hem de piyade olan yakın dövüş için eğitilmiş, donanımlı ve zırhlı adamlardır. Kent halkı, askeri teçhizatlarını derhal toplanmaya hazır bir şekilde evinde tutmuşlardır. Kentsel milis güçleri, şehirlerinin renklerini giymişler ve savaş zamanlarında kendi pankartlarının ardında yürümüşlerdir. Bu olağanüstü sistem, elbette, her zaman mükemmel çalışmamıştır. Siyasi gerginlikler yükselişe geçtiğinde bazen dış güvenlik ve iç istikrar arasında bir seçim yapılması gerekmiştir. Bir kent içindeki muhalif grupların silahsız bırakılması, dışarıya karşı bir güvenlik açığının oluşmasına neden olmuş, diğer taraftan muhaliflerin silâh altında kalması ise iç güvenlik riski oluşturmuştur. Bu yüzden 14. yüzyılda Köln gibi bazı Hansa kentleri, bünyelerindeki bu milis kuvvetleri tasfiye etme yoluna gitmiştir.

Hansa Birliği'nde askeri organizasyonun temelini milis kuvvetler oluşturmasına rağmen bölgesel prensliklerin sağladığı askerler de bu organizasyonun temel parçalarından birini teşkil etmiştir. Hansa Birliği'ne askeri destek sağlayan en önemli prenslik Holstein'dır. Başta Lübeck olmak üzere Wendish kentlerine şövalye ve ücretli asker temin eden Holstein, bu konumunu 16. yüzyıla kadar sürdürmüştür.

Yükselişe geçen Hansa kentleri için askeri açıdan en önemli grup paralı askerlerdir. Bazıları kısa süre sonra yerel aristokrasilerin gücünü dengelemek için kentlerde kalıcı hale gelmişlerdir. Süvariler de dâhil olmak üzere bu birliklere barış zamanında yarım ücret ödenmiştir. Genel olarak, Kuzey Almanya'nın özerk prensleri, ücretli askerlere, fazla güvenmemiştir, nitekim bu askerler 14. yüzyılda Lübeck'de çıkardıkları olaylarla bu kanaati haklı çıkarmışlardır. 13. yüzyılın sonlarına doğru, Holstein şövalyelerinin Lübeck'e hizmet etmesi geleneksel bir hale gelmiştir, ancak bu şövalyeler -muhtemelen daha fazla para almak

için- barışı bozma girişimlerinde bulunmuşlar ve bu yüzden kalıcı asker statüsünden çıkarılmışlardır.⁴⁰ Hansa araştırmaları içerisinde düşük statülü ücretli askerler hakkında oldukça az bilgi bulunmaktadır, ancak bu tür insanların büyük bir zenginlik kazanmış olsalar da, aristokrasiye nadiren terfi ettikleri bilinmektedir. Hansa Birliği kentleri ücretli askerleri en fazla Hannover, Westphalia, Thuringia ve Saksonya'dan temin etmiştir. Ücretli askerler içerisindeki en önemli sınıflardan biri "crossbowman" olarak adlandırılan, yaylı tüfek yani arbalet kullanan piyadelerdir. Bunlar 14. yüzyılın sonlarında ordu içerisinde popüler hale gelmiş ve ortaçağ döneminin sonunda Hansa kentlerinde, barış zamanlarında bile garnizon görevi yapmışlardır.

Kent meclisleri, ücretli asker liderlerine, genellikle limanda olmak üzere bir ofis tahsis etmiş ve asker tedarik etmesi için bir yetki mektubu vermiştir. İşe yeni alınan acemi askerlerin sevkıyat, eğitim ve barınma gibi masrafları yine kent meclisi tarafından ücretli asker liderine tahsis edilen bütçeden karşılanmıştır. Aslında bu askerler çoğu durumda savaştan ziyade Hansa kentlerindeki hukuk ve düzeni korumuştur. Ücretler değişmekle birlikte 1360'da Stralsund'ta, bir askerin yıllık 15 Mark aldığı bilinmektedir.⁴¹ Barış zamanında bile, askeri harcamalar 1379'da Köln'ün yurttaşlık harcamalarının yüzde 80'ini oluşturmuş; 1437 yılında Rostock'da yüzde 76 ile yüzde 80 arasında seyretmiştir. Tam ölçekli deniz veya kara savaşları daha da maliyetli olmuştur, Hansa seferleri şehirlere uygulanan vergiler ve ticarete uygulanan tarifeler ile finanse edilmiştir.

Hansa Birliği, önemli bir deniz gücüne de sahip olmuştur. Hansa deniz kuvvetlerinin insan kaynaklarını özellikle balıkçı toplulukları ve ücretli asker olarak devşirilen Baltık korsanları oluşturmuştur. Ticari amaçlı olarak kullanılması planlanan denizciler ise çoğunlukla balıkçılardan, gündelikçilerden ve kırsal köylülerden alınmıştır. Ücretler gemideki becerilere ve görevlere göre belirlenmiştir; örneğin, bir geminin marangozu, silahlı kişiler ve diğerlerine karşı otorite sahibi üst düzey mürettebat gibi yüksek oranda gelir elde etmiştir. Yine de sıradan denizciler bile Hansa kentlerinin refahı ve güvenliği için hayati olarak kabul edildiğinden saygı görmüşlerdir.

Gemileri ve konvoyları savunan deniz birlikleri ise genellikle kent milislerinden gelen silahlı güçlerden alınmıştır. Aslında denizciliğe yetenekli tüm vatandaşlar en azından kâğıt üzerinde bir kentin gemilerini ve surlarını savunmaya çağrılabilmişlerdir. 13 ve 14. yüzyıllarda Hamburg, Rostock ve diğerleri denizci ücretli askerler kullanmak zorunda kalmışlar ve Birlik, bu deniz gücü sayesinde Baltık'ta egemen bir konuma yükselmiştir.

Kogge ve daha sonra *Holk*, Hansa Birliği ile özdeşleşmiş gemilerdir. Aslında Ortaçağ döneminin sonunda, *Kogge* olarak adlandırılan kıcı ve pruvası adeta kaleye benzeyen, bu üç direkli ağır gemiler yaygındı. *Kogge*'nin Roma öncesi veya erken Ortaçağ dönemlerinde Kelt

⁴⁰Nicolle, D., a.g.e., s.15.

⁴¹Nicolle, D., a.g.e., s.16.

kökenli olduğu ileri sürülmüştür. Bazı türleri 13. yüzyılın başlarında sert kıvrımlar taşımıştır. Ayrıca, kogge muhtemelen daha kolay ve hızlı bir şekilde inşa edilebilen Viking gemisinden daha az keresteye ihtiyaç duymuştur. Temel tasarım 14. yüzyılda, deniz savaşlarında önemli faktörler haline gelen, büyüklüğü ve kapasiteyi arttırmaya yönelmiştir. Bir Viking gemisi gibi manevra kabiliyeti olmasa da, kogge'nin büyüklüğü ve gücü kendini etkili bir şekilde savunabilmeyi ve daha fazla hasarı engellemeyi sağlamıştır.⁴²

4.2.4. Siyasi Yapı İçindeki Yeri

Visby, Cracow ve İsveç kasabaları hariç Hansa kentleri, Kutsal Roma İmparatorluğu ya da Teutonic Order* toprakları içinde yer almıştır. 19. yüzyılın sonlarına gelindiğinde bile Hansa kentleri kendilerini "Almanya'nın Roma İmparatorluğu'nun ortak tüccarları" olarak adlandırmıştır. Oysa gerçekte Hansa Birliği ve İmparatorluk, ortak ve işbirliği içinde hareket etmek için sadece birkaç geçici ve kısa ömürlü girişimde bulunmuş oldukça farklı iki politik organizasyondur.

13. yüzyılın başlarında imparatorun, özellikle Almanya'nın kuzeyindeki toprak vekili olan III. Lothar ve daha sonra Saksonya Aslanı Henry, Baltık'ta Alman ticari genişlemesini kararlı bir şekilde teşvik etmiştir. I. ve II. Frederick tarafından Lübeck'e verilen ayrıcalıklar da bu yönde olumlu bir politikanın kanıtı olarak görülmüştür. Ancak, Almanya'nın kuzeyinde 13. yüzyılın ortalarında imparatorluk gücünün azalmasından sonra, imparatorlar bütün çabalarını Güney Almanya'daki güçlerini yeniden kurma konusunda yoğunlaştırmışlardır. Bu yüzden Hansa Birliği, imparatorluktan bağımsız olarak gelişme göstermiş ve aslında Alman ticaretinin Kuzey Avrupa'daki sorumluluğunu üstlenerek burada imparatorluğun siyaseten yerini almıştır.⁴³

Orta Çağ'da sadece bir imparator, Lüksemburglu IV. Charles, Hansa'ya gerçek bir ilgi göstermiştir. Aslında imparator saltanatının başında dostça değil de düşman gibi bir görüntü sergilemiştir. IV. Charles Hansa Birliği'ni Danimarkalılara karşı desteklemeyi reddetmiştir. Ama onun tavrı Danimarka'ya karşı Hansa Birliği'nin zaferinden sonra değişmiştir. 1375'te Lübeck'e şahsen gitmiş ve on yıl boyunca orada kalmıştır. İmparator, kent meclisi oturumuna bizzat başkanlık etmiş ve meclis üyelerine "lordlarım" olarak hitap etmiştir. IV. Charles, Hansa ve İmparatorluk arasındaki bağların güçlendirilmesi politikasını hayatının sonuna kadar uygulamıştır. Charles'ın ölümünün ardından Lübeck, I. Wilhelm'in şahsında ikinci bir emperyal

⁴²Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Smith, J. R., "Hanseatic Cogs and Baltic Trade: Interrelations between Trade Technology and Ecology" University of Nebraska at Lincoln, Anthropology Department Theses and Dissertations. 2010.

*Kuzey Haçlı Seferleri'nin ardından kuzey doğu Avrupa ve özellikle Livonya topraklarına hakim olan Töton Şövalyeleri'nin oluşturduğu siyasi ve askeri yapı.

⁴³Dollinger, P., a.g.e., s.112.

ziyareti beş yüz yıl beklemek zorunda kalmıştır.

15. yüzyılda, İmparator Sigismund da aristokrasi ve kent meclisi arasındaki sürtüşmeden dolayı patlak veren Lübeck ve Hansa arasındaki çatışmaya arabulucu olarak müdahale etmiştir. Barış geri gelmesine rağmen, bu olay İmparatorluk ile Hansa arasında işbirliğine dönüşmemiştir. Sigismund daha sonra Hussitlere** karşı yardım için Hansa'ya başvurmuş, ama kendisi Hansa'yı hiçbir şekilde desteklemeyi düşünmemiştir. Son olarak 16. ve 17. yüzyıllarda Habsburglar, İspanya ile işbirliği içinde Hansa'yı Avrupa politikalarında bir ortak haline getirmeye çalışmışlardır. Fakat Hansa Birliği bu dönemdeki mezhepsel sıkıntılar nedeniyle bu duruma isteksiz yaklaşmıştır. Bu nedenle, yüzyıllar boyunca İmparatorluğun ve Hansa Birliği'nin asla işbirliği yapmayı başaramadığını söylemek muhtemelen doğru olacaktır.⁴⁴

Hansa kentlerinin neredeyse tamamı bölgesel prensliklerin toprakları içinde yer aldıklarından ve bir dereceye kadar onun otoritesine maruz kaldıklarından, Hansa'nın çözmesi gereken en önemli sorunlardan biri, kent ile prens arasındaki ilişki olmuştur. 13. ve 14. yüzyıllarda prenslikler, şehirlerin özgürleşmesini engellemek için ya da kentsel liglerin oluşumuna etkili bir şekilde karşı çıkmak için çok zayıf kalmışlardır. Kentler büyük güçlerini, servetlerinden almaktadır bu da onlara her zaman paranın az olduğu prenslere borç verebilmelerini ve egemenlik niteliklerini artırmalarını sağlamıştır. Prensler, kentlerin ayrıcalıklarını onayladığı sürece saygı görmüştür. Ancak Teutonic Order'ın topraklarında durum farklıdır zira Töton Şövalyeleri, Prensler göre çok daha güçlüdür. Örneğin Tannenberg (1410) savaşına kadar, Töton Büyük Usta'nın onayından sonra Hansa kentlerinin kararları uygulamaya konulabilmiştir.

Ama 14. yüzyılın ortalarından sonra Alman prensliklerinin güçlenmesi bu dengeyi değiştirmiştir. Prensler, otoritelerini artık neredeyse bağımsız hale gelmiş kentler üzerinde yeniden tesis etmeye çalışmışlardır. Ayrıca, kendi topraklarında yer alan kentlere Hansa Birliği ile olan ilişkileri kendi lehine olacak şekilde yeniden düzenlemesini empoze etmiştir. Prensliklerin bu politikası, birçok karışık çatışmaya yol açmıştır. Örneğin 1388'de, Köln başpiskoposu, Dortmund'a saldırmış fakat kesin bir zafer elde edememiştir. Benzer şekilde, 1396'da Mecklenburg Dükü tarafından desteklenen Brunswick Dükü, Lubeck, Hamburg ve birkaç Sakson kasabası tarafından desteklenen Lüneburg'u taciz etmiştir. Tehlikeyi fark eden Hansa kentleri, savunmalarını prenslerin hırslarına karşı örgütlemeye çalışmışlardır. Fakat Hansa Birliği'ni askeri ve politik bir ligle güçlendirme çabası çok az pratik sonuç vermiştir. Bölgesel ligler, özellikle de Wendish ve Sakson kentleri çoğu zaman daha etkili olmuştur. Bu çerçevede, bir prens tarafından saldırıya uğrayan herhangi bir kente askeri veya mali yardım verilmesi ve prenslerin kentler arası herhangi bir anlaşmazlığın çözümünden dışlanması

**Din reformcusu Çek papaz Jan Hus'un taraftarları.

⁴⁴Dollinger, P., a.g.e., s.113.

gerektiği prensibi sıklıkla uygulanmıştır.⁴⁵

4.3. Hansa Birliği'nin Altın Çağı

Hansa Birliği, Danimarka'ya karşı ilk savaşını kazandığında ve 1370'de Stralsund Barışını sonuçlandırduğunda, hiç kuşkusuz gücünün zirvesine ulaşmıştır. Stralsund Barışını takip eden yıllarda Hansa Birliği, Danimarka ile bugünkü Güney İsveç'in arasındaki boğazı kontrol etmiş, Scania ve Gotland'daki imtiyazlarını yenilemiş ve Flanders'deki konumunu güçlendirerek sürdürmüştür. Kent temsilcilerinin meclisi olan Hansetag, kentlerin ayrıcalıkları için tehditlere karşı savunmasını organize etmenin yanı sıra, önlemlerin koordine edilmesinde etkili bir araç haline gelmiştir. 1367'de Köln'deki mecliste imzalanan ve daha da yakın işbirliğinin bir aracı olarak barışı savunan 'Köln Konfederasyonu' da devam etmiştir. İmparator Charles'ın 1375'te Lübeck'e gelip belediye meclisine "lord" olarak hitap etmesi ise Birliğin askeri ve siyasi zaferini tescillemiştir. Batı literatüründe neredeyse tarihçilerin tamamı bu dönemde Hansa Birliği'ni "büyük bir Kuzey Avrupa gücü" olarak adlandırmışlardır.

1370 tarihiyle başlayan yeni dönem, Hansa Birliği'nin "Altın Çağı" olarak kabul edilmiştir. Ancak bu "Altın Çağ" çok da uzun sürmemiştir. Nitekim, modern devletlerin oluşumu ve artan rekabet nedeniyle Birliğin durumu kısa zamanda zorlaşmaya başlamıştır. Hansa Birliği, sadece Danimarka (1427-1435), Hollanda ve Zeeland (1438-1441) ve de İngiltere (1468-1474) ile yaptığı savaşlarda, pozisyonunu kısmen koruyabilmiş, buna karşılık imtiyazları otomatik olarak yenilenmemiştir ve İngiltere gibi başka yerlerden gelen tüccarlar Hansa tüccarları gibi Baltık'ta eşit haklar talep etmiştir. Birkaç kez, kent meclislerinin pozisyonu iç karışıklıklar nedeniyle tehdit edilmiştir. İmparatorluğun prensleri, kentlerin öz-yönetimini azaltmaya çalışarak güçlerini artırmaya çalışmıştır. 15. yüzyılın ortalarında, birbirine daha yakın kentler, farklı konfederasyonlar meydana getirerek, bu duruma tepki göstermiş, ancak sadece kısmen başarılı olmuşlardır. Böylece Hansa Birliği'nin "Altın Çağı" kısa sürede bir tehlike ve kısmi çöküşe dönüşmüştür, fakat kentler en azından bağımsız politikalarını ve iç gelişimlerini devam ettirebilmişlerdir.⁴⁶

4.3.1. Stralsund Barışı

1368'de Danimarka ile Hansa Birliği arasında başlayan savaş, 1370'de Hansa'nın mutlak zaferi ve Stralsund Antlaşması'yla neticelenmiştir. Aslında Stralsund Antlaşması'nın şartları

⁴⁵Dollinger, P., a.g.e., s.114.

⁴⁶Sarnowsky, J., "The 'Golden Age' of the Hanseatic League", Edt. Harreld D.J., *A companion to the Hanseatic League*, Koninklijke Brill nv, Leiden, 2015, s.65.

oldukça basittir. Her şeyden evvel her iki taraf da, savaşın başlangıcındaki koşullara dönme eğiliminde olmuşlardır. Antlaşma maddeleri iki ana başlık altında toplanabilir; birincisi Hansa'nın savaşta yaptığı masraflar için tazminat sorunu ile yakından ilişkili olan ticari maddeler; ikincisi ise özellikle Danimarka tahtındaki veraset sorunuyla ilgili politik maddelerdir. Stralsund Antlaşması'yla Kral Waldemar, Danimarka ve Scania'da Hansa tüccarlarının ayrıcalıklarını ilk savaştan önce olduğu gibi yenilemek zorunda kalmıştır. Aynı zamanda savaş giderleri ve zararları için tazminat olarak, Hansa kentlerine 15 yıl boyunca Øresund'daki Skanör, Falsterbo, Helsingborg ve Malmö kalelerinin gelirlerinin üçte ikisini vermiş ve kaleleri güvenlik nedeniyle Hansa Birliği'nin yönetmesine izin vermiştir.⁴⁷

Antlaşmada dikkati çeken bir başka husus, Danimarka tahtına ilişkin hükümdür. Buna göre; Kral Waldemar, tahttan indirilirse ya da ölürse, yerine geçecek olan varisin, Hansa kentlerinin onayını alması şartı getirilmiştir.⁴⁸ Aslında burada Hansa Birliği'nin amacı, Danimarka veraset sistemini kontrol etmekten ziyade, savaş sonunda elde ettiği geniş ticari ayrıcalıkların Waldemar sonrası dönemde de devamını sağlamaktır. Hansa Birliği, ayrıcalıklarını güvence altına almak istemekte son derece haklı görünmektedir zira Stralsund Barışı sonrası Baltık bölgesinde siyasi durum gittikçe daha karmaşık hale gelmektedir. Bölgedeki bu siyasi durumun başlıca aktörleri Hansa Birliği, Danimarka, İsveç, Norveç ve Mecklenburg'dur. Antlaşma öncesinde İsveç tahtında Kral Magnus, Norveç tahtında ise oğlu Håkon oturmaktadır. Bu iki kral, Danimarka ile yakın ilişki içerisindeydi. Ancak 1368'de ki savaş başlamadan önce İsveç Kralı Magnus tahttan indirilmiş ve yerine Mecklenburg Dükü II. Albert'in oğlu III. Albert getirilmiştir. Diğer taraftan Kral Waldemar'ın tek oğlu olan Christopher, 1363'te hayatını kaybetmiştir. Waldemar, siyasi pozisyonunu güçlendirmek adına iki kızından büyük olan Ingeborg'u Mecklenburg Dükü'nün oğlu aynı zamanda İsveç Kralı III. Albert'in kardeşi III. Henry ile küçük olan Margaret'i ise Norveç Kralı Håkon ile evlendirmiştir. İşte hızlı bir şekilde dönüşüm geçiren siyasi koşullar karşısında Hansa Birliği, Stralsund Antlaşması'nda pozisyonunu sağlamlaştırma gayretine düşmüştür.

Waldemar, pozisyonunu yeniden tesis etmek için Hansa kentleriyle yaptığı barışı da olabildiğince kullanmaya çalışmıştır. Mecklenburg Dükü ve İsveç kralı, Stralsund Barışı'nın imzalanması sürecinde Hansa Birliği'nin kendilerini dışlaması ve antlaşmayı tek başına imzalaması nedeniyle rahatsız olmuşlardır ve bu nedenle Waldemar'ın büyük kızı Ingeborg'la evlilik neticesinde Danimarka'yla kurdukları akrabalık bağlarının da etkisiyle Waldemar ile kendi düzenlemelerini yapmışlardır. Waldemar'ın oğlu erkenden ölmüştür, ancak kızları ona iki erkek torun vermiştir. Bunlardan biri Norveçli Håkon ve Margaret'in oğlu Olaf; diğeri ise Mecklenburglu III. Henry ve Ingeborg'un oğlu IV. Albert'dir. Waldemar kendisinden sonra

⁴⁷Sarnowsky, J., a.g.m., s.74.

⁴⁸Bjork, D.K.,a.g.m., s.470.

varisin hangi torunu olacağı konusunda gerek Norveç'i gerekse de Meclenburg'u kızdırmamak adına oldukça dikkatli davranmıştır. 1375'te öldüğünde, uzun tartışmalardan sonra, 1376 Mayısında, Kraliyet Konseyi Olaf'a karar vermiştir. Ancak gerçek hüküm sahibi annesi Margaret olmuş ve babası Waldemar'ın siyasetini daha ihtiyatlı ve uyanık bir şekilde sürdürmüştür. Håkon'un 1380'deki ölümünden sonra, Olaf Norveç Kralı da seçilmiş ve Margaret bu sayede bölgedeki gücünü iyiden iyiye artırmıştır. Bu, Danimarka ve Norveç arasındaki uzun vadeli bir birliği başlatmıştır.

Waldemar, her ne kadar dikkatli davranırsa da kendisinden sonra ahta çıkması gereken varisin IV. Albert olması gerektiğini düşünmüştür. Zira Birleşik İskandinav ülkeleri üzerindeki Mecklenburg hanedanlığının Alman Hansa tüccarlarının hırslarını yeneceğini ummuştur. Bjork'un ifade ettiği gibi:

Ancak, Valdemar bir şeyi gözden kaçırdı: Babasının tutkusu tarafından ateşlenen en küçük kızı Margaret'in özlemleri Baltık dünyasının kader ağını ördü. Nitekim, hiç kimse kocasına da ona da çok fazla önem vermemişti. Norveç'in Kralı Håkon'a kadar olan evliliğinden beri, mütevazı ve alçak gönüllü bir yaşam sürmüştü. O, olağandışı sakin geçmişinin ızdıraplı yalnızlığından -bulutsuz gökten inen bir şimşek gibi- doğdu ve kendini politik entrikaya attı. Akıllı manipülasyonlar sayesinde, sadece oğlu Olaf'ı Danimarka'nın kralı seçtirmekle kalmayıp, aynı zamanda Hansa'yı seçimleri onaylamaya teşvik etti. O, bunu tüccarlara Danimarka ve Norveç'te ticaret tekelleri vaat etmeden önce yaptı. Tüccarlar, Valdemar'ın takip ettiği planların farkındaydılar ve bununla kandırılmadılar, onlar bağımsız bir Danimarka'yı tercih ettiler.⁴⁹

1376'da Olaf'ın kral seçilmesinde Hansa Birliği'nin rolü ile ilgili hiçbir şey bilinmemekle birlikte, bu gelişme açık bir şekilde Birliğin çıkarlarına uygundur. Zira diğer adayın seçilmesi halinde Mecklenburg, İsveç ve Danimarka'nın muhtemel birliği ana Hansa ticaret yollarını tehdit edebilecektir. Bu yüzden kentler oldukça ihtiyatlı hareket etmiş ve bu süreçte Margaret yetkilerini çok dikkatli bir şekilde genişletmiştir. Sonuç olarak, hala Stralsund barışının maddi talepleri karşılanmasa da, Hansa Birliği 1385 Mayıs'ta Margaret'e Øresund kalelerini geri vermişlerdir. Ancak, bu gelişme öncesinde, kent meclislerinde tartışmalar yapılmış ve özellikle de Prusya kentleri bunu kabul etmek istememişler ve "Köln Konfederasyonu" nun uzatılmasını talep etmişlerdir. Gerçekten de, 1385 yılının Haziran ayında Stralsund'daki Hansetag, kent meclislerinin uzatma hakkında görüşmelerini istemiş, ancak hiçbir sonuç çıkmamıştır. "Köln Konfederasyonu" 1385'te sona ermiştir zira konfederasyonun ortaya çıkışını sağlayan siyasi koşullar yok olmuştur. Köln Konfederasyonu'nun Danimarka tehdidi karşısında oluşumu ve bu tehdidin savuşturulmasıyla birlikte apar topar dağılması kentsel işbirliğinin pragmatik karakterini açıkça göstermektedir.

⁴⁹Bjork, D.K., "Piracy in the Baltic 1375-1398", *Speculum*, The University of Chicago Press, Vol. 18, No. 1 (Jan., 1943), s.41.

4.3.2. Baltık Korsanları ve Deniz Savaşları

1387'de Olaf'ın ölümü Danimarka iç siyasetinin yeniden karışmasına neden olmuştur. Margaret, kısa süre sonra başka bir varisi, büyük yeğeni Pomeranlı Eric'i taht için öne çıkarmasına rağmen Danimarka ve Norveç'in yönetimini her iki kraliyet konseyinin rızasıyla devralmayı başarmıştır. 1387'den önce Mecklenburg Dükleri Olaf'ın varislerini kabul etmemiş ve IV. Albert'in oğlu Pomeranlı Eric'in tahta çıkmasını istemişlerdir. Mecklenburg, talebini kabul ettirebilmek için de Danimarka gemilerine saldırmak üzere korsanlar yollamışlardır. Margaret, 1386 yılında Schleswig'i Holstein'a teslim ederek güney sınırlarını sağlamlaştırmıştır. Olaf'ın ölümünden sonra, İsveçli Albert, Danimarka ve Norveç'i kendisi için talep etmiş, ancak kısa süre sonra Margaret'i davet eden İsveç aristokrasisinin çoğunluğu tarafından bir isyanla karşı karşıya kalmıştır. 1389 yılının Şubat ayında, Falköping savaşında Margaret büyük bir zafer elde ederek Albert'i esir almayı başarmıştır. Mecklenburg Dükleri, Danimarka'nın bütün düşmanlarına Rostock ve Wismar'daki limanlarını açarak ve Danimarka'daki birliklerle savaşmak için korsanlar kullanarak tekrar tepki göstermişlerdir. Ancak bu mücadele, Hansa Birliği'ne ait pek çok ticaret gemisinin de saldırıya uğramasına neden olmuştur.⁵⁰

Baltık ticareti zarar görmeye devam ettikçe Hansa Birliği'nin tepkileri Wismar ve Rostock'a karşı yönelmeye başlamıştır. Zira Mecklenburg nüfuzu altında bulunan bu iki kent, korsanlara lojistik ve barınma desteği sağlamıştır. Wismar ve Rostock, Hansa Birliği'nin tehditlerini dikkate almamış ve hatta savaş durumlarında bu tip zararların olağan olduğunu deklare etmiştir. Bunun üzerine Hansa, korsanlara karşı harekete geçmek için büyük bir donanma hazırlatmıştır. Tek bir filo, 40 gemiden ve 3.500 silahlı adamdan oluşmuştur. Bu tedbirler oldukça maliyetli olmuş ve Hansa Birliği'nin ortak hareket etmesini engellemiştir. Çünkü Prusya kentleri bu operasyona katılmayı reddetmiştir. Bu kentlerin temel mazereti Margaret'in onları önceki kayıplar için telafi edememesidir ancak gerçekte Prusya kentleri Mecklenburg'u yaralayacak ve Danimarka kraliçesine yardım edebilecek hiçbir harekete destek vermeyi düşünmemiştir.⁵¹

Bu arada, korsanlık yağmalar sayesinde muazzam gelirler elde etmeye başlamış ve insanlar dehşete kapılmışlardır. Önceleri politik tartışmalara taraf olmayı reddeden Hansa kentleri, artık Margaret ve Mecklenburg arasında arabuluculuk yapmayı teklif etmişlerdir. Hansa temsilcileri kraliçeyi barışa eğilimli bir şekilde bulmuşlardır. Margaret korsanlığın korkunç sonuçlarını en az Hansa kadar hissetmiştir. Gemileri ele geçirilmiş, tahrip edilmiş ve kendisinin hizmetindeki Strengnais Piskoposu Stockholm'de yakalanmış ve hapsedilmiştir. Çok sayıda Danimarka kenti yakılmış ve hatta Bergen bile bu vahşetin etkisiyle sarsılmıştır. 1391'de

⁵⁰Sarnowsky, J., a.g.m., s.76.

⁵¹Bjork, D.K., Piracy., s.62.

Bornholm ve Visby korsanlar tarafından Albert adına fethedilmiş, Baltık'taki birçok yerle ilgili saldırılar olmuş ve Hansa kentleri ile Scania arasındaki ticaret kesintiye uğramıştır. Nihayet 1395'de Lindholm Antlaşması imzalanarak, III. Albert'in 60.000 mark fidye mukabilinde serbest bırakılması ve Stockholm'le birlikte yedi Wendish, Prusya ve Livonya kentinin Mecklenburg'a teslim edilmesi kararlaştırılmıştır. Fidyenin üç yıl içinde ödenmemesi halinde, Stockholm Margaret'e geri verilecektir.⁵²

Mecklenburg hiçbir dönem güçlü bir ekonomiye sahip olamadığı için fidye parasını ödemekte zorlanmış ve bu yüzden Stockholm 1398'de Margaret'e düşmüştür. Bu dönemde Mecklenburg ile Danimarka arasında barış yapılmasına rağmen en azından Hansa Birliği açısından büyük bir sorun varlığını devam ettirmektedir. Bu sorun Mecklenburg'un Danimarka'yı yıldırmak için kullandığı korsanlardır. Korsanlar, barışa rağmen Baltık bölgesinde elde ettiği avantajlardan vazgeçmek istememişlerdir. Aslında bahsedilen bu avantajın adresi doğrudan Gotland adasıdır. Yaklaşık 10 yıl devam eden deniz savaşları sona erdiğinde Gotland, korsanların elinde kalmıştır ve bilindiği üzere burada yer alan Visby, Hansa Birliği açısından vazgeçilmez bir ticaret noktasıdır. Bu hususta 1398'de Töton Şövalyeleri ve Prusya kentleri hareket etmeye karar vermişler ve 84 parça gemiden oluşan güçlü bir filoyla Danzig limanından yola çıkmışlardır. Birlikler Visby kuşatmasına başladığında, Nisan başında bir anlaşmaya varılmış ve Korsanlar iki gün içinde Gotland'dan ayrılmak zorunda kalmışlardır. Yapılan antlaşmaya göre korsanlar tüccarları ve ticareti daha fazla rahatsız etmeyeceklerine dair söz vermişlerdir. Direnen bazı korsanlar ise öldürülmüş ve Visby imtiyazları yenilenmiştir. Kendilerini Vitalianbrüder olarak adlandıran Baltık korsanları, Gotland'dan ayrıldıktan sonra Baltık'ta faaliyetlerine son vermişler ve yerel yöneticiler tarafından destek gördükleri Doğu Frizya'ya dönmüşlerdir. Hamburg, Lübeck ve komşu kentlerin 1400 ve 1401 yıllarında yürüttükleri iki askeri operasyon, korsan faaliyetlerini azaltmış ve liderlerinin bazıları idam edilmiştir.

4.3.3. Hansa Birliği'nde Yapısal Krizler

14. yüzyılın son çeyreğinde, Hansa Birliği'nin çekirdeğini tehdit eden bir krizin belirtileri görülmeye başlanmıştır. Bu krizin başlıca muhatabı Lübeck'tir. Lübeck, Stralsund Barış'ından sonraki süreçte gücünü iyice artırmış ve Hansa araştırmacıları tarafından "Hansa Birliği'nin Kraliçesi" olarak adlandırılmıştır.⁵³ Nüfus açısından Birliğin en büyük kenti olmasa da, tartışmasız bir şekilde kentlerin tanınmış lideri olarak işlev görmüştür. Hansa Birliği'nin hemen

⁵²Sarnowsky, J., a.g.m., s.77.

⁵³Rotz, R. A., "The Lubeck Uprising of 1408 and the Decline of the Hanseatic League", *Proceedings of the American Philosophical Society*, Vol. 121, No. 1 (Feb. 15, 1977),s.11.

hemen tüm resmi yazışmaları, Lübeck Başkanlığı tarafından koordine edilmiş; Hansetag oturumları büyük ölçüde Lübeck'te toplanmıştır. Ancak, 1400'lü yılların başlarına gelindiğinde, kabına sığmayan bu kentin, kendi potansiyelinin üzerinde siyasi mücadelelere girişmesi, kent kaynaklarını açıkça zorlamıştır. 1408 ayaklanmasının en önemli sebebi, bir kent mali krizidir ve vatandaşların kent borçlarını telafi etmek için ihtiyaç duyulan yüksek vergileri kabul etmemelerinden kaynaklanmaktadır. Lübeck'in bölgesel ve uluslararası düzeyde gücünü artırma isteği, savaşlar ve çekişmelere yol açmış, bunlar büyük ölçüde Lübeck'i finansal krize sokmuştur. Daha sonrasında, göreceğimiz gibi, ayaklanmanın kentin daha sonra güç kullanma yeteneği üzerinde de önemli bir etkisi olmuştur.

14. yüzyıldan itibaren, kentlerin herhangi birinde baş gösteren iç huzursuzluk, diğer kentler tarafından endişe ve alarm olarak algılanmış ve kentler derhal teyakkuza geçerek iç güvenlik önlemlerini artırarak kent meclislerinin yetkilerini kısıtlamıştır. Hansa Birliği'nin en büyük korkularından biri de, bir kentte başlayan ayaklanmanın diğer kentlere sıçraması ihtimalidir. Aslında bu korku deneyimlere dayanmıştır. 1374 yılının Nisan ayında, Braunschweig'in zanaatkârları, politik işlerde daha fazla etki gösterdikten sonra, 1375-1376 yılları arasında Grosse Schicht ("büyük isyan") olarak adlandırılan belediye meclisine karşı ayaklanmıştır. Bunu bir süre sonra başka kentlerde huzursuzluklar izlemiştir: Lübeck, Nordhausen, Stade, Hamburg ve 1378'de Danzig'deki huzursuzluklar bunların en önemlileridir. Braunschweig'de birkaç belediye başkanı ve belediye meclis üyesi öldürülmüş ve diğerleri kaçmıştır. Sonuç olarak, kent Hansa Birliği'nden dışlanmış, ancak ayaklanmanın izleri kaybolmamasına rağmen 1380'de bu karar iptal edilmiştir. Nitekim Braunschweig sonunda 1393'te eski durumuna geri dönmüştür.⁵⁴

Lübeck'te 1408'deki büyük kriz öncesinde 1380'de ve yine 1384'te kasaplar, belediye meclisinin piyasayı kontrolüne karşı isyan etmiştir. Belediye meclisi bazı ödünler vermesine rağmen, 1384 yılının Eylül ayında, önde gelen bir kasap grubu kent elitini zorla devirmeyi planlamıştır. Ancak bu süreçte kasaplar ihanete uğramış ve ayaklanmaya katılan kasaplar idam edilmiştir. Sonuç olarak, 1386'dan itibaren zanaatkarların loncaları belediye meclisine itaat etmek için yemin etmiştir, ancak bu hiçbir şekilde toplumsal gerilimleri azaltmaya yardımcı olmamıştır.

Lübeck, 1400'lü yıllarda korsanlara ve diğer askeri operasyonlara karşı yürütülen savaşlarla mali sıkıntıya girdiğinde, toplumsal huzursuzluk tekrar artmıştır. 1403'te kent meclisi yeni vergiler için belediyenin onayına ihtiyaç duymuş; bu nedenle meclis kritik mali durumunu kamuya açıklamak zorunda kalmıştır. Bununla birlikte, bira üreticileri ve diğer zanaatkârlar 1386 yılında, kent meclisine verilen itaat yeminini çiğnemediği yeni vergileri reddetmiştir. Ancak, Lübeck, 1404'te Jordan Pleskow liderliğindeki Mecklenburg'a bir sefer

⁵⁴Sarnowsky, J., a.g.m., s.83.

başlatmış, ancak bu savaşkentın finansmanını daha zor bir duruma sokmuştur. Kent meclisi, Ekim 1405'te bira için fıçı başına belirlediği vergi miktarında artırıma gidince, zanaatkârlar, diğer şehirlerde olduğu gibi, vergi tedbirlerini görüşmek üzere, meclisi, vatandaşların seçtiği 60 üyeden oluşan bir denetleme komitesi kurmaya zorlamıştır. Komite; vergi, zanaatkarlar üzerindeki kısıtlamalar, diplomatik misyonların ağır bedelleri ve kasaba meclisleri ile genel olarak kentsel politikalara karşı şikayetleri toplamış ve bunları kent meclisine sunmuştur. 1407'nin başından bu yana, 60 kişilik komite, kent meclisine her ay üyelerinden birini ekleyerek kent yönetimine müdahale etmiştir. Komite, kent meclisi seçim kurallarında değişiklik yapılmasını talep ettiğinde açık çatışmalar ortaya çıkmıştır. Sonuçta belediye başkanının ve ailelerinin de dâhil olduğu 23 kent meclisi üyesinin 15'i 1408 baharında Lüneburg ve Hamburg'a sürgün edilmiştir. Arabuluculuk için yapılan girişimler başarısız olmuş, kurallar, eski kent meclisi üyelerinin meşru temsilciler olduğunu iddia ederken, Mayıs 1408'de yeni bir kent meclisi seçilmiştir. Eski ve yeni kent meclisi arasındaki çatışma sadece Lübeck'in Hansa Birliği'nde değil, tüm toplumun gücünü ve yapısını da tehdit etmiştir.⁵⁵

Her iki taraf da karışık ve bölünmüş siyasi durumdan faydalanmak için hızlı hareket etmiştir. Şaşırtıcı bir şekilde, ilk başarıyı, Lübeck'in yeni meclisi elde etmiştir. Bu başarı Ren bölgesindeki siyasi mücadeleler etrafında şekillenmiştir. Kral Wenzel, Ren'deki seçmenler tarafından görevlen alınınca seçmenler onun yerine, Ren Kontu Ruprecht'i seçmiştir. Bu Wenzel tarafından kabul edilmemiş, bazı prensler ve Lübeck'in eski kent meclisi onu desteklemiştir. Lübeck'in yeni kent meclisi ise Ruprecht'e saygı göstermiş ve vergilerini kendisine ödediğinde, kral kent meclisini hukuken tanımıştır. Ancak sürgündeki kent meclis üyeleri, Heidelberg'deki kraliyet mahkemesinin Lübeck'in sürgünleri kasabaya geri çağırması gerektiği yönünde bir karar almayı başarınca Kral Ruprecht, Lübeck'in yeni meclisine karşı tavır almıştır. Sürgünler hızlı bir şekilde Büyük Hansa kentlerinin desteğini de almış ve daha sonra Ekim ayında tanınmasını geri çeken ve daha sonra bir dizi duruşma başlatan Ruprecht'e yeni bir teklif yapmıştır. Yeni meclis, daha sonra liman kentleri arasında kendine yandaş kazanma çabalarına yönelmiştir. Korsanlar aleyhine bir seferde Hamburg ve Wendish kasabalarına yardım göndermiş ve 1409'da Rostock ve Wismar'dan destek istemiştir. Hamburg, Wismar ve Rostock, yeni Lübeck rejimini desteklemiştir. Ancak yeni meclisin bu kazanımları, 1410 Ocak'ta Ruprecht'in girişimleri ve sürgünlerin başarısı ile dengelenmiştir.⁵⁶

Bununla birlikte, olayların sonuçları şiddetli olmuş ve Lübeck'de 1408 Mayıs'ta planlanan Hansetag iptal edilmiştir. Bunun yerine 1408'de ve yine 1410'da Hamburg'da, 1412 yılının Nisan ayında Lüneburg'da bir Hansetag oturumu gerçekleşmiştir. Lübeck bu süreçte lider rolünü kaybetmiştir ancak hangi kentın onun yerine geçeceği belli olmamıştır. Bruges'deki

⁵⁵Sarnowsky, J., a.g.m., s.84.

⁵⁶Rotz, R. A., a.g.m., s.13.

tüccarlar kimle muhatap olacaklarını bilmedikleri konusunda şikâyetçi olmuşlardır.⁵⁷ Lübeck'teki yeni kent meclisi, yapısal fikirlerini diğer Wendish kentlerine ihraç etmeyi başararak güçlenmiştir. 1410 ilkbaharında, Rostock ve Wismar'da ayaklanmalar ve yeni kentmeclisleri oluşmuştur ve Hamburg'da yeni düzenlemeler belediyenin kasabanın politikaları üzerindeki etkisini artırırken, eski Lübeck kent meclisi üyeleri Lüneburg'a doğru şehirden ayrılmıştır.

1410 yazından itibaren Lübeck'in yeni kent meclisi üzerindeki baskı artmıştır. Bilhassa Kutsal Roma İmparatorluğu'nun başlattığı ticari ambargo Lübeck'le ticaret ilişkileri olan hemen her tüccarı tedirgin etmiştir. Bu ambargoyu eski meclisi destekleyen Bruges kontoru büyük bir azim ve kararlılıkla desteklemiştir. Batı Avrupa prensleri, özellikle Burgundy ve Brabant Dükleri de ambargoyu uygulamaya hazır görünmüştür. 1411'de yeni imparator Sigismund, eski meclisi desteklemesine rağmen Lübeck'e karşı uygulanan ticari ambargoyu esnetmiştir. Sonuç olarak, Lübeck'in yeni kent meclisi, Rostock ve Wismar'ın bulunmadığı 1412'de Lüneburg'daki Hansetag, Hansa Birliği'nden Lübeck'i dışlama konusunda anlaşamamıştır. Tüm bu gelişmeler sonucunda taraflardan hiçbirinin lehine bir noktaya varılamamasına rağmen iki taraf da pes etmemiştir. Yeni kent meclisi, maddi açıdan büyük paralar vaat ederek, finansal sorunları için kötü şöhrete sahip olan Sigismund'u kendi tarafına çekmeye çalışmıştır. Nitekim 1415 yılının Temmuz ayında, Sigismund bir karar vermiş ve Lübeck'e karşı ambargoyu kaldırarak ticari ayrıcalıkları yenilemiştir. Ancak imparator, yeni kent konseyi 1415 Kasım'da Brugge'e ödeme yapmadığında, daha önceki kararını iptal etmiştir.

Bu durum nihayet çatışmayı sona erdiren bir uzlaşmaya yol açmış ve Pomerania kasabaları temsilcilerinin aracılık ettiği eski ve yeni kent meclisleri kraliyet elçilerinin bir toplantısında anlaşmışlardır. Sürgündeki eski meclisin dokuz üyesi Lübeck'e geri dönmüş ve Lübeck'te kalan yeni konseyin beş üyesi ve yedi diğer tüccarın katılımıyla Lübeck kent meclisi oluşturulmuştur. Zanaatkarların itaat yeminin yenilenmesine ve vatandaşların Sigismund'a yeni aidat ödemek zorunda kalmasına rağmen Lübeck'teki atmosfer sakinleşmiştir. Aynı zamanda, Rostock ve Wismar'daki eski kent meclisleri yeniden kurulmuş ve Hamburg'da 1410'da kent meclisinin iktidarını sınırlayan 1410 yönetmeliği iptal edilmiştir. 60 kişilik denetleme komitesi de feshedilmiştir. Lübeck ve diğer Wendish kasabalarındaki yapısal kriz sona ermiş; Hansa Birliği eski gücünü geri kazanmıştır.

Bazı Hansa araştırmacıları, 1408'de Lübeck'de zanaatkârların başlattığı hareketi sınıfsal açıdan yorumlama eğilimindedirler. Özellikle II. Dünya Savaşı'nın ardından Doğu Alman tarihçileri 1408 hareketinin devrimci bir eylem olduğunu, zanaatkârların burjuva bir karakter taşıdığı ve Hansa Birliği'nin bir erken dönem kapitalizmi olduğu yönünde fikirler üretmişlerdir.

⁵⁷ Dollinger, P., *Die Hanse*. Stuttgart: Kröner, 1998, s.369.

Ancak çoğu tarihçi kesinlikle bu yoruma karşı çıkmaktadır. Örneğin 1408 krizi üzerine araştırma yapan ve yayınlayan Rhiman A. Rotz, bu durumu şöyle açıklamaktadır:

Yine de, on dördüncü yüzyıl ya da on beşinci yüzyıl realitesine yirminci yüzyıl kavramlarını uygulamak için girişimlerde bulunulduğunda, sözler tam olarak uymayacaktır. Vatandaşın çeşitli ve dağınık şikâyetlerinin arkasında bilgilendirici bir ideolojiye dair hiçbir belirti yoktur. Belediye meclisinde birkaç zanaatkârın oturmasıyla ilgili tek istisna dışında, 1408 hareketinin destekçileri kesinlikle “devrimci” olduklarını düşünmüyorlardı, hükümette herhangi bir temel değişiklik yapmadılar. Onlar, otoritelerini kurarak biçimsel bir güç transferi yapmalarına rağmen yeni rejimlerine meşruti bir görünüm vermek için meclis formunu korumaya dikkat ettiler. Destekçiler arasında, Lubeck’de daha modern bir ifadeyle, “temsil edilmeden vergilendirme yapılmaması” gibi bir düşüncenin varlığı, bunun “demokratik” olabileceği yönünde genel bir duygu olduğunu düşündürebilirdi... Yukarıdaki inceleme, 1408 tarihli Lubeck ayaklanmasının, öncelikle kentsel ekonomideki hatalardan ya da kentsel toplumdaki gerilimlerden değil, kentsel iktidar arayışındaki sorunlardan kaynaklandığını ileri sürmektedir. Aslında, huzursuzlukta ortaya çıkan tüm önemli meseleler, Lubeck meclisinin bir fraksiyonunun politik eylemlerine odaklanmaktadır. Bu fraksiyon, diğer vatandaşlara karşı, çevredeki soylulara ve (Hansa aracılığıyla) komşu toprak devletlerine karşı güç peşinde koşmuştu. Ayaklanmada, vatandaşlar bu politikaların her birine muhalefetini ifade ettiler.⁵⁸

4.3.4. Baltık'ta Hakimiyet Mücadelesi

Yaklaşık 1400 itibariyle Hansa Birliği, ticaret ortaklarıyla çoğu anlaşmazlığı başarılı bir şekilde bitirmiş ya da en azından statükoyu korumuştur. Flanders ve Novgorod'da, imtiyazlar onaylanmış ya da uzatılmıştır. Den Haag (1408) ve Londra (1409) antlaşmaları İngiltere-Hansa ilişkilerini istikrarlı hale getirmeye katkıda bulunmuştur ve Danimarka 1407'de Töton Şövalyeleri'nden Gotland'ı geri kazandığında, çatışmanın başka bir olası nedeni ortadan kaldırılmıştır. Bununla birlikte, Prusya'daki İngiliz tüccarların statüsü gibi temel problemler çözülmemiş ve prensler, ülkelerinin ticaretini kontrol ederek, yabancı tüccarların ayrıcalıklarını azaltmış veya rakiplerini tercih ederek hakimiyetlerini güçlendirmeye ve yoğunlaştırmaya çalışmışlardır. Sonuç olarak, bir süre sonra bölgede çatışmalar yine yoğunlaşmış ve bu durum Hansa kentlerini pek çok sıkıntıyla baş başa bırakmıştır.⁵⁹

Bu olaylar ayrıca Avrupa'nın güneybatısına da sıçramıştır. 15. yüzyılda Hansa kentlerinden gelen gemiler Atlantik ve Batı Akdeniz'de daha fazla görünmeye başlamıştır. Yine aynı dönemde, Hansa Birliği ile İngiltere arasındaki ilişkiler genel olarak iyi olmuştur ve Kral V.

⁵⁸Rotz, R. A., a.g.m., s.38.

⁵⁹Sarnowsky, J., a.g.m., s.89.

Henry, 1415'te ordusunu Fransa'ya yönlendirdiğinde büyük ölçüde Hansa gemilerini kiralamıştır. Hansa Birliği'nin İngilizlere verdiği bu destek nedeniyle, tüm Hansa gemileri Kastilyalı güçler tarafından potansiyel hedefler haline gelmiştir.⁶⁰ Kastilya'nın Hansa tüccarlarına ilk tepkisi 1419'da Flaman-Hansa ortaklığındaki tuz yüklü bir filoya saldırmak olmuştur. Bu saldırı Kastilya ile Hansa arasında uzun soluklu bir çatışmaya dönüşmüştür. Flamanlar on yıl sonra bir barışa karar verdiğinde, Kastilya-Hansa çatışması hala çözümsüz görünmektedir ve 1433'te, Hansa kentleri İspanyol yünü ithalatını yasaklamaya karar vermiştir. Bu mücadele nihayet 1443'te Flaman arabuluculuğu altında bir ateşkesle sona ermiştir. Buna göre Alman tüccarların Kastilya'da serbestçe ve güvenli bir şekilde hareket etmelerine izin verilmiş, bunun karşılığında Hansa tüccarlarının Biskay Körfezi'nde, Kastilyalılara rakip olmaması kararlaştırılmıştır.

Bu antlaşma Hansa Birliği açısından başarı olmaktan uzaktır, ancak Baltık'taki olaylar Hansa Birliği'nin geleceği için daha önemli olmuştur. Her şeyden evvel Holstein Kontluğu ile Danimarka arsındaki gerilim artmaya başlamıştır. Danimarkalı Margaret, 1404'te Dük VI. Gerhard'ın ölümünden sonra Schleswig Dükalığı'nı yeniden kazanma çabalarına girişmiştir. 1411'de, O, Dükalığın kuzey bölümünü sağlamlaştırmıştır. Margaret 1412'de öldüğünde, onun varisi Pomeranlı Eric, onun politikalarını daha da büyük bir güçle sürdürmüştür. Eric, daha önceki Danimarkalı kralların Baltık imparatorluğunu yeniden kurmayı amaçlamıştır. Bu amaç onun kasabaların ayrıcalıklarını ortadan kaldırmak istediğini göstermiştir. Holstein Kontları 1386'da Margaret tarafından hibe edilen Schleswig Dükalığı'nı talep etmiş, ancak 1413'te Eric onları ihanetle suçlayarak bu talebi reddetmiştir. Eric, 1408-1416 arasında Lübeck'in yaşadığı yapısal krizde kenti çatışmanın dışında tutmaya çalışmış ve buna karşılık eski kent meclisi Lübeck'e döndüğünde, belediye başkanı Jordan Pleskow, Eric'e karşı bir yatıştırma politikası izlemiştir. Belki de bu yüzden Holstein Kontları korsanlarla iş birliği yapmış ve sadece Danimarkalı değil, aynı zamanda Hansa gemilerine de saldırılarını sağlamıştır. 1416'da ateşkesin sona ermesinden sonra, savaş yeniden patlak vermiştir. 1423'te Pleskow'un liderliğindeki Lübeck ve diğer Wendish kentleri savaş başlamadan önce yoğun arabuluculuk yapılması gerektiğini iddia etse de Eric ile ittifak kurmuştur. Prusya kentleri, bu ittifaka katılmayı reddetmiş, Hamburg ise Holstein safında yer almıştır.

Pleskow 1426'da öldüğünde durum değişmiştir. Bu arada, Eric, Øresund'da yeni bir kale inşa etmiş ve 1857'ye kadar devam edecek olan Øresund'dan geçen gemiler için yeni bir geçiş ücreti geleneği başlatmıştır.⁶¹ Kentler başlangıçta Danimarka ile Holstein'in arasında arabuluculuk yapmayı denemiş ancak bu girişim Eric'in Schleswig'den vazgeçmesini talep

⁶⁰Nicolle, D., a.g.e., s.40.

⁶¹Schäfer, D., "Zur Frage nach der Einführung des Sundzolls," *Hansische Geschichtsblätter*, Jg. 1875 (1876), s.33.

ettikleri için başarısız olmuştur. 1426 yılının ekim ayında, Wendish kentleri Holstein Kontluğu ile ittifak kurmuş ve Danimarka'ya savaş ilan etmiştir. 1427'de Sakson kentleri de bu ittifaka katılmıştır. Kont VIII. Adolf, 1431'de Flensburg'un fethinden sonra Schleswig'in büyük bir kısmını geri kazanırken, Wendish kasabaları ciddi bir başarı gösterememiştir. Hamburg ve Lübeck, 1427'de Flensburg'a yapılan ilk Holstein saldırısını desteklemiş, ancak saldırı başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Hamburglu belediye meclis üyesi Johann Kletze, bu başarısızlıktan sorumlu tutulmuş ve iç kavgaların ardından idam edilmiştir.⁶² Ayrıca Lübeck belediye başkanı Tidemann Steen liderliğindeki filo, denizde ağır kayıplar yaşamış ve Güney Fransa'dan gelen tuz yüklü bir filo, Danimarka tarafından ele geçirilmiştir. 200 kişinin öldüğü ve 600 kişinin esir edildiği bu hezimet, Hansa Birliği'ne 100.000 noble'a* mal olmuştur.⁶³ Daha sonra sadece Sakson kentlerinden kısıtlı bir destek alan Wendish kentleri korsanlığa başvurmuş ve *Vitalienbrüder* ile iş birliği yapmıştır. Korsanların operasyonları, Flensburg'un fethi ve özellikle İsveç'te Eric'in iç sorunları, Hansa Birliği'nin genel bir hezimet yaşamasını engellemiştir. 1435'te, Hansa Birliği ve Eric, Vordingborg Barışını imzalamış, bu antlaşmayla Eric'in Øresund'daki geçiş ücreti hakkı devam etmekle birlikte Danimarka, Hansa ayrıcalıklarını tanımıştır.

Vordingborg Antlaşması kısmi bir başarı olmasına rağmen, Eric kısa sürede yurttaşlarının desteğini kaybetmiştir. 1439'da, Danimarka, Norveç ve İsveç'in üç kraliyet konseyi onu tahttan indirmiş ve önce Gotland'a, daha sonra da Pomerania'ya sürgün etmiştir. Tahtın yeni varisi, Hansa Birliği ile olan ilişkilerinde kararsız olmasına rağmen kentlerin ayrıcalıklarını yenileyen Eric'in yeğeni III. Christopher olmuştur. Christopher Danimarka'daki konumu sağlamlaştırdıktan sonra, Hansa kentlerinin Hollandalı rakiplerine de ayrıcalıklar kazandırmıştır. Onun 1448'deki ölümünden sonra, bu ayrıcalıklar, yeni kral Oldenburgh I. Christian döneminde de sürmüştür. 1460 yılının Mart ayında, Schleswig ve Holstein'in hâkimi VIII. Adolf'un ölümünden sonra, Christian, 1460 Mayıs'ında Ripen anlaşmasında onaylandığı üzere Holstein ve Schleswig Dükü olarak da seçilmiştir. Bu noktada kentler, Kuzey Almanya'ya karışmaya devam eden Danimarkalı kralların artan gücüyle karşı karşıya kalmışlardır.

Kral Eric'in tahttan indirilmesinin ardından Lübeck, bir süre için Øresund'daki Helsingborg kalesini işgal etmiştir. Bu kale, 1430'lardaki Hollanda ve Zeeland dükaları ile ikinci büyük çatışma boyunca önemli hale gelmiştir. Danimarka'yla savaş sırasında, Hansa hesabına çalışan korsanlar 1429'da Hollanda gemilerini ele geçirmiş, Hollanda ise 1438 Mayıs'ında Brest yakınlarında Hansa Birliği'nin 12 tuz gemisine saldırı düzenlemiştir. Sonuç olarak, Lübeck Hollandalı gemilere Øresund'u kapatmış ve korsanlık hareketlerinin hâkim olduğu bir savaş başlamıştır. Wendish kentleri, özellikle Töton Şövalyeleri'nin büyük ustası Paul von Rusdorf ve

⁶²Sarnowsky, J., a.g.m., s.90.

*İngiltere'de basılmış bir altın sikke.

⁶³Nicolle, D., a.g.e., s.39.

Baltık'taki diğer kasabalardan daha fazla destek almak için boşuna uğramıştır. Kral III. Christopher, her iki tarafı da Kopenhag'daki müzakerelere davet ettiğinde, 1441 Ağustos'unda on yıl süren bir ateşkes kararı verilmiştir. Bundan sonra arada küçük olaylar yaşansa da, ilişkiler çoğunlukla barışçıl kalmıştır. Hansa Birliği ile Hollanda arasındaki savaşta aslında ekonomik olarak her iki taraf da kaybetmiştir. Zira Hollandalılar, Hansa Birliği için sadece rakip değil, aynı zamanda ticaret ve nakliye konusunda da önemli ortaklardır.

Bu çatışmalar, Batı ticaretinde de değişimlere yol açmıştır. Bergen'deki Kontor, 1446'da Lübeck, Wismar ve Rostock için Bergen'den kurutulmuş balık talep eden Wendish kentleri tarafından daha fazla kontrol edilmiştir. Bu, kentler arasında gerginliklere yol açmış ve 1455'te Hansa tüccarları tarafından, Bergen'in piskoposu öldürülmüştür. Bruges'de de yeni çatışmalar ortaya çıkmıştır. Burgund Yüz Yıl Savaşında taraf değiştirdiğinde, 1436 Haziran'ında Sluis'te İngilizleri desteklemekle suçlanan 80 Alman öldürülmüştür.⁶⁴ Kontor, bunun üzerine Bruges'den Antwerp'e taşınmıştır. Hansa Birliği'nin ambargosu, Brugge'de bir kıtlığa yol açarken, Burgund Dükü Philip Alman tüccarlarının taleplerini desteklemiştir. Sonuçta, tüccarların ayrıcalıkları yenilenmiştir. Kontor, Brugge'e geri dönmüş ancak kısa bir süre sonra, ayrıcalıkların ihlalleri, Hansa gemilerine yönelik saldırılar ve Flaman'ın baharatlar ve nadir malzemeler için tekel kurma çabaları hakkında tekrar sıkıntılar başgöstermiştir. Bu nedenle, 1447 Mayıs'ında Lübeck'te 39 kent meclisi temsilcisi, Kontor'un konumunu güçlendirmek için alınması gereken tedbirleri görüşmüştür. Bu toplantılar sonucunda Lübeck, Bruges pazarına daha fazla mal vermiş ve Kontor'un vergi gelirlerini artırmışlardır.

4.3.5. Hansa-İngiltere İlişkileri

İngiltere ile Hansa Birliği'nin ticari ilişkileri 1430'lara kadar nispeten bozulmamıştır. 1431 Mart'ında, İngiliz Parlamentosu yabancı tüccarların ödediği vergi miktarını yüzde 50 artırmaya karar vermiş, bu durum, Lübeck'teki Hansetag'ın müzakere ve ambargo stratejisini seçip Töton Şövalyelerinin desteğini almasıyla 1434 Haziran'a kadar artan bir krize yol açmıştır. İngiltere, 1435'te Burgund Dükü'nün taraf değiştirmesiyle Yüz Yıl Savaşında bir gerileme yaşadığında, İngiliz Parlamentosu ile Hansetag arasındaki müzakereler 1437 Mart'ında bir antlaşmanın ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu antlaşma, Hansa Birliği'nin tüm taleplerini karşılayarak ayrıcalıkları yenilemiş, tüm yeni vergileri kaldırmış ve tüccarların temsilcilerine,

⁶⁴Burkhardt, M., "Das Hansekontor in Bergen im Spätmittelalter—Organisation und Struktur," *Hansische Geschichtsblätter*, 124, (2006), s.21.

hakları ihlal edildiği takdirde, herhangi bir İngiliz yetkiliye karşı yasal işlem başlatma hakkını vermiştir.⁶⁵

Sonuç olarak, Prusyalılar, Prusya'daki İngiliz tüccarlarının serbest ticareti ile karşı karşıya kalırken, İngiltere'nin doğu kıyısındaki Wendish kentleri tüccarlarının ticareti gelişme göstermiştir. Danzig, İngiltere ile yapılan bu antlaşmanın onaylanmasını engellemek için ciddi çaba sarf etmesine rağmen, başarılı olamamıştır. VI. Henry, birkaç kez, 1442 ve 1446'da Hansa kentlerindeki İngiliz tüccarlar için eşit şartlar talep etmiş, ancak İngiltere-Hansa ilişkilerinde Mayıs 1449'da Wendish-Prusya tuz gemilerine yapılan İngiliz saldırısından sonra yeni sorunlar ortaya çıkmıştır. Prusyalılar yeni müzakereler talep ederken, 1450 yılının Haziran ayında Lübeck, Londra'daki Alman tüccarların İngiltere'den ayrılmasını talep istemiştir. Bergen'e giden Lübeck tüccarları, 1450 yılının Temmuz ayında İngiliz elçilerini yakalamış ve Lübeck'e getirmişlerdir. Lübeck, 1452 Nisan'ında, Øresund'dan geçiş yapan İngiliz mallarını durdurmak için Danimarka'dan Christian'la bir anlaşma imzalamıştır. Lübeck, İngilizlerle tüm ticareti tamamen durdurmak için girişimlerde bulunmuştur. Buna İngilizlerin tepkisi, Yüzyıl Savaşlarındaki yenilgiler yüzünden oldukça zayıf kalmıştır. İngiltere tüccarların ayrıcalıklarını ancak geçici olarak iptal edebilmiştir. Mayıs 1454'te yapılması planlanan müzakereler, Prusya'daki (1454-1466) kentler ve Töton Şövalyeleri arasındaki On üç Yıl Savaşı nedeniyle gerçekleşmemiştir. İngiltere-Hansa Birliği ilişkileri arasındaki istikrarsız denge, İngilizlerin Temmuz 1458'de Lübeck'den bir tuz filosuna el koyması gibi devam eden olaylar nedeniyle devam etmiştir.

Bu sürekli kriz hali, nihayetinde savaşın başlamasıyla sona ermiştir. Danimarkalılar, 1468'de Pentecost yortusunda Øresund'daki İngiliz gemilerine saldırmış ve Hansa Birliği'nin, İngiltere tarafından saldırıdan sorumlu tutulmasıyla savaş başlamıştır. 1468 yılının Temmuz ayında, Londra'daki Alman tüccarlar tutuklanmış ve Hansa'nın diplomatik çabalarına rağmen mallarına el konulmuştur. Tüccarlar, Kasım ayında, taç konseyinden önce yargılanmış ve suçlu bulunmuştur. Ancak bu yargılamalarda, 1471 Nisan'ında Hansa ayrıcalıklarından dışlanan ve daha sonra da İngilizlerle ayrı düzenlemelere girişen, Köln'den gelen tüccarlar muaf tutulmuştur. Hansa meclisi, 1468 yılının Eylül ayında IV. Edward'ın diplomatik girişimlere açık olduğunu belli etmesi ve 1469'a kadar el konulan malların dağıtımını beklediğinden müzakere teklif etmiştir. Ancak beklenen barış gerçekleşmemiş, üstelik Hansa kentleri İngiltere ile ticareti yasaklayarak, Alman tüccarları geri çağırmıştır. Burgund Dükü Charles arabuluculuk yapmaya çalışmış, ancak görüşmeler başarısız olmuştur. İngiltere ile ticaret yeniden kesintiye uğramış ve

⁶⁵Lloyd, T.H., "A re-consideration of two Anglo-Hanseatic treaties of the fifteenth century," *English Historical Review* 102 (1987), s.30.

1470 Kasım'ından itibaren İngiliz kumaş ithalatı yasaklanmıştır. Bunun üstüne İngiltere'deki hanedan kavgaları durumu daha da karmaşık hale getirmiştir.⁶⁶

İngiltere'deki hanedan kavgasında kazanan taraf IV. Edward olmuştur. Edward, bu mücadeleyi kazanırken bazı Hansa kentlerinden yardım almış, bu durum İngiltere ile Hansa arasındaki çatışmanın çözümü için umutları artırmıştır. Hansa kentleri bu esnada İngiliz kumaş ticaretinin yasaklanması konusunda anlaşamamış ancak Edward, en azından geçici olarak Temmuz ayında Köln'ün ayrıcalıklarını yenilemiştir. Güney Almanya'ya İngiliz kumaş satan özellikle Danzig, Deventer, Wesel ve diğer kentler yasaklamadan rahatsızdır. Bu kentlerin meclisleri daha önceki kararları iptal etmiş ve Brugge'deki Danzig tüccarları, İngiliz kumaşını Baltık'a getirmeye başlamıştır. Dolayısıyla Hansa Birliği'nin İngiltere'ye uyguladığı ticari ambargo kendi içerisinde bazı kentler tarafından delinmiştir.⁶⁷

Mayıs 1472'de, İngiliz elçiler Utrecht'te görüşmelerde bulunmuş ve bazı gecikmelerden sonra, 1473 Mayıs'ında Lübeck, ön koşullara için ilgili diğer kentlerin adına da onay vermiştir. Temmuz ayında müzakereler başladığında, İngiliz diplomatlar 1449 ve 1458'deki tuz filolarının kaybı ve 1468'deki olaylara ilişkin tazminat da dâhil olmak üzere Hansa Birliği'nin geniş çaplı talepleriyle karşılaşmıştır. IV. Edward ise, Köln tüccarlarının Hansa Birliği'nden açık bir şekilde dışlanmasını istememiştir. Sonuçta Edward, 1437'deki antlaşmaya göre belirlenen düzenlemeleri ve tüccarlara yüklenen bazı ekstra görevlerin azaltılmasını onaylamış ve İngiliz kumaşının kalitesini garanti etmiştir. İngiltere, Baltık'taki İngiliz tüccarlar için mütekabiliyet talebinden de tamamen vazgeçmiştir.⁶⁸

4.4. Hansa Birliği'nin Çöküşü

Hansa Birliği'nin gerilemesi ve dağılması uzun vadeli bir süreci ifade etmektedir. Bir kurum olarak Birlik, giderek Kuzey ve Baltık Denizi ticaretini tekelleştirmeye ya da ticaret politikasının koşullarını yönlendirmeye ve dikte etmeye devam ederken, Hamburg ve Danzig gibi Hansa kentleri 16. yüzyılda yükselmiş ve 17. yüzyılda önemli ticaret merkezleri haline gelmiştir. 1474'te İngiltere ile Utrecht Barışı'yla birlikte Köln'ün Hansa Birliği'nden dışlanması, kentlerin çıkarlarının artık birleşik kalmayabileceğini göstermiştir. Lübeck sürekli olarak eski ayrıcalıklar konusunda sert ve katı tutumunu sürdürürken Hollanda örneğinde olduğu gibi agresif bir politika uygulamış, buna karşılık Hamburg ve Danzig önemli ölçüde daha fazla esneklik göstermiştir.

⁶⁶Jenks, S., *England, die Hanse und Preussen: Handel und Diplomatie, 1377-1474*. 2nd vol. Quellen und Darstellungen zur hansischen Geschichte. Köln: Böhlau, 1992, s.16.

⁶⁷Salter F.R., a.g.m., s.93.

⁶⁸Nicolle, D., a.g.e., s.40.

Hansa Birliği, doğası gereği üyelerine baskı yapan otoriter bir kurum değildir. Birlik, kentlere belirli alanlarda serbestlik tanımış ve kentlerin ortak hedeflerin haricinde kendi özel hedeflerine devam etmelerine izin vererek var olmalarını sağlamıştır. Ancak Hansa'nın bu özelliği, iki ucu keskin bıçak gibidir ve Hansa'ya bağlı kentler arasında zaman içinde ihtilafların oluşmasına ve Birliği felce uğratarak düşüşüne neden olmuştur. Kurucu kentlerin hedefleri uyumluysen, Hansa Birliği başarılı olabilmıştır. Ancak, kentlerin özel hedefleri kaçınılmaz olarak sapmaya başladığı zaman, bazı kentler hızlı bir şekilde Hansa'yı terk etmiş, yeni ve daha güçlü tehditleri ortadan kaldırmak için işbirliği içinde hareket edememişlerdir.⁶⁹

Orta Çağ sona ererken, Hansa Birliği Baltık ticareti üzerindeki kontrolü için sayısız yeni zorlukla karşı karşıya kalmıştır. Bunlar arasında, Birliğin en önemli ticaret kalemlerinden Ringa balıklarının Baltık Denizi'nden Kuzey Denizi'ne göçü, komşu ülkelerdeki siyasi dönüşümler ve daha güçlü ve daha iyi organize olmuş rakipler vardır. Özellikle İngiliz ve Hollandalı tüccarların yükselişi Hansa'nın ticaret tekeli ciddi derecede tehdit etmiştir. Buna ek olarak, Rusya ve Polonya-Litvanya Milletler Topluluğu gibi yeni güçler, Hansa Birliği'nin komşuları ve üye kentleri üzerindeki nüfuzunu zayıflatmıştır. Ancak, bu faktörlerin hiçbirisi, Hansa Birliği'nin düşüşünü açıklamak için yeterli değildir. Bu hususta belki de en gerçekçi teori Hansa kentlerinin kendi çıkarlarının 14. yüzyıldan itibaren ayrılmaya başlaması ve bunun bir sonucu olarak Birliğin temellerinden sarsılmaya başlamasıdır.⁷⁰

Hansa Birliği'nin özellikle 16. yüzyılda ciddi düşüş yaşadığı bir diğer bölge Livonya'dır. Ancak ilginç bir şekilde, bölgedeki Hansa düşüşüne rağmen, birçok üye kent için ekonomik refah artmıştır. Bu durum, çoğu tarihçi tarafından Hansa Birliği'ni meydana getiren koşulların gerilemesi, buna karşılık kentlerin özel hedeflerinin daha işlevsel hale gelmesi olarak yorumlanmıştır. Örneğin Riga, Hansa Birliği'nin lehine olan Düna nehri bölgesinden gelen ticareti, kendi çıkarları doğrultusunda büyük ölçüde engellemeye başlamıştır. Bu, "tüm Livonya kentlerinin baskın politikası haline gelecek olan bir siyaseti işaret etmiştir. Nitekim bu siyaset, Hansa Birliği'nin Rusya'yla olan bağlantısını koparmayı ve doğu-batı ticaretini Hansa Birliği'nin tekeliinden çıkarmayı amaçlamıştır. Novgorod Kontorunun 1494'te kapanması Rusya ile bu ticari kopuşu daha da derinleştirmiştir.⁷¹

4.4.1. Hansa Kentleri Arasında Çatışmalar

Hansa Birliği, 15. yüzyılın ortasından itibaren Hollanda ticaretinin yükselişiyile

⁶⁹Fleischmann, A., "The Political Decline of the Hanseatic League", s.4.
http://www.academia.edu/11467883/The_Political_Decline_of_the_Hanseatic_League
Erişim Tarihi:04.08.2018

⁷⁰Nash, E., *The Hansa: Its History and Romance*, (London: John Lane, 1929),s.259.

⁷¹Kirchner, W., *The Rise of the Baltic Question*, (Newark: University of Delaware Press, 1954), s.63.

yüzleşmek zorunda kalmıştır. Aynı dönemlerde özellikle Prusyalı Hansa Kentlerinin tahıl ihracatı arttıkça, nakliyecilikle ön plana çıkan Hollanda ve Zeeland gemilerindeki yer talebi de artmıştır. Danzig için, Hollanda'dan nakliye hizmetinin alınması zorunlu olmuş ve bu nedenle Lübeck'in Hollanda'ya karşı sergilediği saldırgan politikadan kaçınmak gereği doğmuştur. Bu politika neticesinde Lübeck'in 16. yüzyılın ilk on yılında ticareti azalırken, Hollandalı nakliyeciler Danzig'in deniz ticaretindeki paylarını %25'ten %50'ye çıkarmışlardır.

Hem Lübeck'in ticareti, hem de Wendish Hansa Birliği kentleri Baltık Denizi ticareti ile büyümüştür. Ancak Hollanda, orantısız olarak ticaretten kazanç sağlamış ve 16. yüzyılın sonunda ekonomik olarak bu kentleri kontrol etmiştir. Buna ek olarak, Flanders'deki Hansa tüccarlarının geleneksel durağı olan Bruges, 1460'tan beri düşüş içerisinde olmuştur, zira tüccarlar Bergen ve Antwerp'teki Brabant ticaret fuarlarına öncelik vermişlerdir. Hansa tüccarları nihayetinde 1563'te Antwerp'te bir ofis açtıklarında, Antwerp'in ticareti çoktan zirve durumuna gelmiştir.

Diğer yandan, Hansa kentlerinin iç bölgedeki Alman rakipleri de Brabant ticaret fuarlarından büyük ölçüde yararlanmışlardır. Nürnberg'in tüccarları, Güney ve Güneydoğu'ya ticareti genişletmek için Antwerp fuarlarından yüklü miktarda İngiliz kumaşı satın almışlardır. Burgonya Hollanda'sının 15. yüzyılın son çeyreğindeki gümüş talebi, iç bölgedeki Almanların genişleyen ticaretini gümüş, bakır, pazen ve Venedik baharatlarıyla Antwerp'in fuarlarına yakınlaştırmıştır. Orta Avrupa maden üretiminin iç bölgedeki Alman tüccarları tarafından yaygınlaştırılması ve buradaki ticaretinin İtalya'ya doğru uzaması, büyüyen ticaret hacminin önkoşulları arasındadır. 16. yüzyılın başlarında Fuggerler*, Antwerp'teki Portekiz baharat ticaretini kontrol etmiştir çünkü Portekiz, Nürnberg metal-mallarına ayrıca Afrika ve Hindistan ile olan değişimleri için bakır ve gümüşe bağımlı olmuştur. Buna ek olarak, Portekizliler Flanders ve Antwerp'te Afrika altınının artan satın alma gücünü kullanarak Hindistan'daki baharatlarını gümüşle satın almışlardır.⁷²

Baltık Denizi bölgesi ile Alman iç bölgesindeki ticaret, Frankfurt ticaret fuarlarının artan önemi ve Nürnberg tüccarlarının güçlenmesinin bir sonucu olarak 15. yüzyılın ikinci yarısında önemli bir canlanma yaşamıştır. Hansa tüccarları ya da onların iş bağlantıları, Frankfurt'ta, Nürnberg, Augsburg ve İtalyanlarla karşılaştılar ve onlara ringa balığı, kurutulmuş morina, kürk, deri ve balmumu satmışlardır. Buna karşılık, Hansa tüccarları, çeşitli baharat, İtalyan kumaşı, sırmalı ipek kumaş, metal ve Nürnberg silah endüstrisinden örnekler almışlardır. Frankfurt, imparatorluğun en değerli maden piyasası olmasının yanı sıra, Hansa Birliği ile İç Almanya arasındaki ticareti dengeleme merkezi olarak hizmet etmiştir. İç Alman tüccar-bankerleri

* Oldukça zengin bir Alman tüccar ailesi.

⁷²North, M., "The Hanseatic League in the Early Modern Period", Edt. Harreld D.J., *A companion to the Hanseatic League*, Koninklijke Brill nv, Leiden, 2015, s.103.

sadece Baltık Denizi bölgesindeki para transferlerini yapmamış, aynı zamanda değerli metallerin bir kısmını da ele geçirmişlerdir. Böylece, Lübeck'teki darphaneye, Nürnberg tüccarları tarafından para basılması için gerekli gümüş temin edilmiştir.⁷³

İç bölgede yer alan Alman tüccarlar, kendilerini Hansa Birliği'nin Livonia ve Prusya ile olan ticari arabuluculuklarından giderek bağımsız hale getirerek, bu pazarlara malların doğrudan tedarikini üstlenmişlerdir. Bu nedenle Kuzey-Güney ticareti, 16. yüzyılda Frankfurt ile Lübeck arasındaki yol boyunca kayda değer derece önem kaybetmiştir. Baharat ve bakır ticareti Antwerp'te kürk ticareti ise Leipzig'de yoğunlaşmıştır. Çoğunlukla Fuggerler ve onun halefleri Macar bakırını Vistula'ya, Oder'den Danzig'e ya da Antwerp ve Stettin'e göndermişlerdir. Batıdaki Hamburg ve Lübeck'te sadece küçük miktarda bakır ticareti yapılmıştır. Aynı şekilde, İç Almanya'nın Doğu ile olan ticareti, Breslau ve Leipzig üzerinden karayolu güzergâhları boyunca daha fazla ilerlemiştir. Nürnberg tüccarları artık Lübeck'den nadiren balık ve Doğu malları satın almışlardır.

Doğu Baltık bölgesinde, Novgorod'daki Hansa kontorunun kapanması da Hansa ticaret hacminin belirgin bir şekilde gerilemesine yol açmıştır. Novgorod kontorunun kaybından sonra, Hansa Birliği yeni ticaret rotası aramak zorunda kalmıştır. Lübeck ile ticaretini 15. ve 16. yüzyıl boyunca dinamik olarak geliştiren Livonyalı Hansa kentleri, özellikle Riga ve daha da önemlisi Reval, bu durumdan kazanç sağlamıştır. Yine de, Rusya ve İsveç arasındaki siyasi anlaşmazlıklar bu ticareti tehlikeye atmış ve tüccarlar kendilerini çoğu kez yeniden doğuya yöneltmek zorunda kalmışlardır. Ruslar tarafından Narva'nın fethi sonucunda ise Reval, Rus hinterlandından mahrum kalmıştır. Kısa vadede tüccarlar Rus ticaretini Reval'den Viborg'a taşımışlar ve 1559'dan itibaren dış ticaret için resmi Rus ticaret merkezi olan Narva'ya yoğunlaşmışlardır. Bu dönemde, Riga'nın ihracatı, ciddi derecede yükselişe geçmiştir. Riga'nın Batı Avrupa'ya ve özellikle Hollanda'ya kadar olan ihracatında keten, kenevir, kereste ve katranın büyük ölçüde artarken, Lübeck neredeyse sadece deri ve mum yağı ihracatını üstlenmiştir. 16. yüzyılın sonunda hinterlandının Litvanya ve Rusya'ya yayılmasıyla Riga, Livonia'nın en önemli ticaret merkezi haline gelmiş; ancak, takip eden dönemde, genel olarak Lübeck tarafından göz ardı edilerek, en çok Hollandalı gemilerin uğrak yeri olmuştur.

Batıda, Hamburg'un çıkarları nedeniyle alışveriş daha çok İngiltere'ye kaydırılmıştır. Bununla birlikte, İzlanda da bir Hansa kontoru olan Bergen'in ticaret hacmindeki düşüşün bir sonucu olarak giderek önem kazanmıştır. Özellikle, İç Alman pazarının Lübeck'in kurutulmuş morina teslimatlarının kalitesi üzerindeki eleştirileri gittikçe daha sık hale gelmiştir. Aynı zamanda, kurutulmuş mısırın pazar payı da azalmış, zira Lübeck, Hollanda ve İzlanda'dan gelen ucuz mallarla rekabete uyum sağlayamamıştır. Lübeck 16. yüzyılda Bergen'deki sıkı bir şekilde korumaya çalışırken, Hamburg 15. yüzyılın kapanışıyla İzlanda'ya giden bir ticari rotayı tercih

⁷³North, M., a.g.m., s.103.

etmiştir. İzlanda'dan birincil ithalat ürünleri balık ve tuzla kurutulmuş morina balığıdır. Bunlar Hamburg ile Orta ve Doğu Almanya arasında işlem görmüş ve İngiltere'den Amsterdam'a kadar ticareti yapılmıştır. Aynı zamanda, Hamburg tüccarları İzlanda'ya tahıl, un ve özellikle bira ihraç etmiştir.⁷⁴

16. yüzyılın ilk on yılında, Hamburg'un İngiltere ile ticareti, İzlanda'nın kurutulmuş morina balığı ihracatına ve kuzey-orta Alman kumaşının İngiltere'ye ihraç edilmesine dayanmış, buna karşılık Hollanda pazarlarından İngiliz Hint mürekkebi getirtilmiştir. Osnabrück'ten kumaş, balmumu ve katran gibi, İngiltere'ye ayrılan malların bir kısmı, Antwerp'teki tüccarlar tarafından alınmış ve sevk edilmiştir. Bu sayede, Hollanda'dan elde edilen karlar, ödemeyi kolaylaştırmak için derhal ihracat mallarına dönüştürülmüştür. Bu sistem sayesinde Hamburg, 15. yüzyılda olduğu gibi hala Köln ve Danzig tarafından domine edilen İngiltere ile Hansa ticaretinde Lübeck'in yerini almıştır.

4.4.2. Yükselen Güçler: Danimarka ve İsveç

Baltık Bölgesi'ndeki değişimler, özellikle güçlenen Danimarka ve İsveç, Hansa kentleri açısından yeni zorlukları beraberinde getirmiştir. Ancak bu siyasi değişim, Lutheryan öğretilerinin Baltık bölgesi ve İskandinavya'ya yayılmasıyla kısmen çökmüştür. Hansa kentlerindeki tüm Reformasyon hareketleri politik-sosyal bir mesele olarak tamamen dini bir hedefe sahip olmuştur. Her şeyden önce, vatandaş komiteleri kent meclislerinin izleme organları olarak kurulmuştur. Protestanlar, Hansa kentlerinde yıldan yıla güçlenmeye devam etmiştir. Nihayetinde Lübeck'te 1531'de, Katolik olan belediye başkanı 1533'te kaçmış ve protestan bir meclis üyesi belediye başkanı olmuştur. Bundan sonra Lübeck yeniden, Baltık bölgesindeki güç politikası savaşlarına müdahale etmiştir.

Habsburg imparatoru ve görece zayıf ülkelerdeki monarklarla evlilikler neticesinde siyasi konumunu güçlendiren Danimarkalı II. Christian'ın 16. yüzyılın ilk çeyreğinde Hansa Birliği ile ilişkilerinde dramatik bir kayma meydana gelmiştir. Aslında Danimarka ve Lübeck arasındaki savaş, II. Christian'ın selefi Kral Hans'ın (1481-1513) Hansa Birliği karşıtı politikalarının bir sonucu olarak 1509-1512'de çoktan patlak vermiştir. Fakat II. Christian'ın, tüm Boğaz ticaretini kontrol altına almak için Kuzey Ticaret Şirketi'nin kurulmasını öngören vizyonu, Hollanda'yı destekleyen liberal bir ticaret politikasıyla birleştiğinde, Hansa Birliği'nin önde gelen çevrelerinde benzeri görülmemiş bir kırgınlığa yol açmıştır. Buna rağmen Hansa Birliği, Danimarka'da II. Christian'ın politikalarına karşı olan muhalefeti ve Gustav önderliğindeki İsveç ayaklanmasını dikkatli bir şekilde kullanarak Danimarka kralını tahttan

⁷⁴Burkhardt, M., "Die Geschichte des Bergenhandels im Spätmittelalter. Handel, Kaufleute, Netzwerke", Doktora Tezi, Kopenhag Üniversitesi, 2006, s.33.

uzaklaştırmaya ve sürgüne göndermeye muvaffak olmuştur. İki yeni kral - Danimarka'da I. Frederick (1524-1533) ve İsveç'teki Gustav Wasa (1523-1560) Lübeck'in müdahaleleri sayesinde tahtlarını kazanmışlardır. Gerçekten de Lübeck, İsveç Kralı Gustav Wasa'yı ve Danimarka kralı I. Frederick'i 1522'de tahta çıkarmıştır. Her iki kralın da, tüm yabancı güçlerin Baltık pazarlarına serbestçe girmesine izin vermeye karar vermesiyle, Hansa Birliği'nin üstünlüğü yeniden tesis edilmiş görünmektedir.⁷⁵ Ancak daha sonraki süreçte, her ikisi de kendi politikalarını izlemiş ve artık Hollanda ticaretine karşı Hansa tekeli desteklememişlerdir.

Danimarka'dan Frederick, 1531'de yeğeni, II. Christian'la olan çatışmasında Lübeck'ten yardım etmesini istediğinde Lübeck, öncelikle Hollanda'nın Baltık'tan kovulmasını istemiştir. Ancak bu, gerek Frederick için gerekse de Hollanda nakliyesine bağımlı olan Prusyalı Hansa kentleri için çok da istenmeyen bir hedeftir. Frederick, esir etmeyi başardığı yeğenini Danimarka'ya getirdikten sonra Hollanda'yla giriştiği savaşı birdenbire sonlandırmış ve böylece Lübeck, Hollanda karşısında tek başına kalmasına rağmen savaşını sürdürmüştür. Lübeck'e destek veren Hansa kentleri 1534'te ateşkes müzakerelerine girdikten sonra bile Lübeck yeniden savaşı başlatmaya çalışmıştır. Lübeck'in bu girişimi oldukça kritik bir hata olmuştur. Birincisi I. Frederick'in 1533'teki ölümünün ardından yerine çok daha güçlü bir karakter olan III. Christian geçmiştir. İkinci olarak da Lübeck, kendi gücünü fazla abartmıştır. Nitekim bu dönemde Hollanda'yla yapılan mücadelede ciddi bir başarısızlıkla yüzleşmek zorunda kalmıştır. Nitekim 1544'ten sonra III. Christian, Boğaz'dan Baltık'a serbest geçiş hakkını elde etmiş ve bölgedeki gücünü pekiştirmiştir.

III. Christian'ın halefi olan II. Frederick, Hansa'nın ticari ayrıcalıklarının onaylamasına rağmen, bu sefer de Danimarka ile Hamburg arasında gerginlikler ortaya çıkmaya başlamıştır. Danimarka bu dönemde Hamburg'u sıradan bir imparatorluk kenti olarak kabul etmiş ve Elbe nehri üzerindeki ticareti baltalamıştır. Lübeck'in de İsveç'le ilişkileri gerilmiştir, zira İsveç kralı Gustav Wasa, Lübeck'in Hansa Birliği ticaret tekeli restore etme gayretlerine düşmanca davranma girişiminde bulunmuştur. 1548'de, Gustav Wasa daha da ileri giderek Lübeck'in nakliye ve İsveç ile ticaretini yasaklamış ve gemilerle birlikte mallara el koymuştur. Gustav Wasa'nın halefi olan XIV. Erich'de (1560-1568), Narva ile doğrudan ticareti engellemeye çalışmış ve hem Viborg hem de Reval'da Rus ticaretine yönelik pazarlar kurmaya başlamıştır. İsveç'in 1561'de Reval'i işgal etmesi ve ardından Narva pazarını ablukaya alması, Lübeck, Danimarka ve Polonya'nın güçlerini İsveç saldırganlığıyla mücadele etmek için birleştirerek İlk İskandinav Savaşı'nı (1563-1569) başlatmalarına yol açmıştır. İsveç ile mücadelede Lübeck, eski rakibi Danimarka ile ittifak kurmuş, ancak savaş için diğer Hansa şehirlerini ikna edememiştir. Lübeck 1569'da Reval'in bombardımanından kısa bir süre sonra

⁷⁵Brand, H., "Changing Patterns in Seaborne Trade, c. 1450-1800", Edt. Lennart Bes, Edda Frankot and Hanno Brand, *Baltic Connections*, Vol. 1, Leiden-Boston, 2007, s.7.

bir barış anlaşması imzalanmış olsa da, ana meseleler çözümsüz kalmıştır. Yine de Narva'ya ve İsveç limanlarına engelsiz erişim sağlayabilmiştir. Reval'ın İsveç tarafından işgali ve Narva temelindeki mücadelenin devam etmesi, Rusya ve İsveç arasındaki uzun bir savaş döneminin başlangıcı olmuştur. Bu çatışmalar Narva'nın İsveç Kralı III. John (1568-1592) tarafından 1581'de ele geçirilmesiyle ve on dört yıl sonra da Viborg ve Reval'daki pazarların kurulmasının Ruslar tarafından onaylanmasıyla sonuçlanmıştır. Nihayetinde İsveç 1621'de Riga'nın da işgaliyle Kral II. Gustav Adolph zamanında Baltık bölgesinde mutlak egemenliğini ilan etmiştir.⁷⁶

4.4.3. Hollanda Bölgeselciliği

16. yüzyılda Hollanda'nın hakimiyetindeki Boğaz'dan geçen etkileyici gemilere rağmen, Hollanda Baltık ticaretinin hacmi ve değeri mütevazı kalmıştır. Gemilerin büyük bir kısmı düşük bir kapasiteye sahiptir, çünkü Baltık ülkelerine yönelik mallar Hollanda'daki antrepolarda oldukça kısıtlı durumdadır. Doğuya taşınan ürün yelpazesi ağırlıklı olarak tuz, ringa, bez ve şaraplardan oluşmuştur. 1580'lerde, Polonya, Litvanya ve Ukrayna'da talep edilen geniş ürün yelpazesinin alışverişinde en önemli tedarikçiler İngiliz ve Hansa tüccarları olmuştur. Orada, toprak sahibi soylular, mücevherat, baharatlar ve diğer değerli mallar için artan bir talebi kısırtarak, refahta yukarı yönlü bir artış yaşamışlardır. Yüksek kaliteli tekstillerİngiliz tüccarlarının ve Hansa Birliği'nin elinde çok fazla bulunmaktadır. Hamburg ve Lübeck; Danzig, Königsberg, Riga, Reval, Viborg ve Stokholm'e yapılan deniz ticaretini hala kontrol etmiş ve baharat, şeker gibi sömürge ürünlerinin ana ithalatçıları olmuşlardır. İskandinavya ve Doğu Baltık'ın değerli mallarının (örneğin iplik, deri, kürk, mum yağı ve katran) nakliyesi ağırlıklı olarak Lübeck, Hamburg ve Londra'daki yerel tüccarlar tarafından organize edilirken, İsveç'in başlıca ihracat ürünleri (demir ve bakır) batıya ulaşmıştır. Lübeck tüccarları ayrıca, İsveç, Finlandiya ve Rusya ile ticaretin en büyük payına sahip olmuş ve hala Reval, Riga, Danzig, Narva ve Novgorod pazarlarını doldurmaya devam etmiştir. Hansa Birliği'nin Boğaz ticaretindeki rolü, Hollanda ve İngiliz rekabeti tarafından büyük ölçüde baltalanmış olsa da, 1600'lü yıllarda Baltık'taki pazarların önemli kesimlerinde hala etkili olmuştur.

Hollanda, Baltık Denizi'nde 15. yüzyılın ortalarında güçlenmesinin ardından ikinci bir ilerlemeyi 1590'larda Akdeniz'deki ticaret ve sömürge savaşlarında Hamburg ve Lübeck'in başarısızlığıyla yaşamıştır. Aslında Hollanda'nın 15. yüzyıl ortasındaki ilk palazlanmasının temel nedenlerinden biri Hollanda kentlerinin, Hansa Birliği'nin eski adil yapısını dengeleyen bir büyüklüğe yükselmesinin Hansa'da yarattığı iç gerilimin, tutarlı bir politika için gerekli işbirliğini imkânsız hale getirmesi yatmaktadır. Hollanda kentlerinin büyümesiyle Hansa Birliği açısından işler gittikçe mantıksız ve düzensiz bir şekilde yürütülmüş, Hansa kentleri

⁷⁶Brand, H., a.g.m., s.8.

Hollanda'ya karşı başka güçlerle sağlam ittifaklar kuramamışlardır. Hollanda, kendisine karşı Hansa ile ittifak kurma potansiyeline sahip tek güç olan Danimarka'yı da ticari açıdan köşeye sıkıştırmış ve olası bir Hansa-Danimarka ittifakını engellemiştir. Böylece Hansa Birliği, Hollanda'ya karşı hem hayati bir müttefikin kaybını hem de tehlikeli bir rakibin saldırganlığını yaşamıştır.⁷⁷

Hollanda'nın 1590'larda yaşadığı ikinci sıçrama, Baltık, batı Atlantik kıyıları ve Akdeniz arasındaki derinleşmiş ticari ağın ortaya çıkardığı bir sonuç olmuştur. Zira, Danzig tahıl Hollandalı tüccarlar tarafından doğrudan Lizbon ve Venedik'e gönderilmiştir. İspanya, Portekiz ve Fransa hem denizcilik pazarı hem de İsveç'in bakır ve demir pazarı olmuştur. Aynı zamanda kuzeydeki başlıca tuz, yün ve şarap tedarikçileri olmuşlardır. Ancak Baltık, esas olarak Hollanda iç pazarının kaynağı; tahıl, kereste ve deniz depolarının ana tedarikçisi olarak kalmıştır. Bu temel malların -özellikle tahıl- mevcudiyeti, Amsterdam pazarını yavaş yavaş Avrupa ticaretinin odak noktasına dönüştürmüştür.

17. yüzyılda Avrupa'nın yeni antreposu olarak yükselişe geçen Hollanda ticareti Avrupa'nın iç bölgelerine kadar uzanmıştır. Bir süredir, Hollanda, Doğu ve Batı Hint Adaları ile sömürgecilik ticaretinde, Atlantik'te balıkçılık ve balina avcılığında ve Arhangelsk üzerinden Rus ticaretinde üstünlük kazanmıştır.17. ve 18. yüzyıllarda, Hollanda ihracatı -özellikle şeker, çay, kahve ve tütün gibi sömürge malları- çarpıcı biçimde Baltık'a akmıştır. Hollandalı gemiler, 1661-1670 yıllarında Boğaz aracılığıyla 14,5 milyon pound değerinde sömürge ürünü taşımıştır. Elli yıl sonra, bu ticaret hacmi ikiye katlanmıştır. Avrupa ve çevre ülkelerce ithal edilen temel malların ana tedarikçisi olması ve deniz ticaretindeki kilit konumu nedeniyle Hollanda, ticari hakimiyetini ilan etmiştir.⁷⁸

1600'den sonra Hollanda'nın Baltık'taki üstünlüğünün temel nedenlerinden biri Fluitschip*'in gelişmesidir. Fluitschip, taşıma kapasitesini en üst düzeye çıkarmak için 1595 civarında inşa edilmiştir. Neredeyse düz bir taban ve uzun bir gövdeyle karakterize edilen tasarımı, sığ Baltık kıyı sularında dökme mal taşımacılığında devrim yaratmıştır. Fluitschip, ticari amaçlar için benzersiz bir şekilde tasarlanmıştır. Sonuç olarak, geleneksel meşe ve çam yerine, köknar kullanımı, inşaat maliyetinin düşürülmesi, geminin daha hafif ve daha kolay işlenmesini sağlamıştır. Hollandalı Fluitschip, geleneksel bir gemi için ihtiyaç duyulan mürettebatın yarısı kadar insan tarafından yönetilebilirken, inşaat maliyetleri neredeyse yüzde 50 oranında azalmıştır. Fluitschip, gemi inşa uygulamaları üzerinde muazzam bir etkiye sahip olmuş, sonraki yüzyıllarda tasarımı, Baltık bölgesindeki tüm büyük tersanelerde gemi

⁷⁷Winter, W. L., "Netherland Regionalism and the Decline of the Hansa", *The American Historical Review*, Vol. 53, No. 2 (Jan., 1948), s.287.

⁷⁸Brand, H., a.g.m., s.10.

*Türkçe'de Filinta olarak da adlandırılan Fluitschip, 1570'li yıllarda Amsterdam tersanelerinde icat edilen sıradışı bir gemidir. Öncekilerinden çok daha yetkin olan bu tekne, seri halde üretilebilmekte, beşte bir oranında daha az mürettebat gerektirmektedir.

inşaatçılarına örnek teşkil etmiştir. Hollandalı gemi inşa bilgisi de Baltık boyunca ihraç edilmiş ve Altona, Kopenhag, Stokholm, Danzig, Riga ve St.Petersburg bölgelerine yeni bir itici güç kazandırmıştır.

4.4.4. Hansa Birliği ve Otuz Yıl Savaşı

İngiliz tüccar loncasının kurulması ve İngiltere'deki ticaret ayrıcalıklarının restorasyonu ile başlayan çatışmalar, bir organizasyon olarak Hansa Birliği'nin, hala önemli bir güç olduğunu göstermiştir. Birlik, İngiltere'deki ticari ayrıcalıklarından hiçbir şekilde vazgeçmek istememiş, bunun için 15. Yüzyıldan itibaren İngiltere ile çeşitli mecralarda mücadeleye girişmiştir. Ancak 16. Yüzyılda Hansa Birliği artık eski organizasyon yapısına sahip değildir ve rakipleriyle baş edebilmek için başka siyasi güçlerin yoğun desteğine muhtaçtır. İmparatorluk Diyeti ve İmparator'un desteği bu sebepten Hansa Birliği açısından bir zorunluluk olmuştur. Buna uygun olarak, 16. yüzyılın ortasında imparator ve İngiltere ile müzakerelerde önemli bir rol oynayan "Hansa Birliği'nin hukuk müşaviri" olan Köln'lü Heinrich Suderman gibi önde gelen isimlerin, Hansa Birliği'ni yeniden örgütlemeye çalışması şaşırtıcı olmamıştır. Hansa Birliği organizasyonunun iyileştirilmesi çalışmaları bağlamında 1553'ten itibaren, Hansetag yine düzenli olarak toplanmaya başlamış, ancak 1568'den sonra bu oturumlar yeniden düzenini kaybetmiştir. Özellikle Hollanda nüfuzu altındaki kentlerden temsilci düzeyinde Hansetag'a sınırlı katılımlar gerçekleşmiştir.

Kentlerin ittifakının finanse edilmesinde kullanılmış olan ve *Hansekasse* olarak adlandırılan bütçe, çoğu zaman denkleştirilememiş hatta 1612'de sağlıklı bir şekilde yapılandırılmasına rağmen Hansa Birliği'nin ortak mali manevra kabiliyetini geliştirmemiştir. Yani Orta Çağ'dan çıkışı sağlayan ekonomik koşullar da Hansa Birliği'nin yeniden yapılanmasına yardımcı olmamıştır. Aslında sadece Hansa Birliği'nin hukuk danışmanı Heinrich Suderman, Hansa'nın çıkarlarını uzun bir süre boyunca somutlaştırmıştır. Otuz beş yıl boyunca tüm Hansetag oturumları ve müzakerelerinde yer almış ve Hollanda ile İngiltere'de ve aynı zamanda İmparatorluk Meclisinde ve İmparator Mahkemesinde neredeyse elli diplomatik misyon açmıştır. Suderman'ın ölümünden sonra, onun misyonunu 1605'te Stralsund hukuk müşaviri Johann Doman, devralmıştır. Doman, 1614'te Hansetag tarafından kabul edilen bir Hansa deniz yasası hazırlamış, ancak Otuz Yıl Savaşının başlaması nedeniyle bu yasanın etkisi giderek azalmıştır.⁷⁹

Öte taraftan Otuz Yıl Savaşları, aslında Hansa Birliği açısından olumlu olarak nitelendirilebilecek koşullar ortaya çıkarmıştır zira ortak düşman kentlerin yeniden organize bir şekilde hareket etmesini sağlamıştır. Başlangıçta Hansa kentleri IV. Christian'ın

⁷⁹North, M., a.g.m., s.115.

misillemelerini savuşturmak zorunda kalmış; Katolik Birliği'nin ordusu 1626'da onu yendiğinde ve 1629'da yine IV. Christian'ı barışa zorladığında tekrar rahat nefes alabilmiştir. Yine de Hansa kentleri Mecklenburg'un General Wallenstein tarafından açıkça işgal edilmesi ve Stralsund'a yapılan imparatorluk saldırıları nedeniyle endişelenmiştir. Zira bu endişeleri görüşmek üzere 1628'de Braunschweig, Bremen, Danzig, Hamburg, Hildesheim, Köln, Lübeck, Lüneburg, Magdeburg, Rostock ve Stralsund Lübeck'teki Hansetag'da toplanmışlardır. Ancak, bu toplantıdan kentlere ihtiyat tavsiyesinden başka bir şey çıkmamıştır. Sonunda Lübeck, Hamburg ve Bremen, 1630'da Hansa Birliği'nin liderliğini ele geçiren bir savunma ittifakına karar vermişlerdir. Bununla birlikte, ittifak Hansa kentleri tarafından güçlenirken, yabancı kuvvetleri körfezde tutan Hamburg'un konumu ekonomik açıdan savunma ittifakına göre daha anlamlıdır. Hamburg'u bir finans ve iletişim merkezi olarak kullanmanın yanı sıra, kendi savunma çabaları açısından silah ticaretinin merkezi olarak kullanmak daha kazançlı görünmüştür. Dolayısıyla Hamburg, devam eden süreçte savunma ittifakındaki rolünden ziyade savaşan taraflara sattığı silahlarla önem kazanmış ve bu durum 1641'deki Hamburg Barışına kadar sürmüştür.⁸⁰

Hansa kentleri için, İsveç'in başarıları ticaret politikasında daha fazla avantaj anlamına gelmiştir. Zira Hansa Birliği, 1645 Brömsebro Barışına dâhil edilmiş ve özellikle Hamburg, İsveç tarafından pek çok ticari vergiden muaf tutulmuştur. Bununla birlikte, Hansa Birliği siyasi olarak toparlanmış görünmektedir. Nitekim Hansa kentleri Westphalia Barışı'na dâhil edilmiştir. Hansa kentleri İspanya ve Hollanda arasındaki anlaşmaya da dâhiledilmiştir. Bu durum, Hansa kentlerinin daha önce 1607'de İspanya ile kurdukları ticari ittifakın yeniden canlandırılması noktasında özellikle Hamburg'u bir beklenti içine sokmuştur. Nitekim 1670'lerde Hamburg'un İspanya ile olan ticaret hacmi İngiltere ticaretinin üzerine çıkmıştır. Hansa kentleri 1655'te 18. yüzyılda Fransa ile yoğun ticaretin kapılarını açacak olan bir anlaşması yapmışlardır. Ancak 17. Yüzyılın ortasından itibaren Lübeck tarafından organize edilen Hansetag'a olan ilgi azalmıştır. Ayrıca, 1666 yılında, Hansa Birliği'nin Stahlhof kontoru, Büyük Londra Yangını sırasında ciddi derecede zarar görmüş ve felaket Hansetag'da tartışılmıştır. Çoğu kent Lübeck'in Hansetag'ın toplanması yönündeki davetine isteksiz yaklaşmış, bu durum mevzu bahis edilen kentin Hansa Birliği'nden çıkarılmasını ifade etmiştir. Bir süre sonra artık İsveç nüfuzunda olan Wismar, Stralsund ve Greifswald gibi Hansa kentleri de Hansetag'a aktif katılımı bıraktıklarını açıklamıştır. Sonunda, 1669'daki son Hansetag oturumunda, Hansa Birliği'nin küçülmesi ve yenilenmesi tartışılmıştır. Bununla birlikte, müşterek bir Hansa Politikası yavaş yavaş kaybolmuştur. Lübeck, Bremen ve Hamburg, Hansa Birliği'nin yabancı ülkelerdeki imtiyazlarını kullanmaya devam etmiş ve örneğin 1679'da Nijmegen'de barış müzakerelerinde Hansa Birliği'ni temsil etmişlerdir. Ancak, Hamburg giderek diğer iki kentten daha fazla ekonomik avantaj elde etmiş bununla birlikte, her üç kent politik

⁸⁰North, M., a.g.m., s.116.

olarak eşit bir şekilde işbirliği yapmıştır.

4.4.5. Baltık Merkantilizmi

Baltık limanları Hollanda ve İngiliz gemileriyle neredeyse dolu olduğundan, hükümetler hem deniz ticareti hem de “ulusal” ekonomileri üzerindeki yabancı etkisini azaltmak için politikalarını yeniden tasarlamışlardır. Danimarka Kralı IV. Christian'ın (1596-1648) Batı Baltık'ta siyasi hegemonya kurmak için peşinde koştuğu ticaret politikaları, Hollanda'nın ilerleyişine ciddi bir tehdit oluşturmuştur. Bölgede Danimarka'nın 1611-1613'teki Kalmar savaşları sırasında İsveç'e karşı kazandığı zaferden sonra gerginlikler iyiden iyiye artmıştır. Bu durum, İsveç'teki tüm Hollanda trafiğinin yasaklanması ve Boğaz'daki geçiş ücretinin aniden artmasıyla sonuçlanmıştır. Baltık'a ücretsiz giriş sağlamak için Hollanda, 1613'te Hansa Birliği'yle ve 1614'te İsveç ile Danimarka karşıtı ittifaklara girmiş, bu ittifaklar, IV. Christian'ı geri çekmeye zorlarken, Hollanda da Baltık sularında bir tür Pax Neerlandica'yı dayatmış ve bölgedeki özgür ve güvenli nakliyatın garanti altına alınması için çevredeki güçleri devreye sokmuştur. Danimarka merkantilizmi, 1630'larda yine güneydeki ülkelere meydan okumaya başlamıştır. 1632 İspanyol-Danimarka ticaret anlaşması, Hollanda-İber ticaretinin Baltık'a zarar vermesi için tasarlanmıştır. Antlaşma aslında Danimarka-Akdeniz ticaretinde bir artış ve Norveç limanlarındaki büyük gemilerin inşasının canlanmasını tetiklemiştir. Baltık'a yapılan ticaret, özellikle, tahıl, keten, kenevir ve ringa balığı gibi özel ürünlerden ötürü Hollandalıları etkilemiş olan Boğaz aidatlarındaki bir başka artıştan ciddi şekilde etkilenmiştir. Buna ek olarak, Glückstadt'ta yeni bir geçiş ücreti getirilmiş ve Elbe trafiği yükselişe geçmiştir. Danimarka ile müzakerelerin hiçbir etkisi olmadığından Hollanda donanması, 1645'te Boğaz'a girmiş ve çok sayıda ticari gemiye refakat etmiştir. Kopenhag'a yönelik bir saldırı tehdidi altında, IV. Christian, Boğaz ve Glückstadt'taki yeni harçları iptal etmiştir. 1649 tarihli anlaşma, Baltık'taki Hollanda ticaret pozisyonunu daha da güçlendirmiştir.⁸¹

İsveç'in savaş çabalarının Otuz Yıl Savaşında Prusya ve Almanya'ya kayması, Kral Christian'ın Baltık egemenliği mücadelesindeki emellerini ciddi biçimde zayıflatmıştır. II. Gustav Adolph'un 1632'de kuzey Almanya kıyılarını Baltık ve Kuzey Denizi boyunca ele geçirmesini, 1643 ve 1657'de Jutland'daki başarılı İsveç seferleri takip etmiştir. Bu durumda Danimarka, Baltık'ta ve Boğaz'ın doğu kıyısı boyunca sahip olduğu topraklardan vazgeçmek zorunda kalmış, böylece Baltık'ın girişindeki büyük stratejik konumunu kaybetmiştir. İsveç'in altın çağı, deniz kuvvetlerinin Rus Çarı, Büyük Petro'nun kadırgaları tarafından mağlup edildiği 1721 yılına

⁸¹North, M., and Snapper, F., "The Baltic Trade and the Decline of the Dutch Economy in the 18th Century", in: J.Ph.S. Lemmink and J.S.A.M. van Koningsbrugge (eds.), *Baltic Affairs. Relations between the Netherlands and North-Eastern Europe 1500-1800* (Nijmegen, 1990), s.274.

kadar sürecektir. Ancak, o zamana kadar İsveç, batıdaki Boğaz'dan doğuda Riga Körfezi'ne uzanan bir alanı kontrol etmiştir.

Birkaç kez İsveç'in Baltık'taki genişlemesine, Hollanda donanmasının bölgedeki ticari çıkarlarını koruma çabasıyla müdahale edilmiştir. 1656'da Hollanda, İsveçlileri uyararak için Danzig'e bir filo göndermiş; iki yıl sonra ise bir başka filoyu Kopenhag'ı ve Boğaz'ın her iki tarafın otoritesini dayatmak için kullanan İsveç Kralı X. Charles'ın saldırılarına karşı yollamıştır. İsveç donanmasının Boğaz'da bozguna uğraması, Hollanda'nın Baltık'a serbest erişimi için güvence sağlamıştır. Ancak bu durum aynı zamanda İngiliz hükümetini de endişelendirmiştir zira İngilizler, Hollanda deniz gücünün bölgedeki hakimiyetinin İngilizlerin Baltık ticaretinden dışlanmasına yol açabileceğinden endişe etmişlerdir. Sonunda savaş değil, diplomasi üstün gelmiş, 1660'da İngiltere-Hollanda arabuluculuğundan sonra İsveç ile Danimarka arasında da bir barış anlaşması imzalanmıştır. İsveç kralı ayrıca, İsveçliler tarafından yabancı gemilere karşı etkili bir ayrımcılığı önlemek için düzenlemeler yapmaya söz vermiştir.

İsveç ile güney Baltık ülkeleri arasındaki ekonomik ilişkiler ise belirsiz kalmıştır. Doğudaki İsveç askeri teşebbüsleri, ticaret yapan yabancılar için bir sıkıntı oluşturmuştur, üstelik bunlara Doğu Baltık ve Prusya limanlarının ablukaları ve ticaret kesintileri eşlik etmiştir. Ancak İsveç'in iç pazarı, yabancı sermaye yatırımlarına ve Amsterdam'daki finans piyasasının sunduğu hizmetlere bağlı kalmıştır. Hollandalı girişimciler İsveç demir, bakır ve silah sanayilerinde bir servet kazanmış ve İsveç'in ihracatında önemli bir yer edinmiştir. 1640'larda İsveç, Hollanda'nın Baltık bölgesindeki bir numaralı ticaret ortağı haline gelmiştir. İsveç'in ithalatının yaklaşık yüzde 50'si Amsterdam'ın temel pazarından tedarik edilmiş, yine İsveç'in tüm bakır ihracatının yüzde 40'ı ve tüm demir ihracatının yüzde 40'ı Hollanda tarafından güney Baltık ülkelere satılmıştır.⁸²

Ancak, bu pozisyona 1667'deki İsveç ticareti itiraz etmiştir. Yedi yıl önce varılan anlaşmanın aksine, İsveç, kendi ülkesinin bayrağı altında seyredenler dışındaki yabancı gemilerce sevk edilen tuz ve şaraba ağır vergiler getirmiştir. Bu ticari politika açıkça Amsterdam ve Batı Friz limanlarına karşı yöneltilmiş ve Hollanda misillemesini tetiklemiştir. İsveç ile Danimarka arasında savaş patlak verdiğinde, 1676'da Hollanda donanmasını Baltık'a göndermiştir. Danimarka ile yapılan ortak bir seferde, İsveçliler yenilgiye uğramış ve 1679'da kısıtlayıcı önlemleri iptal etmiştir. Bundan sonra, İsveç ile Hollanda arasında dostane ilişkiler hâkim olmuş ve ticaret restore edilmiştir. İsveçlilerle ilişkilerin iyileştirilmesi, Hollanda ticaretinin Boğaz yoluyla toparlanmasına yol açmıştır. 1680'lerde, her yıl yaklaşık 1000 Hollandalı gemi Baltık'a girmiş ve toplam trafiğin yaklaşık yüzde 60'ını oluşturmuştur. Ancak bunun yanında Norveç, Danimarka ve İsveç deniz taşımacılığı genişlemiş ve yaklaşık on yıl sonra Boğaz ticaretine katılan toplam Hollanda gemilerini sayıca geçmiştir.

⁸²Brand, H., a.g.m., s.12.

Danimarka-Norveç gemilerinin nakliye hacminin büyümesi, bölgede uzun süreli var olan merkantilizmin sonucudur. Özellikle Danimarka-Norveç ikilisi, kereste, balık ve zift dağılımında önemli bir rol oynayan Amsterdam antreposuna olan bağımlılıklarını azaltma politikasını sürdürmüştür. 1683 yılında bu ticaret politikası yeni bir Danimarka-Hollanda huzursuzluğuna neden olmuştur. Hollanda, Danimarka hükümetini ayrımcı politikalarını geri çekmeye ve 1688'de yeni bir ticari anlaşmayı kabul etmeye zorlayan Norveç ithalatını askıya alarak tepki göstermiştir. Ancak ilişkiler daha sonra iyileşse de, Hollanda baskısı Danimarka'daki konumunu tam bir şekilde yeniden tesis etmemiştir. Hollanda'nın baharat, şeker ve bez ithalatında olduğu gibi, Hollanda'ya kereste ihracatı da azalmıştır. Danimarkalılar ve Norveçliler, esasen İngiliz ve Fransız limanlarıyla ticaret yapan ve giderek Hollanda nakliyesine bağımlılığı azalan küçük gemilerden oluşmasına rağmen, kendi büyük ticari filosuna sahip olmuşlardır.⁸³

⁸³North, M., and Snapper, a.g.m., s.280.

5. SONUÇ

Hansa Birliği, 500 yıldan uzun bir süre Avrupa'nın kuzeyindeki varlığını devam ettirmeyi başarmıştır. Birbirinden farklı ve bu kadar uzak olan birçok kentin, bu kadar uzun bir süre kurumsal bir çatının altında faaliyet göstermesi ve zaman zaman Baltık bölgesindeki siyasi koşulları belirleyecek derecede politik bir güce ulaşması tarihte örneğine az rastlanan bir durumdur. Şaşılabilecek bir diğer durum da Birliğin tam olarak ne olduğudur. Zira Hansa araştırmacıları bu konuda kesin bir fikir birliğine varamamıştır. Bu çalışmada Hansa Birliği, bir dernek ya da sendika konfederasyonu olarak kabul edilmiştir. Bu konfederatif yapı, gücünü tamamen Baltık kentlerinin kendi iç dinamiklerinden almıştır. Zira bu kentlerin büyük bir kısmı 12. yüzyılda kurulmuş ya da aynı yüzyılda ciddi siyasi ve toplumsal dönüşümler geçirmiştir. İleride Hansa Birliği'ni oluşturacak olan bu kentler, bölgedeki pagan Slavların ve Livonyalıların temizlenerek bölgenin Almanlaştırılması ve Hristiyanlaştırılması neticesinde kurulmuştur. Söz konusu Baltık kentleri Orta Çağ Avrupası'nın klasik üretim ilişkileri ve toplumsal yapılarından farklı bir karakter sergileyerek soylulardan ziyade tüccar elitler tarafından yönetilmiştir.

Aslında Hansa Birliği'nin kurulmasından önce de bölgede canlı bir ticaretin var olduğu görülmektedir. Hem Baltık Denizi'nin jeostratejik konumu hem de Kıta Avrupası'nın kuzeyinde Baltık'a dökülen Ren, Elbe, Trave gibi nehirlerin kuzey-güney yönlü uzanması ve ticari taşımacılığa uygunluğu, bölgeyi ticari açıdan eşsiz bir konuma ulaştırmıştır. Güney Baltık sahillerinde kurulan tüccar Alman kentleri, bölgenin bu yapısından azami ölçüde faydalanmışlardır. Bölgede ticari açıdan hayati öneme sahip olan yer ise şüphesiz Øresund Boğazı'dır. Zira bu boğaz Danimarka anakarası ile İsveç arasındaki adacıkların içinden yol bulmuş ve Baltık Denizi'ni Kuzey Denizi'ne bağlamıştır. Baltık'ta 13.-18. yüzyıllar arasında patlak veren pek çok savaşın nedeni Boğaz'ı ele geçirebilme isteği olmuştur. Zira Øresund Boğazı, buradan elde edilen geçiş ücretleri nedeniyle ekonomik açıdan da cazip bir yer olmuştur.

Çoğu insan, Hansa Birliği'ne üye kentleri Akdeniz'deki tüccar devletlerle mukayese etme eğilimindedir. Her iki yapı da doğu-batı yönlü bir ticareti kontrol etmeye çalışsa da aslında birbirlerinden oldukça farklı karakterlere sahiptir. Öncelikle Akdeniz'deki İtalyan tüccar devletleri arasındaki ilişkileri belirleyen ana unsur rekabettir. Oysa Hansa Birliği'ne üye kentler iş birliği ve dayanışma temeline dayanmaktadır. Zaten bu dayanışma niteliği canlı kaldığı müddetçe Hansa Birliği sağlıklı bir yapıda yoluna devam etmiştir. 15. Yüzyılda üye kentlerin çıkarlarının birbirinden farklılık arz etmesi Hansa Birliği'ni zayıflatmıştır. Hansa Birliği'nin tüm tarihsel süreci dikkate alındığında en önemli kent olarak tartışmasız Lübeck ön plana çıkmaktadır. Hansa Birliği ve Lübeck'in kaderi birbirine o derece bağlanmıştır ki, birinin yükselişi ya da düşüşü diğerini de aynı oranda etkilemiştir. Lübeck'in 1226'da "özgür bir

imparatorluk kenti” statüsünü alması, onun Hansa Birliği’nin lider kenti olarak kabul edilmesine meşruiyet kazandırmıştır. Lübeck, 12. ve 16. yüzyıllar arasında önemini, gücünü ve zenginliğini korumayı başarmıştır. Hansa Birliği’nin parlak dönemlerini de içeren bu yüzyıllar arasında Visby ve Köln kentleri de Lübeck kadar olmasa bile önemli kentler arasında sayılmıştır. Köln’ün 1468 krizinde Hansa Birliği’nden bağımsız hareket etmesi neticesinde dışlanması, Visby’nin de stratejik önemini yitirmesinin ardından 16. yüzyılda Danzig ve Riga kentleri önem kazanmaya başlamıştır. Yükselişe geçen Hollanda ticareti Danzig’i desteklerken, Novgorod kontorunun tasfiyesinden sonra Rusya’nın Riga’yı desteklemesi bu kentlerin ön plana çıkmasına neden olmuştur. 17. yüzyıla girildiğinde ise güç kazanan kent Hamburg olmuş ve Hansa Birliği yok olana kadar kent bu konumunu sürdürmüştür.

Hansa Birliği’nin organizasyon yapısı içerisinde kontorlar büyük önem taşımıştır. Aslında Birliğin Baltık, Kuzey Denizi ve Atlantik kıyılarında onlarca kontortu bulunmasına rağmen, kendi tarihi içerisinde özellikle dört tanesi ön plana çıkmıştır. Bunlar; Novgorod, Bergen, Brugges ve Londra kontorlarıdır. Bu kontorlar, buldukları bölgelerde Hansa Birliği adına ticari ilişkileri yürütmüşler, bölgeye gelen Hansa tüccarlarına konaklama ve tercüme hizmeti sağlamışlar, yerel hükümetlerden Hansa tüccarları adına daha fazla ayrıcalık koparmaya çalışan bir tür şube vazifesi görmüşlerdir. Novgorod kontoru, III. İvan’ın hükümranlığı altında iyice güçlenen Rusya’nın Hansa tüccarlarını buradan kovması neticesinde 1494’te kapanmıştır. Hansa Birliği diğer kontorlardaki ayrıcalıklarını da İngiltere ve Hollanda’nın güçlenmesiyle yitirmiştir. Zaten kontorlar ve ticari ayrıcalıklar sorunu özellikle 15. ve 17. yüzyıllar arasında Hansa kentleri ile İngiltere ve Hollanda arasında sık sık çatışmaların ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Hansa Birliği’nin tam olarak ne zaman kurulduğu ve ne zaman yok olduğu konusunda akademisyenler arasında bir uzlaşma yoktur. Kimi tarihçi, Hansa Birliği’nin kuruluşunu Lübeck’in 1143’teki kuruluşuna bağlamış, kimisi de Lübeck’in 1226’da “özgür bir imparatorluk kenti” statüsünü kazandığı tarihe dikkat çekmiştir. Ancak Lübeck’in Londra’da Köln ile aynı ayrıcalıklara kavuştuğu 1281 yılından itibaren İngiliz hükümetince “Alman Hansa” olarak adlandırılması ve akademisyenlerin ekseriyetinin bu tarihi Hansa’nın kuruluşu olarak kabul etmesine yol açmıştır. Bu konuda 1370 Stralsund Barışını işaret eden tarihçiler de bulunmaktadır.

Hansa Birliği, kuruluşundan itibaren Kutsal Roma İmparatorluğu’nun himayesinde görünmesine rağmen hiçbir zaman imparatorluktan güçlü bir destek alamamıştır. İmparatorluk çoğu zaman Hansa’yı olası bir gelir kaynağından başka bir şey olarak görmemiş ve hatta zaman zaman siyasi olarak rakiplerini desteklemiştir. Hansa kentleri, aslında çoğu zaman temel siyasi desteği bölgedeki yerel prenslerden sağlamıştır. Bunun haricinde, Teutonic Order’ın Üstad-ı Azam’ı da askerî açıdan Hansa Birliği’nin arkasında durmuştur.

Hansa Birliği için en ölümcül düşman çoğu zaman Danimarka olmuştur. Birliğin Danimarka ile yaşadığı uzun vadeli mücadeleler aslında her iki tarafı yıpratmıştır. Danimarka bir taraftan Kalmar Birliği'ni tesis etmeye çabalarırken, diğer taraftan hakimiyet alanını doğuya doğru genişletmeye çalışmıştır. Daha öncede belirtildiği gibi Øresund Boğazı'nda bu mücadelelerde ehemmiyetli noktalardan birini teşkil etmiştir. Esasen Dollinger'in de ifade ettiği gibi Hansa Birliği'nin Danimarka nüfuzunu kabullenmesi en azından onun temel varoluş nedeni olan ticari dinamiklerine zarar vermeyebilirdi. Ancak Hansa Birliği'nin Danimarka egemenliğine girmesi durumunda, Lübeck kesinlikle büyük tarihi rolü oynamış olamazdı.

Danimarkalıların dışında Hansa Birliği'nin bir başka ciddi düşmanı Hollanda olmuştur. Ancak Hollanda, Hansa Birliği karşısında Danimarka'dan farklı bir pozisyon almıştır. Zira Hollanda da gücünü ekonomik ve ticari ilişkilerinden almış ve Baltık bölgesinde Hansa Birliği için ciddi bir rakip olmuştur. Aslında her iki taraf da 1367 Köln Konfederasyonunda görüldüğü gibi ortak düşman olarak algıladıkları Danimarka karşısında aynı safta yer almış ve ortak hareket etmeyi bilmişlerdir. Ortak çıkarların oluşmasını sağlayan koşulların ortadan kalkmasıyla önce 1385'te Konfederasyon dağılmış, ardından da 15. yüzyılda Hollanda'nın yükselişi başlamıştır. Hollanda ile Hansa Birliği tarihte adeta terazinin iki kefesini oluşturmuştur. Birinin yükselişi çoğu hallerde diğerinin düşüşü anlamına gelmiştir.

KAYNAKÇA

- [1]. Aytüre, S., Aydoğdu Bağcı, S., Berki, Ö., “Hansa birliği (Avrupa Birliği'nin sonu da Hansa Birliği gibi mi olacak?)”, *International Journal of Social Science*, 2017: s.58.
- [2]. Bjork, D.K.(1943), “Piracy in the Baltic 1375-1398”, *Speculum*, The University of Chicago Press, Vol. 18, No. 1.
- [3]. Bjork, D.K.(1932), “The Peace of Stralsund, 1370”, *Speculum*, The University of Chicago Press, Vol. 7, No. 4.
- [4]. Blomkvist, N. (2005), “The Discovery of the Baltic: The Reception of a Catholic World-System in the European North (ad 1075–1225)”, *The Northern World*, vol. 15 (Leiden and Boston: Brill).
- [5]. Brand, H. (2007), “Changing Patterns in Seaborne Trade, c. 1450-1800”, Edt. Lennart Bes, Edda Frankot and Hanno Brand, *Baltic Connections*, Vol. 1, Leiden-Boston.
- [6]. Burkhardt, M.(2006), “Das Hansekontor in Bergen im Spätmittelalter—Organisation und Struktur,” *Hansische Geschichtsblätter*, 124.
- [7]. Burkhardt, M., “*Die Geschichte des Bergenhandels im Spätmittelalter. Handel, Kaufleute, Netzwerke*”, Doktora Tezi, Kopenhag Üniversitesi, 2006.
- [8]. Burkhardt, M. (2015), “Kontors and outposts”, Edt. Harreld D.J., A companion to the Hanseatic League, Koninklijke Brill nv, Leiden.
- [9]. Daenell, E. (1909), “The Policy of the German Hanseatic League Respecting the Mercantile Marine”, *The American Historical Review*, Vol. 15, No. 1.
- [10]. Dollinger, P. (1970), *The German Hansa*, Stanford University Press, Stanford, California.
- [11]. Edt. Harreld D.J. (2015), *A companion to the Hanseatic League*, Koninklijke Brill nv, Leiden.
- [12]. Ewert, U.C. and Selzer, S., “Social networks”, Edt. Harreld D.J., *A companion to the Hanseatic League*, Koninklijke Brill nv, Leiden, 2015.
- [13]. Fleischmann, A., “The Political Decline of the Hanseatic League”, s.4.
http://www.academia.edu/11467883/The_Political_Decline_of_the_Hanseatic_League
(Erişim 04.08.2018)
- [14]. Graichen G., Hammel-Kiesow R., Hesse A., Mehler N., Sarnowsky J.(2011), *Die Deutsche Hanse: eine heimliche Supermacht* (Reinbek bei Hamburg).
- [15]. Greif A., Milgrom P., Weingast B.R. (1994), “Coordination, Commitment, and Enforcement: The Case of the Merchant Guild”, *Journal of Political Economy*, The University of Chicago Press, Vol. 102, No. 4.
- [16]. Hammel-Kiesow, R. (2002), ‘Novgorod und Lübeck: Siedlungsgefüge zweier Handelsstädte im Vergleich’, in N. Angermann and K. Friedland, *Novgorod: Markt und Kontor der Hanse* (Quellen und Darstellungen zur Hansische Geschichte, neue Folge, Bd 53, Cologne).
- [17]. Hammel-Kiesow, R. (2015), “The Early Hanses”, Edt. Harreld D.J., *A companion to the Hanseatic League*, Koninklijke Brill nv, Leiden.
- [18]. Jahnke, C. (2015), “The ‘Baltic Trade’”, Edt. Harreld D.J., A companion to the Hanseatic League, Koninklijke Brill nv, Leiden.
- [19]. Jenks, S. (1992), *England, die Hanse und Preussen: Handel und Diplomatie, 1377–1474*. 2nd vol. Quellen und Darstellungen zur hansischen Geschichte. Köln: Böhlau.
- [20]. Kallioninen, M.(2017), “Inter-communal institutions in medieval trade”, *The Economic History Review*, 00, 0.
- [21]. Kirchner, W. (1954), *The Rise of the Baltic Question*, (Newark: University of Delaware Press).

- [22]. Lloyd, T.H., "A re-consideration of two Anglo-Hanseatic treaties of the fifteenth century," *English Historical Review* 102, 1987.
- [23]. Nash, E. (1929), *The Hansa: Its History and Romance*, (London: John Lane).
- [24]. Nicolle, D. (2014), *Forces of the Hanseatic League*, Osprey Publishing.
- [25]. North, M., and Snapper, F. (1990), "The Baltic Trade and the Decline of the Dutch Economy in the 18th Century", in: J.Ph.S. Lemmink and J.S.A.M. van Koningsbrugge (eds.), *Baltic Affairs. Relations between the Netherlands and North-Eastern Europe 1500-1800*, Nijmegen.
- [26]. North, M. (2015), "The Hanseatic League in the Early Modern Period", Edt. Harreld D.J., *A companion to the Hanseatic League*, Koninklijke Brill nv, Leiden.
- [27]. Rotz, R. A. (1977), "The Lubeck Uprising of 1408 and the Decline of the Hanseatic League", *Proceedings of the American Philosophical Society*, Vol. 121, No. 1.
- [28]. Salter F.R. (1931), "The Hanse, Cologne, and the Crisis of 1468", *The Economic History Review*, Vol. 3, No. 1.
- [29]. Sarnowsky, J. (2015), "The 'Golden Age' of the Hanseatic League", Edt. Harreld D.J., *A companion to the Hanseatic League*, Koninklijke Brill nv, Leiden.
- [30]. Schäfer, D.(1876), "Zur Frage nach der Einführung des Sundzolls," *Hansische Geschichtsblätter*, Jg. 1875.
- [31]. Schildhauer, J. (1985), *The Hansa: History and Culture*, Leipzig.
- [32]. Semple, E.C. (1899), "The Development of the Hanse Towns in relation to their geographical environment", *Journal of the American Geographical Society of New York*, Vol. 31, No. 3.
- [33]. Smith, J. R. (2010), "Hanseatic Cogs and Baltic Trade: Interrelations between Trade Technology and Ecology" University of Nebraska at Lincoln, Anthropology Department Theses and Dissertations.
- [34]. Stefke, G.(2008), "Der Lübecker Bürgermeister Johan Wittenborch, hingerichtet 1363," *Hansische Geschichtsblätter* 126.
- [35]. Walford, C. (1881), "An Outline History of the Hanseatic League, More Particularly in Its Bearings upon English Commerce", *Transactions of the Royal Historical Society*, Vol. 9.
- [36]. Westrate, J.(2003), "Abgrenzung durch Aufnahme. Zur Eingliederung der süderseeischen Städte in die Hanse, ca. 1360-1450," *Hansische Geschichtsblätter* 121.
- [37]. Wiechmann, R. (2006), "Der Wandel des Wahrungssystems bei den Elb- und Ostseeslawen. Zur ältesten Münzprägung in Mecklenburg-Vorpommern," in *Geld und Kredit in der Geschichte Norddeutschlands*, ed. Klaus-Joachim Lorenzen-Schmidt, *Studien zur Wirtschafts- und Sozialgeschichte Schleswig-Holsteins*, Bd. 43 (Neumunster: Wachholtz-Verlag).
- [38]. Winter, W. L. (1948), "Netherland Regionalism and the Decline of the Hansa", *The American Historical Review*, Vol. 53, No. 2.

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : Ahmet BALLIKAYA

Doğum Tarihi : 01.01.1982

E-mail : ahmetballikaya33@gmail.com

Öğrenim Durumu :

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Ön Lisans	Bilgisayar Programcılığı	Erciyes Üniversitesi	2003
Lisans	Bilgisayar Öğretmenliği	Başkent Üniversitesi	2008
Yüksek Lisans			
Doktora			

Görevler :

Görev Ünvanı	Görev Yeri	Yıl
Öğretmen	Özel Şişecam Mes. ve Tek. And. Lisesi/ MERSİN	2018